

MİMAR SİNAN

Türkiye Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locasının

Tarihî, Çağdaş ve Gerçekçi Açından Araştırma ve Yayın Organıdır

ISSN 1301-2762

4. Büyük Üstad Mesajı Sahir Talât AKEV
6. Message from the Grand Master Sahir Talât AKEV
7. Türkiye'de Masonluk..... Suha UMUR
19. Doksan Yılda
Büyük Üstatlarımız A. Oktay GÜNDOĞDU
39. 43 No.'lu Mimar Sinan Muhterem Locası Osman ALTINAY
47. 21. Yüzyıla Girerken Masonluk..... Ahmet ERMAN
57. Eşikte Doğan YALIM
63. Masonik Terminolojideki Obediyans &
Jüridiksiyon & Rit Kavramları.....Tamer AYAN
81. Masonluğa Gerek Var mı?..... Neşet SİRMAN
85. Nereden Nereye Geldik?..... Eralp ÖZGEN
107. Localardan Haberler Mimar SİNAN
112. Aramızdan Ayrılanlar Mimar SİNAN

YIL : 1999

NO : 113

MİMAR SİNAN

Gevşemeyin, endişe etmeyin.

İnancınız sağlamsa, mutlaka başaracaksınız.

Şâni Yüce Kur'an, S.III.139

Kapak Kompozisyonu : ŐINASI BARUTÇU
Y E N İ L İ K B A S I M E V İ
Tel. 243 55 72 - 245 32 48 ☆ İSTANBUL - 1999

MİMAR SİNAN

Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locasının
tarihî, çağdaş ve gerçekçi açıdan
araştırma ve yayın organıdır.

Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locası adına
İmtiyaz sahibi : Sahir Talât AKEV

Yazı İşlerini fiilen idare eden : Osman S. ALTINAY

DERGİDE ÇIKAN YAZILARIN SORUMLULUĞU YAZARLARINA AİTTİR.

ÜÇ AYDA BİR ÇIKARILIR, ÜYELERE MAHSUSTUR.

ISSN 1301-2762

SAYI : 113 Nuruziya Sokağı 25, 80050 – Beyoğlu Tel : 0 212 251 26 50 EKİM 1999

4. Büyük Ustad Mesajı Sahir Talât AKEV
6. Message From the Grand Master Sahir Talât AKEV
7. Türkiye'de Masonluk..... Suha UMUR
19. Doksan Yılda
Büyük Üstatlarımız A. Oktay GÜNDOĞDU
39. 43 No.'lu Mimar Sinan Muhterem Locası Osman ALTINAY
47. 21. Yüzyıla Girerken Masonluk..... Ahmet ERMAN
57. Eşikte Doğan YALIM
63. Masonik Terminolojideki Obediyans &
Jüridiksiyon & Rit Kavramları..... Tamer AYAN
81. Masonluğa Gerek Var Mı?..... Neşet SİRMAN
85. Nereden Nereye Geldik?..... Eralp ÖZGEN
107. Localardan Haberler Mimar SİNAN
112. Aramızdan Ayrılanlar Mimar SİNAN

BÜYÜK ÜSTAD MESAJI

Sevgili Kardeşlerim,

Mimar Sinan Dergisinin bu sayısı 90. yıl kutlamalarına tahsis edilmişti. Gerçekten, yılbaşından beri Türkiye'de Ulusal Masonluğun Kuruluşunun 90. yılını kutlamak üzere etkinlikler yapmakta ve Kasım ayındaki şölene hazırlanmaktaydık.

Bu ara, geçirmiş olduğum oldukça önemli rahatsızlık dolayısıyla, masonik dayanışmanın mükemmel bir örneğini vermiş olan Kardeşlerime de teşekkür etmek borcumdur.

Ancak 17.8.1999 günü meydana gelmiş olan büyük facia bütün bunları ikinci plana itmiştir.

Bu nedenle, kutlamaları erteleyerek, ülkenin yaralarını sarmak için katkıda bulunmamız ön plana geçmiş bulunmaktadır.

İlk günden beri Kardeşlerimin bu konudaki isteklerini yakinen gördüm. Maksudımız planlı ve Türkiye Büyük Locasına yaraşır bir şekilde bir katkıda bulunmaktır.

Bu konudaki çalışmaların yapıldığını bilmektesiniz.

Bu vesile ile bu faciada hayatını kaybetmiş olanlara rahmet ve Evrenin Umu Mimarının ülkemizi bu tür felaketlerden esirgemesini diler, yardım kampanyamıza katılan bütün kardeşlerime teşekkür ederim.

Sahir Talât AKEV
Büyük Üstad

MESSAGE FROM THE GRAND MASTER

Dear Brethren,

This issue of the MİMAR SİNAN has been allocated for the 90th year celebration. As a matter of fact; since the beginning of the New Year we have been doing activities in order to celebrate the 90th year of the foundation of the Turkish Masonry and we were preparing for the final feast in November.

In the meantime; I would like to express my gratitude and many thanks to all my Brethren who have put forth a perfect example of Masonic support during my very serious illness.

However; the catastrophe that took place on the 17th of August has made these incidents far less important and healing the wounds of our countrymen has gained priority.

Even from the very first day, I have noticed the urge and the request of my Brethren to serve this purpose. Our aim is to make a carefully planned contribution to the Grand Lodge.

Rest assured that work is being done to teach this target.

Meanwhile; I sincerely extend my condolences to the families of those who have lost their lives plead from the Great Architect of the Universe to forbid recurrence of such disasters. And the meantime; I would like to thank all my Brethren who have made contributions to this campaign.

Sahir Talât AKEV
Grand Master

TÜRKİYE'DE MASONLUK

Suha UMUR

Türkiye'de Masonluğun 250 - 260 senelik bir geçmişi vardır. İngiltere'de, bugünkü Masonluğun kuruluş tarihi olan 1717'den hemen bir 20 sene sonra, Osmanlı İmparatorluğu hudutları içerisine ilk Mason locaları açılmağa başlamıştır. 1909'da ise Türkiye Büyük Locası kurulmuştur. O zamanki adı Maşrık-ı Âzam-ı Osmanî idi. Maşrık-ı Âzam-ı Osmanî kuruluncaya kadar başta İstanbul olmak üzere İmparatorluğun büyük şehirlerinde yabancı obedyanslara tâbî pek çok loca açılmıştır. Bu localarda Osmanlı tebaası pek çok Türk, Rum, Ermeni, Musevî, vs. tekris edilmiştir. İkinci Meşrutiyetin ilânından bir sene geçmeden, 1909'da kurulan Maşrık-ı Âzam-ı Osmanî ve bu teşkilâta bağlı localar, Osmanlı İmparatorluğu hudutları içerisinde bir çok şehirde çalışmışlardır. Bugünkü **Türkiye Büyük Locası** işte bu Maşrık-ı Âzam-ı Osmanî'nin devamıdır.

* * *

Türkiye'deki Masonluğu 9 dönemde incelemek gerekir. Çoğu defa bu dönemleri birbirinden bazı önemli tarihî hadiseler ayırır:

1. Dönem: 1738 (İlk locaların görülmesi) - 1826 (Vak'a-i Hayriye)

Osmanlı İmparatorluğunda ilk locaların, 1738'de İstanbul, İzmir ve Halep'te kurulmuş olduğuna dair bazı bilgiler mevcuttur: 10 sene sonra 1748'de 1. Mahmut bir fermanla Mason localarını, belki de İstanbul'da bulunan tek bir locayı kapatmış ve Masonluğu da yasaklamış-

tır. Modern Masonluk 1717'de kurulmuş olduğuna göre, bu kadar erken bir tarihte Osmanlı İmparatorluğuna nasıl girebilmiş, gelişmiş ve yasaklanması için ne gibi hadiseler cereyan etmiştir?

Bu tarihlerde, İngiltere'de Mason olmuş bazı kimselerin, âdetâ birer misyoner gibi Masonluğu kurmak ve yaymak için, Doğuda ve bilhassa Osmanlı İmparatorluğunda çalışmış olduklarını gösteren belgeler mevcuttur. Osmanlı İmparatorluğu içerisinde yaşayanların çok farklı din, mezhep ve tarikatlara bölünmüş olmaları, vicdan özgürlüğünü ve dinî müsamahayı esas tutan Masonluğa karşı ülkemizde büyük bir sempati duyulmasının bir sebebi olabilir. Bu ilgi önceleri hristiyan cemaatlerince gösterilmiş, müslümanlara ve musevîlere çok daha sonra yayılmış olmalıdır. Bunun yanı sıra İmparatorluktaki Kilise teşkilâtlarının da Masonluğa karşı cephe aldıkları ve Masonlukla mücadele ettiklerine dair belgeler vardır. Kiliselerin Masonluğa karşı cephe almalarının sebebi, Papa XII. Clément'in Masonluğu aforoz etmiş olmasıdır.

1. Mahmud'un 1748'de Masonluğu yasaklanması da aynı sebebe dayanmaktadır. Osmanlı İmparatorluğunun o tarihlerde katolik Fransa ile olan yakınlığı ve Papa'nın Masonluğu aforoz etmiş olması, bir müslüman teşkilâtı olmayan Masonluğun yasaklanmasına sebep olmuş olmalıdır. Böyle bir fermanı Başvekâlet arşivlerinde bulmak mümkün olmamıştır. Buna dair 1815 tarihli bir kitapta⁽¹⁾ şu bilgiler var.

Babiâli, İstanbul'da Masonların toplandıkları bir evin basılması ve yıktırılması için Kaptan Paşaya emir vermiştir; bunu zamanında haber alan masonlar dağılmışlardır. İngiliz sefirinin müdahalesi ile tâkibat durdurulmuştur, fakat Bâbiâli hükûmeti, yabancı devlet mümessillerine, Padişahın memleketine bilhassa Masonluğu sokmağa teşebbüs etmemeleri emrini tebliğ etmiştir.

1748'de başlayan bu yasaklama dönemi çok uzun sürmemiştir. Arşivimizde bulunan belge suretlerinden anlaşıldığı üzere, İzmir'de "Saint Jean d'Ecosse des Nations Réunis" locası kurulmuştur. Her ne kadar locanın patenti 1786 tarihli ise de, bu aynı locaya verilmiş olan ikinci patenttir. Birincisi, İzmir'de Frenk mahallesinin tamamen yok olduğu yangında kaybolmuştur. Locanın ilk kuruluşunun 1760 senelerinde olduğu tahmin edilmektedir. Bu locayı kuran Marsilya Ana Locası

(1) *Table Chronologique de l'Histoire de la Franche Maçonnerie.*

aynı senelerde biri Selânikte, biri de İstanbul'da olmak üzere iki loca daha kurmuştur⁽²⁾. Gene 1760'larda Cenevre Büyük Locasına bağlı "Saint Jean de Levant" adlı bir loca İstanbul'da kurulmuştur.

Marsilya Ana Locası, 1793'te Fransız İhtilâli gürültüleri arasında dağıldığı için bu Ana Locaya bağlı locaların da ömürleri kısa olmuştur. Bir zaman sonra, önce Selânik'teki, 1819'da da İzmir'deki "Les Nations Réunis" Locası, Fransız Grandoryan'ına bağlı olarak yeniden açıldılar. İzmir'deki loca -elimizdeki pek az belgeye göre- 1823'te faaldir. Üyeleri arasında Türk ismine rastlanmamıştır. Bir "Şapitr" kurmak istemektedir. Son belge 1825 senesine aittir. 1826'da kapandığı zannedilmektedir.

Diğer localarda kimler olduğu, Türk'lerin bu localara rağbet edip etmedikleri, locaların nasıl çalıştığı hakkında malûmatımız yoktur, hattâ başka locaların varlığından bile haberdar değiliz.

Bu senelerde, eski Devlet Memurlarından, İsmail Ferruh Efendi, edebiyat ve felsefeye meraklı bazı arkadaşları ile "Beşiktaş Cemiyet-i İlmîyesi" ismi de verilen mason localarına benzeyen bir teşkilât kurmuş idiler. Kendisinden "ilim ve irfanı ile tanınmış" diye bahsedilen ve bir kaç kere elçilik için Avrupa'ya gidip gelmiş olan İsmail Ferruh Efendinin, Masonluğu orada öğrenmiş olması muhtemeldir. Cemiyetlerin Mason geleneklerine uygun bazı usulleri olmasına rağmen hiç bir Obedyans'dan patent almamışlardı. Aslında İsmail Ferruh Efendi ile arkadaşları, Masonluğun faydalı bir müessese olduğunu görmüşler, ve ne vî şâinsına müminasır bir mümin türk masonluğu kurmak istemişlerdi. Merkez, İsmail Efendinin Ortaköy'deki yalısı idi. Haftada iki kere toplanırlar, toplantıya gelemeyenler yardım hissesini gönderirdi. Aralarına yabancı almazlardı. Bu yüzden, mezhepsizlik ve Bektâşilikle suçlandılar. 2. Mahmut tarafından Yeniçeri Ocağının kaldırılması ve Bektâşî tarikatının yasaklanmasından sonra namılı bazı Bektâşîlerin de sürgün edilmeleri üzerine İsmail Ferruh Efendi ve arkadaşları da sürgüne gönderildiler. Bu arada Bektâşilikle bir tutularak Mason locaları da kapatılmış olmalıdır.

2. Dönem 1826 (Vak'a-i Hayriye) - 1856 (Kırım Harbi).

30 senelik bu devrede hiç bir locanın faaliyetine rastlanmamıştır.

(2) "Saint Jean d'Ecosse de la Parfaite Union" ve "Saint Jean d'Ecosse de l'Amitié" Locaları.

Tanzimat ricalinin (Koca Mustafa Reşit Paşa, Alî Paşa, Ziya Paşa ve diğerlerinin) bu devrede Avrupa'da Masonluğa intisab ettikleri söylenir. Bunlar hakkında elimizde belge yoktur. Hangisi, hangi memleketlerde, hangi localara girmişlerdir, bilmiyoruz.

3. Dönem: 1856 (Kırım Harbi) - 1876 (2. Abdülhamidin tahta çıkışı).

Bu 20 senelik devre, Masonluğun Osmanlı İmparatorluğunda çok faal olduğu bir devredir. 1856 senesi, Kırım harbinin bittiği, Islahat fermanının ilân edildiği ve Paris Muahedesinin imza edildiği senedir. Bilindiği gibi Kırım Harbinde Osmanlı Devleti, Kırım'da, Fransa, İngiltere ve İtalya (3) ile birleşerek Rusya'ya karşı harb etti. Harp, Rusya'nın mağlubiyetiyle sona erdi ve Paris Muahedesine göre Osmanlı Devleti bir Avrupa Devleti olarak kabul edildi. Osmanlı Devleti Paris Muahedesini imza etmeden önce, Islahat Fermanı'nı ilân etti (18 Şubat 1856). Bu fermanla Osmanlı Devleti, (Müslüman, Hristiyan, Musevî, v.s.) bütün tebaasını eşit kabul ettiğini bildiriyordu.

Kırım Harbi ve onu takib eden hâdiselerden sonra Osmanlı Devletinin Avrupa Devletleri ile münasebetleri arttı. Bir çok ecnebî, ticaret ve başka maksatlarla, İstanbul, İzmir gibi büyük liman şehirlerine geldi. Bunların içinde Mason olanlar da vardı. Daha önce söylediğimiz gibi İmparatorlukta, faaliyette olan hiç bir loca yoktu ama eski localarda tekris olmuş, sayıları pek az olan Masonlar mevcuttu.

Kırım Harbinden sonra bu Masonların teşebbüsleri ile ecnebî obed-yanslar, âdetâ birbirleri ile yarışırmasına İstanbul'da, İzmir'de ve diğer bazı şehirlerde localar açmağa başladılar. Bu gün bu locaların 60'tan fazlasını biliyoruz. Bazılarının matrikül cetvelleri, muhtelif yazışma evrakı, mikrofilm yahut fotokopi şeklinde arşivimizde muhafaza edilmektedir. Bu locaların bazılarının ömürleri çok kısa olmuş, bazıları uzun seneler çalışmağa devam etmiştir. (4). Bu localara Türkler de girmiştir. Elimizdeki matrikül cetvellerinde bulunan bazı isimler:

Namık Kemal,
Hürriyet Kahramanı Ali Şefkatî Bey,
Tıbbiyede Hoca, Dr. Ahmet Refet Bey,
Maarifçi Selim Sabit Efendi,

(3) *Piyemonte Krallığı.*

(4) *Bazıları 1940'lara kadar devam etti.*

Keçecizade İzzet Molla'nın torunu, Matbuat-ı Dahiliye Müdürü Abdullâh Macit Bey,

Sonradan Padişâh 5. Murad olarak tahta çıkan Veliâht Mehmet Murad Efendi ile iki kardeşi

Şehzâde Nureddin ve Şehzâde Kemaleddin Efendiler,

Veliâht Mehmed Murad Efendinin iki mâbeyincisi, Ahmet Seyit ve Mehmet Ragıp,

Mustafa Fâzıl Paşa, iki yâveri, sekreteri ve kâhyası,

Halim Paşa,

Kudüs Vâlisi İzzet Paşa,

Adana ve Rodos Kadıları,

Sakız Mutasarrıfı,

İlk mizah mecmuası "Diyojen'i çıkaran Teodor Kasap,

Türk Tiyatrosunun kurucularından Güllü Agop (yahut Güllü Yakup),

Sonradan Maarif Nazırı olan Münif Paşa,

Müşir İbrahim Ethem Paşa,

Abdülazizin başyâveri Mehmet Rauf Paşa ile sonradan paşa olan gene Abdülazizin başmâbeyincisi Namık Paşazade Hüseyin Cemil,

Daha bir çok paşalar, doktorlar, devlet memurları, her rütbeden askerler, hâkimler, kadılar, şeyhler, tüccarlar...

Bu devrede de Masonluk aleyhine cereyanlar her zamanki gibi mevcut olmakla beraber, okumuş zümre, hangi dinden olursa olsun, mason olmakta bir mahzur görmüyordu ve 1856'dan sonra açılan bu localarda tekris oluyorlardı.

İlk Yüksek Şûra da, bu devrede **Şûra-yı Alî-i Osmanî** adı ile Prens Halim Paşa tarafından kurulmuştur (1861). Bu kuruluş Ana Yüksek Şûra olan Amerika Cenup Jüridiksiyonu tarafından 1869 senesinde tasdik edilmiş olmasına rağmen fazla bir faaliyet gösterememiştir.

"Masonluk", yahut "Farmasonluk" kelimesinin Türk basınında ilk defa kullanılması da bu devrededir. "Masonluk" kelimesinin Türk Basınında ilk defa yer aldığı yazı 1862'de neşredilmiştir. Yazar, Yehazkel adında bir Musevîdir, makalenin basıldığı "Jurnal İzraelit" gazetesinin sahibidir. Bu yazıdan ve dolayısıyla Masonluktan bahseden başka bir gazete de 12 Aralık 1862 tarihli "Tasvir-i Efkâr" gazetesidir. Yazı Şinasi'nin kaleminden çıkmıştır.

4. Dönem: 1876 (Abdülhamid'in cülûsu) 1908 (İkinci Meşrutiyetin İlanı)

Veliahtlığı sırasında Mason olan 5. Murad'ın Padişahlığı ancak üç ay sürdü. Akıl hastalığı sebebi ile tahttan indirildi ve Çırağan sarayına hapsedildi. Yerine kardeşi 2. Abdülhamid Padişah oldu. Bu sıralarda, faaliyette olan bir çok Loca vardı. Gerçi bunlar yabancı obedyanslara tâbî localardı ama, içlerinde Türklerden pek çok Mason bulunmakta idi.

Kırım Harbinden sonra süratle gelişen Masonluk, Abdülhamid devrinde gerilemeğe başladı. Gerek memleketteki Masonlar, gerekse memleket dışındaki -bilhassa İngiliz ve İtalyan Masonları- Sultan Murad'ın hastalığı ve hal'i ile ilgilenmekte idiler. Sultan Murad lehine olarak ecnebi memleketlerde yapılan propagandaya, ileri gelen Masonlar da katılıyorlar, Abdülhamid tarafından hayatına kastedilmemek için tedbir almağa çalışıyorlardı. Nihayet Sultan Murad'ı Çırağan'dan kaçırmağa teşebbüs edenlerin içlerinde bazılarının Mason olması, Abdülhamid'in Masonluğa cephe almasına sebep oldu.

Her türlü fikir ve düşünce hürriyetine karşı çıkan bir zihniyete sahip olan Abdülhamid'in, hürriyet ve eşitliği savunan insanlara da karşı çıkacağına şüphe yoktu. Masonların "farmason gâvuru" ismi altında hor görülüp hakarete uğraması temayülü, Abdülhamid zamanında son merhalesine varmıştır. Bununla beraber, 33 yıl süren padişahlığı sırasında Abdülhamid hiç bir vakit mason localarını kapatmağa teşebbüs etmemiştir. Yâni Masonluğa açıktan açığa cephe almamıştır, ama Sultan Murad, Şehzâde Nureddin ve Kemaleddin Efendilerin, Namık Kemal, Ali Şefkatî gibi kimselerin tekris edilmiş olduğu, en fazla müslüman Türk'ün toplanmış bulunduğu, çalışmalarını Türkçe ve Rumca yapan "Proodos" Locası matriküllerinde, Abdülhamid tahta çıktıktan bir kaç sene sonra tek bir Türk ismine rastlanmaz.

Bu sıralarda Makedonyadaki localar önem kazanmağa başladılar, ancak bu localar, Masonluğun "siyasetle uğraşmamak" prensibine bağlı kalmayarak siyasetin her türlü sü ile ilgileniyorlardı. Abdülhamid'in istibdadı sebebiyle Osmanlı İmparatorluğu sınırları içerisinde her hangi bir yerde, havadan sudan başka bir konudan bahsetmek için yeraltında toplanmak şarttı. Hükûmetin bu kısıtlamaları karşısında "Osmanlı Hürriyet Cemiyeti" üyeleri (Jön Türkler) Selânik'te Mason localarında toplanmağa başladılar. Masonların, özellikle İtalyan Masonlarının, Jön Türkleri mânen destekledikleri sanılmaktadır. Jön Türklerin hepsi değilse de, büyük bir kısmı Mason olduklarından, lo-

calarda mason olarak, fakat örgütlenmek için toplandılar. Kendi gâye ve ideallerini gerçekleştirmek için uygun buldukları bu teşkilâttan faydalanıyorlar ve kendi teşkilâtlanmalarında Masonluğun bir çok usullerini örnek alıyorlardı.

5. Dönem: 1908 (Meşrutiyetin ilânı) - 1935 (Masonluğun uyku devri).

Meşrutiyetin ilânından hemen sonra Türkiye'deki masonlar her memlekette olduğu gibi Osmanlı İmparatorluğu içinde de bir millî mason teşkilâtı kurmağa teşebbüs ettiler. İlk hazırlık toplantısı 1908 senesi Ağustos ayında, Meşrutiyetin ilânından hemen bir ay sonra, Beyoğlu'nda Tokathyan Otelinin salonunda yapıldı. Bu toplantıya İstanbul ve Makedonya'daki localara mensup Masonlar katıldı. Çeşitli teşebbüslerden sonra ilk olarak Prens Aziz Hasan Paşa tarafından bir Yüksek Şûra kuruldu.

3 Mart 1909 tarihinde, sonradan Dahiliye Nâzırı ve Sadrîâzam olan Mehmet Talât Sâî bey (Talât Paşa), sonradan İttihat ve Terakkî Merkez-i Umumî, Kâtib-i Umumîsi olan meb'us Mithat Şükrü (Bleda), sonradan Mâlîye Nazırı olan meb'us Mehmet Cavit bey, meb'us Rahmi bey, meb'us Rıza Tevfik, meb'us Nesim Mazliyah, sigortacı David Kohen, avukat Osman Adil, Meb'usan Meclisi Başkâtibi Asım bey, meb'us Ahmet Arif, hâkim Fuad Hulusî Demirelli ve âyandan Galip bey, Yüksek Şûra'nın teşekkülü için Prens Aziz Hasan Paşa tarafından 33 üncü dereceye yükseltilerek "Eski ve Kabul Edilmiş Skoç Riti Türkiye Yüksek Şûrası"nı Şûra-yı Alî-i Osmanî adı altında yeniden tesis ettiler.

Çok kısa bir zaman sonra da, 13 Temmuz 1909'da Maşrık-ı Âzam-ı Osmanî adı altında Büyük Loca kuruldu.

Maşrık-ı Âzam-ı Osmanî'nin kuruluşu şu şekilde oldu:

Önce İtalyan Obedyansına tâbî Bizanzio Risorta Locası ile İspanyol Obedyansına tâbî Meşrutiyet Locaları, henüz bir Türk Obedyansı olmadığı için, Şûra-yı Alî'nin himayesine girdiler. Arkasından yedi loca daha kuruldu. Bu localar Maşrık-ı Âzam-ı Osmanî'yi, yâni Büyük Loca'yı teşkil ettiler. İlk Büyük Üstathğa, o zamanlar Dahiliye Nâzırı (İçişleri Bakanı) olan Talât Paşa seçildi.

Talât Paşadan sonra Büyük Üstathğa Süleyman Faik Bey getirildi.

Parlamentodaki siyasî anlaşmazlıklar sebebiyle Masonluğa hücumlar başladı. Bu hücumların asıl gâyesi, iktidarda olan ve bir kısmının Mason olduğu bilinen İttihat ve Terakkî Partisini yıpratmaktı. Muha-

lefe, Leo Taxil'in Masonluk aleyhinde yazmış olduğu kitabını tercüme ettirerek bütün gücü ile halkı ayaklandırmaya çalışmıştır. 1910 - 1911 senesi gazeteleri Masonluk hakkında kimi lehte kimi aleyhte yazılarla doludur. Bu yayınlar sebebiyle bazı localar faaliyetlerini kısıtlamak zorunda kalmışlardır. Mehmet Ali Babanın Büyük Üstatlığa gelmesi ile durum bir parça düzelmişse de, Masonluğun verimli bir faaliyette bulunabileceğini düşünmek güçtür. Birinci Dünya Harbinin patlaması, bir çok Masonun cepheye gitmesine sebep olmuştur. Hükûmetin emri ile locaların faaliyeti kısa bir zaman için durdurulmuştur (5). Masonik faaliyetin yeniden başladığı 1916 senesinde seçilen Büyük Üstad Süleyman Faik Paşa, kısa bir zaman sonra şehid olmuştur. Yerine Cavit Bey Büyük Üstatlığa seçilmiştir.

1930'a doğru, Türkiye Maşrık-ı Âzamı'nın (6) takriben 2000 üyesi vardı.

1932'de milletlerarası Mason Büyük Konvansı İstanbul'da toplanmıştır. Bu konvandandan 25 Büyük Loca, Masonluğun en seçkin simaları tarafından temsil edilmiştir.

1935'te Türkiye Maşrık-ı Âzamından patent almış 65 Locadan 31'i faaliyette idi. Diğerleri ya memleket hudutları dışında kalmış, yahut muhtelif sebeplerle kapanmış idi. Faaliyette bulunanlar, İstanbul, İzmir, Bursa, Ankara, Manisa, Samsun ve Gaziantep'te çalışmakta idiler.

1909'da kurulan millî Masonluk, 1935'te faaliyetini durdurmak mecburiyetinde kalmıştır. Bu tarihte T.B.M.M. Reisi ile 6 Bakan ve 60'tan fazla Milletvekili mason idi.

6. Dönem: 1935 - 1948

Bu kapalı devrede Yüksek Şûra, çalışmalarına az da olsa devam etti ve hattâ 33 dereceli kardeşlerin reisliği altında 3 dereceli localar da kuruldu. Bunlar, bugün hâlâ çalışmakta olan İdeal, Kültür ve Ülkü Localarıdır, ancak gerek Yüksek Şûra, gerekse bu localar muntazam bir şekilde toplanamadılar.

7. Dönem: 1948 - 1956

Cemiyetler kanununun değişmesi üzerine 12 sene 4 aylık bir aradan sonra 5 Şubat 1948'de Masonluk resmî bir şekilde yeniden çalışmalarına

(5) *Enver Paşa Masonluğa karşı idi.*

(6) *Cumhuriyetten sonra ismi böyle olmuştur.*

başlamıştır. Bu yeni kuruluş, yanlış olarak Yüksek Şûra tarafından yapılmış ve 1948 kuruluşu bir bakıma eskisinin devamı, bir bakıma ise yeni bir teşekkül gibi görünmekte idi. Yüksek Şûra hem remzî, hem felsefî derecelerinin idâresini kendi üzerine almıştı. 1935'ten evvelki locaların açılmasına izin verilmemiş, Yüksek Şûraya bağlı yeni Localar kurulmağa başlamıştı.

Yüksek Şûra, bir Büyük Loca kurulması lüzumunu, 2 sene 8 ay sonra hissetmiş, aslında buna, kardeşlerin baskısı ile mecbur olup, 30 Eylül 1950 tarihli toplantısında "Türkiye Yüksek Şûrasına bağlı Büyük Mahfil" tüzüğünü kabul etmiştir. Bu tüzüğe göre kurulacak olan Büyük Mahfil (Büyük Loca) muhtar ve müstakil bir Büyük Loca olmaya-
cak, ancak, Remzi Locaların idarî işleri ile meşgul olacak ve Yüksek Şûra ile bir ara merci vazifesi görecekti.

Formaliteler gecikme ile ikmal edilerek, Türkiye Büyük Mahfili 28 Ocak 1951'de faaliyete geçmiştir. (Büyük Üstat, İsmail Hakkı Nalçacı K.). Evvelce kurulmuş olan remzî localar bu idarî mercie bağlandılar, yeni kurulanlar da patentlerini bu Büyük Locadan almağa başlamışlardır.

Yüksek Şûra, bugün sebebini anlayamadığımız bir de tamim neşretmişti: Yüksek Şûra yerine Süprem Konsey denecek, Hâkim Büyük Âmir yerine Suveren Gran Komandör, Büyük Loca yerine Gran Loj ve Büyük Üstat yerine de Gran Metr denecekti.

1 Nisan 1954'te Süprem Konsey, "Ünite Talimatnamesi"ni çıkardı. Buna göre en az üç Remzi Loca bulunan bölgelerde (Ankara ve İzmir) Remzî Locaların idarî işleri ile uğraşmak üzere Süprem Konsey mümessillerinin riyasetinde ve mahallî Üstad-ı Muhteremlerden oluşan heyetler kurulacaktı. Bu heyetler Süprem Konsey'e bağlı olacaktı.

Bunlar, Masonluk âleminde hiç görülmemiş, gayrı tabîî kuruluşlardı: İstanbul Gran Loju, Ankara, İzmir Üniteleri... Süprem Konsey, remzî Localardan elini çekmek istemiyor, her şeye hâkim olmağa çalışıyordu.

Süprem Konsey'e göre bir bölgede Gran Loj kurulabilmesi için en az 7 Locanın bulunması gerekiyordu. 1955 Nisanında Ankara Ünitesinin Ankara Gran Lojuna, daha sonra İzmir Ünitesinin İzmir Gran Lojuna çevrilmesi kararlaştırılınca, bu bölgelerdeki Loca sayısını 7'ye çıkarmak üzere hazırlıklara başlandı.

Bu Grand Lojların birbirleriyle alâkası olmayacak, hepsi Süprem Konsey'e tâbî olacaklardı.

Bu şekilde kurulmuş olan Büyük Locanın (yahut Büyük Locaların) muntazam olarak kabul edilmesi imkânsızdı.

Bu gayri tabii durum üzerine localarda kaynaşmalar başlamıştı. Avrupa ve Amerika ile temasları olan kardeşler eskiye nisbetle artmıştı. Bunlara dış memleketlerdeki Mason localarının kapıları kapalı kalıyordu. Halbuki o tarihlerde de tekris edilen kardeşlere, "***Bu anda siz cihanın en kadim bir cemiyeti ile rabıta akdettiniz ve kürre-i arz üzerinde münteşir binlerce insanla kardeş oldunuz***" deniyordu. Hayal kırıklığına uğrayan kardeşler daha fazlasını öğrenebilmek için Masonluğu dış memleketlerde incelemeğe çalışıyorlar ve muntazam ve meşru olmayan bir obedyansa intisab etmiş olduklarını anlıyorlardı. Eldeki 1955 senesine ait bir listede, Birleşik Amerika'daki 49 Büyük Locanın, dünya üzerinde irili ufaklı hemen her memleketle temasları olduğu halde, hiç birisinin Türkiye'de bir Mason teşekkülünün varlığını dahî kabul etmediklerini hayretle görüyorlardı.

Nihayet bu baskılara dayanamayan Süprem Konsey, Grand Lojlar üzerinden elini çektiğini bir beyanname ile ilân etti.

Her bölgede Gran Lojlar kurulmağa başladı. Ankara'daki Gran Loj, ilk toplantısından sonra bir daha toplanmadı, bunun yerine Ankara'da alelacele bir "Türkiye Büyük Locası" kuruldu.

Bu tarihte durum oldukça karışmıştı: İstanbul ve İzmir'de birer Gran Loj, Ankara'da 12 Ağustos 1955 tarihinde kurulan bir Türkiye Büyük Locası (ki buna Ankara'daki 8 Locanın 6'sı katılmıştı), İstanbul'da 5 Şubat 1956'da kurulan Türkiye Gran Loju (buna İstanbul'daki 12 Loca, Ankara'dan 2 Loca ve İzmir'deki 7 Loca katılmışlardı). Eski Gran Lojlar gene mevcuttu. Tabii bunların hepsinin Büyük Üstatları ve Büyük Görevlileri vardı.

Anlaşmazlık bundan sonra İstanbul ve Ankara arasında bir müddet daha devam etti.

Nihayet iki tarafın idarecileri anlaşarak, 16 Aralık 1956 Pazar günü İstanbul'daki lokalde, İstanbul, Ankara ve İzmir'in bütün remzî mahfellerinin iştiraki ile bir Konvan tertiplendi. Büyük bir anlayış içerisinde geçen bu Konvandan, Türk Masonlarının tek bir teşkilât halinde birleşmelerine ve müstakil Türkiye Büyük Locasının kurulmasına karar verildi. Diğer Büyük Localar ortadan kalktı, Vâdilerdeki Gran Lojlar, Bölge Büyük Locaları adını aldılar (daha sonra bu gayri tabii kuruluşlar büsbütün kapatıldı). Böylece müstakil Büyük Loca kurulmuş oldu.

8. Dönem: 1956 - 1966

Bu devre, müstakil Büyük Locanın menşei ve meşruiyetini kabul ettirerek intizamını kazanması ve Dünya Masonluğunda muntazam bir Büyük Loca olarak tanınması için çalışmalarla geçmiştir. 29 Nisan 1965'te yapılan konsekrasyon'la bu gâyeye de varılmıştır.

9. Dönem: 1965 ve sonrası

1965 yılında Türk Masonluğunda bir hâdise oldu. Bu hâdise Büyük Locanın bir iç meselesi iken Büyük Loca - Yüksek Şûra anlaşmazlığına döndü ve Türkiye'de Masonluğun bölünmesi ile neticelendi.

1964 yılının sonlarına doğru siyasî partilerden birinde liderlik çekişmesi esnasında adaylardan birisi diğer adayın Genel Başkan olmasını engellemek için Mason olduğunu etrafa yaymak istemiştir. Diğer aday, Parti kongresinde Mason olmadığını iddia etmiş ve buna dair bir belge göstermiştir. Bu belge, Türk Yükseltme Cemiyeti'nin (7) Ankara Şubesinin başlıklı kağıdına yazılmıştı: "İsteğinize uyarak yapılan tetkiklere göre, cemiyetimizde kaydınızın bulunmadığı anlaşılmıştır, saygılarımla". İkinci Başkan, imza ve derneğin Ankara şubesinin mührü.

Halbuki, bu zat, 1956 senesinde Masonluğa girmiş, Kalfalığa yükselmiş fakat bir daha devam etmemiştir. Hakkında istifa veya gayrimuntazamlık gibi bir muamele de yapılmamıştı. Ankara'da kayıtlar muntazam tutulmadığı için cemiyette kaydının olup olmadığı belli değildi. Ancak, belgeyi veren kardeş, Mason olduğunu biliyordu.

Hadise gazetelere aksetti. Sahte bir belgenin verilmiş olması bazı kardeşler arasında huzursuzluk yarattı. Belgeyi veren kardeş ise, "Bir dul kadının çocuğuna, benden istediği yardımı yaptım!" diyordu.

Büyük Locanın 2 Mayıs 1965 tarihli toplantısında belgeyi veren kardeş Büyük Üstat seçildi. Bu netice bazı kardeşler arasında huzursuzluğu daha da arttırdı. Seçimlerden 1 ay kadar sonra Yüksek Şûra'nın bir mektubu ortalığı büsbütün karıştırdı. Büyük Locaya hitaben yazılmış olan bu mektupta alışlagelmiş Mason hitap ve selâmları bulunmadığı gibi, Yüksek Şûra, Büyük Locadan seçimleri yenilemesini istemekte ve bunun için bir tarih de vermektedir.

Bu mektup, Yüksek Şûranın Büyük Loca işlerine müdahalesi sayılmıştır.

(7) Derneğin o zamanki adı böyle idi.

Neticede Büyük Loca'dan ayrılan ufak bir grup yeni bir Büyük Loca kurmuşlardır. Bu gayrimuntazam bir Büyük Locadır. Mensubu bulunduğumuz Türkiye Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locası, 1909'da kurulmuş olan "Maşrık-ı Âzam-ı Osmanî"nin devamıdır, Türkiye'deki yegâne muntazam Büyük Locadır ve dünyaya yayılmış bütün muntazam Büyük Localarla tanışmaktadır. Kuruluş tarihi olarak 1909 senesi kabul edilmiştir. Kıdem bakımından önemlidir.

Yüksek Şûradan ayrılan ve muntazam Türkiye Büyük Locasına bağlı kalan küçük bir grup ise Yüksek Şûrayı "reorganize" etmişlerdir. Bu "Reorganize" Türkiye Yüksek Şûrası, Mason nizamlarına uygun olarak 1861'de kurulmuş olan "Şûra-yı Alî-i Osmanî"nin devamıdır. Türkiye'deki yegâne muntazam Yüksek Şûradır ve dünyaya yayılmış bütün muntazam Yüksek Şûralarla tanışmaktadır. Kuruluş tarihi 1861 olarak kabul edilmiştir.

DOKSAN YILDA BÜYÜK ÜSTATLARIMIZ

Derleyen: A. Oktay GÜNDOĞDU

Büyük Loca'mızın kuruluşundan itibaren görev yapmış Büyük Üstatlarımızı tanıtan kaynaklar ne yazık ki - birçok konuda olduğu gibi - çok sınırlıdır. Bu eksikliği giderebilmek amacıyla, Ahmet Akkan Kardeşimizin titiz bir araştırma sonucu bizlere kazandırdığı, bir kısmı Mimar Sinan Dergileri'nde de yayımlanmış olan yirmibeş Büyük Üstadımızın biyografilerini içeren kitap (*) için bu konuda kendi içinde bütünlüğü olan tek çalışmadır diyebiliriz.

20 Ocak 1997 tarihinde Ebedî Maşrıkta intikâl eden çok değerli

Ahmet Akkan Kardeşimiz, kitabının son söz bölümünde eserinin zaman içinde ilavelerle yenilenerek güncelliğinin sürdürülmesini dilemektedir. Bizler için kutsal bir görev niteliğinde olan bu dilek, muhakkak ki onur duyularak, yerine getirilecektir.

Biyografilerin yayımlandığı Mimar Sinan Dergileri'ni ve kitabı edinememiş Kardeşlerimiz düşünülerek, ansiklopedik kaynaklardan da yararlanılarak, kısa bir özet niteliğinde hazırlanmış olan bir derleme sunulmaktadır.

(*) *BÜYÜK ÜSTADLAR, Ahmet Akkan, Mimar Sinan Yayınları, No: 21, İstanbul 1977*

MEHMET TALÂT PAŞA

(1 Eylül 1874 - 15 Mart 1921)

*Büyük Üstatlık yaptığı yıllar:
1909-1910*

1874 yılında Edirne'de doğan İttihat ve Terakki Fırkası'nın önderlerinden, ünlü devlet ve siyaset adamı Talât Bey, ilk gençlik yıllarından itibaren döneminin ilerici eylemlerine katılmış, inanç ve idealleri uğruna hapis yatmak dahil birçok sıkıntılara katlanmıştır.

Sürgünde olduğu Selânik kentinde bir süre posta memuru olarak çalıştıktan sonra 1903'te Telgraf İdaresi Başkâtipliği'ne atanmıştır. Aynı dönemde "Makedonya Risorta" Locası'nda Masonluğa kabul edildiği belirtilmektedir. 1907'de örgütlenmesinde önemli rol oynadığı, Osmanlı Hürriyet Cemiyeti ile Terakki ve İttihat Cemiyeti'nin birleşmeleri ile "İttihat ve Terakki Cemiyeti" adını alan örgütün ülke içindeki yönetiminin başına geçmiştir.

Bu dönemde yönettiği gizli haberleşme sürecinde "Sai" takma adını kullanan, II. Meşrutiyet'in ilânından sonra devletin yönetiminde çok önemli görevler üstlenen Talât Bey'e 1909'da Sultan Reşat tarafından paşa ünvanı verilmiştir.

1861 yılında kurulup ABD Güney Jüridiksiyonu tarafından kabul ve tasdik edilen Osmanlı Yüksek Şûrası'nın 1909 yılının

Mart ayında yapılan reorganizasyonu sırasında Talât Bey, Cavit Bey, Rahmi Bey, Mithat Şükrü Bey, Dr. Rıza Tevfik, Nesim Mazliyah, Mişel Noradungyan, David Kohen, Osman Adil Bey, Mehmet Hulûsi Bey ve Galip Bey 33. Dereceye terfi ettirilirdir. Talât Paşa, 1 Ağustos 1909 tarihinde Şûra-ı Âzam'ın (Büyük Loca) Üstadı Âzam'lığına (Büyük Üstat) seçilmiş ancak dönemin çalkantılı yoğun siyasal ortamında süresini tamamlamadan görevini 1910 yılında Faik Süleyman Paşa'ya devretmiştir.

Büyük Locamızın ilk Büyük Üstadı'nın fırtınalı siyaset hayatı, 1 Kasım 1918 tarihinde yapılan son İttihat ve Terakki Fırkası Kongresi"nden sonra bir kısım diğer yöneticilerle birlikte ülkeyi terketmesiyle sona ermiş, yerleşmiş olduğu Almanya'da 15 Mart 1921 tarihinde uğradığı bir suikast sonucunda Ebedî Maşrık'a intikâl etmiştir. İlk Büyük Üstadımız Mehmet Talât Paşa Kardeşimizin kabri, 1943 yılında nakledilmiş olduğu İstanbul Hürriyet'i Ebediyye tepesindeki şehitliktedir.

FAİK SÜLEYMAN PAŞA

(1876 - 1916)

*Büyük Üstatlık yaptığı yıllar:
(1910 - 1912) (1915 - 1916)*

Büyük Locamızın İkinci Büyük Üstadı, 1876 doğumlu Faik Süleyman Paşa Kardeşimiz, 16 Ma-

yıs 1894 yılında Mekteb-i Harbiye'ye girmiş, 1899 yılında erkânı harbiye yüzbaşı olarak orduya katılmış, terfi ettiği rütbelerde aldığı görevlerdeki başarılar nedeniyle nişanlarla taltif edilmiş, "Bir asker için gerekli olan meziyetlerin hepsini haiz ve en mukteditir erkan-ı askeriyeden biri" olarak tanımlanmaktadır. 1904-1905 yıllarında Selânik'te Grand Orient de France'a bağlı Veritas Locası'nda Masonluğa kabul edilmiş olabileceği, 1 Ağustos 1909 da yapılan Büyük Loca kuruluş toplantısına Makedonya Rizorta Locası adına katıldığı belirtilmektedir.

3 Kasım 1909 tarihinde Osmanlı Yüksek Şûra'sı tarafından 33. Dereceye terfi ettirilmiş, kurucularından olduğu Kadıköy 9 Numaralı Ziya-ı Şark Locası'nda Üstadı Muhteremlik yapmıştır. 1912 yılında Büyük Üstatlık görevini tamamladıktan sonra bir sonraki dönemde de (1915 - 1918) tekrar bu yüce göreve seçilmiştir.

Trablusgarp, Balkan ve I. Dünya Savaşı'nın yer aldığı tarihimizin en sıkıntılı dönemlerinden birinde, çok önemli askerî görevleri ile birlikte, Loca kurmak, Üstadı Muhteremlik, iki dönem Büyük Üstatlık yapmak onuru ve sorumluluğunu yüklenen Faik Süleyman Paşa, 17 Ağustos 1916 tarihinde 40 yaşında Mirliya rütbesinde Kolordu Komutanı iken va-

tan müdafası uğrunda, Kafkas Cephesi'nde şehit düşerek Ebedî Maşrıka intikal etmiştir.

MEHMET ALİ BABA (EREL)
(13 Eylül 1853 - 14 Aralık 1934)

Büyük Üstatlık yaptığı yıllar:
1912 - 1915

13 Eylül 1853 tarihinde İstanbul'da doğmuştur. 1874 yılında Tıbbiye'den mezun olmuş ve hayatı boyunca hekimliğin yanında, önder bir eğitimci ve örnek bir Mason olarak çok önemli ve değerli hizmetlerde bulunmuştur.

Balkan Savaşı sırasında Genel Müfettişlik görevini yaptığı Osmanlı Hilâl-i Ahmer (Kızılay) Cemiyeti'nin kurucu üyeleri arasında yer almış, cemiyet merkezinin Ankara'ya nakline kadar merkez ve yönetim kurullarında bulunmuş, Himaye-i Etfal Cemiyeti'nin (Çocuk Esirgeme Kurumu) kurulmasında Necat Locası Kardeşlerinin girişim ve çalışmalarına büyük oranda teşvik ve yardımlarıyla katkılarda bulunmuştur.

Tıbbiye'deki öğrencilik yıllarında İtalyan Obediyansına bağlı bir locada Masonluğa kabul edilmiş olduğu belirtilmektedir. 25 Haziran 1909 yılında Yüksek Şûra'dan alınan patent ile kurulan Muhibban-ı Hürriyet Locası'nın kurucu Üstadı Muhteremi olup, 1 Ağustos 1909 tarihinde Büyük Loca'nın kuruluş toplan-

tısına temsilcisi olarak katıldığı bu locanın iki kez daha Üstadı Muhteremliğini yapmıştır. Daha sonraki yıllarda, 11 Aralık 1921 tarihinde kurulan ve çalışmalarını Fransızca yapan Etoile d'Orient Locası'nda da Üstadı Muhteremlik yapmıştır.

12 Eylül 1909 tarihinde Yüksek Şûra tarafından 33. Dereceye terfi ettirilmiş olan, 1915 - 1926 yılları arasında da Yüksek Şûra Hâkim Büyük Âmiri olarak görev yapan Kardeşimiz, 1917 yılında Berlin'de tertiplenen Mason Kongresi'ne ülkemizi temsilen katılan üyeler arasında bulunmuştur.

1926 yılında sağlık nedenleri ile son kez başkanlığını yaptığı toplantıda Fahrî Komandörlük tevcih edilen Mehmet Ali Baba Kardeşimiz 17 Aralık 1934 tarihinde İstanbul'da Ebedî Maşrika intikal etmiştir.

RIZA TEVFİK (BÖLÜKBAŞI)

(7 Ocak 1869 - 30 Aralık 1949)

*Büyük Üstatlık yaptığı yıllar:
1918 - 1919*

7 Ocak 1869 tarihinde Cisrimustafapaşa'da (bugün Svilengrad, Bulgaristan) doğan, felsefi konulara olan ilgisi nedeniyle "Feylesof Rıza Tevfik" olarak tanınan Kardeşimiz, şüphesiz döneminin fikir, kültür, sanat ve politika dünyasının en renkli ve en şair-tacı simalarından biridir.

Kürsüde konferansçı, okulda hoca, tekkede rind, makalelerinde allâme, mutfakta iyi bir aşçı olduğu, Fransızca, İngilizce, İtalyanca, Rumca, Ermenice, Yahudi İspanyolcası, Arapça ve Farsça'yı iyi bildiği, ayrıca spora olan düşkünlüğünden ötürü "Pehlivan Rıza Tevfik" olarak da anıldığı belirtilmektedir.

Mekteb-i Mülkiye'de okurken üçüncü sınıfta ihtilâlcilikle suçlanarak bazı hocaları ve arkadaşları ile birlikte okuldan çıkarılması üzerine girdiği Sivil Tıbbiye'yi 1897 yılında bitirdikten sonra bir süre hekimlik yapmıştır. 1907'de İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne katılmış. II. Meşrutiyet'in ilânından sonra 1908'de yapılan genel seçim sonucunda Meclise Edirne Milletvekili olarak girmiştir. Büyük Loca'nın kurucularındandır. 1910 yılında İttihat ve Terakki Fırkası'ndan ayrılarak, karşıt Hürriyet ve İtilâf Fırkasına girer. Yeniden milletvekili seçilemeyince bir süre politikadan uzak kalır, 1918'de Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasından sonra Tevfik Paşa kabinesinde Maarif Nazırı olarak yeniden politikaya atılır ve aynı yıl Büyük Üstat seçilerek bir yıl görevde kalır. 1919-1920 yıllarında Damat Ferit Paşa kabinesinde Şurâ-yı Devlet Reisliği'ne getirilmiş, Osmanlı murahhası sıfatıyla Sevres Anlaşması'nı imzalayan kurulda da yer almıştır.

Kurtuluş Savaşına karşı çıktığı için savaşın kazanılmasıyla yurt dışına kaçmış, Yüzellilikler listesindeki sürgün yıllarından sonra, bu kişilerin bağışlanması üzerine 1943 yılında Türkiye'ye geri dönebilmiştir. 30 Aralık 1949 tarihinde İstanbul'da Ebedî Maşrıka intikal etmiştir.

Büyük Loca'nın kuruluş tarihini izleyen yıllarda çok sert ve ateşli bir Masonluk savunucusu olarak görülen Rıza Tevfik Kardeşimiz ne yazık ki Masonluğa siyaseti çok çirkin bir biçimde sokarak Masonların ve Masonluğun bu yönde büyük yaralar almalarına neden olmuştur. Hürriyet ve İtilâf Fırkasına geçtikten sonra İttihat ve Terakkililer'e karşı açtığı savaşı o denli ileri götürmüştür ki, başta Mason olan devrin Şeyhülislamı Musa Kâzım Efendi olmak üzere İttihat ve Terakki Fırkasına mensup Kardeşlerini teşhir ederek, kamuoyunu istismara yönelik tahrikleriyle Hürriyet ve İtilâfçıların localara polisiye baskınlar düzenleme eylemlerine neden olmuş, olanak sağlamıştır. İlginç olan asıl önemli husus ise Rıza Tevfik'in bu davranışları, istifa ettirilene kadar Büyük Üstat'lığı döneminde de sürdürmesidir.

Rıza Tevfik Kardeşin şaşkınlık uyandıran ve bugün dahi anlaşılamayan karmaşık davranışları, tarihî ve Masonik kişiliği, özellikle incelenmesi gereken önemli bir vakadır.

FUAD HULÛSİ DEMİRELLİ

(1876 - 1955)

Büyük Üstatlık yaptığı yıllar:
1919 - 1921

1876 yılında İstanbul'da doğmuştur. İstanbul Hukuk Mektebini bitirdikten sonra adliye meclisi görevlisi olarak başladığı iş hayatını mahkeme reisliği, savcılık, temyiz mahkemesi üyeliği, daire reisliği, yüce divan üyeliği gibi görevlerle sürdürmüş, 1939 yılında emekli olduktan sonra da vefat edene kadar serbest avukat olarak mesleğine devam etmiştir.

1908'te Trablusşam, 1915'te Antalya Milletvekiliği'ne, kurucuları arasında olduğu Demokrat Parti'den 1946 ve 1950 seçimlerinde de İstanbul Milletvekiliği'ne seçilmiş, Parti Meclisi Grup Başkanlığı yapmıştır.

Masonluğa kabulünün II. Meşrutiyet'ten önce gerçekleştiği belirtilmektedir. İtalyan Obediyansı'na bağlı Kadıköy Kalkedonya Locası'nın üyesi olduğu bilinmektedir. 1 Numaralı Vatan, 9 Numaralı Ziya-ı Şark Localarının kurucularındandır. 1861 yılında kurulan Yüksek Şûra'nın 1909 yılındaki ilk reorganizasyonunda görev alan 14 kardeşten biri olup bu tarihte 33. Dereceyi almıştır. Tebenni ettiği Vefa Locası'nda 1914, 1915, 1916, 1917, 1921, 1923 ve 1926 yıllarında Üstadı Muhteremlik yapmış,

1919'da dönemini tamamlayamayan Rıza Tevfik Kardeşin yerine Büyük Üstat seçilerek 1921 yılına kadar süren dönemi tamamlamıştır.

1917 - 1928 yılları arasında Hâkim Büyük Âmir Kaymakamlığı, 1928-1931 yılları arasında ve vefat ettiği yıl olan 1955'te Hâkim Büyük Âmirlik yapmış, Büyük Loca'da ve Yüksek Şûra'da Türk Masonluğu'nu etkileyen, belirleyici nitelikte, önemli hizmetlerde bulunmuştur.

Kardeşimizin biyografisinde yer alan önemli bir olay da, tarihimize "Yavuz-Havuz" adıyla geçen davada yaşanmış olanlardır. 1928 yılında meydana gelen ve dava konusu olan olay sonucunda dönemin Hâkim Büyük Âmiri olan milletvekili Dr. Fikret Takîyeddin Kardeş diğer sanıklarla birlikte, aynı dönemde HBÂ Kaymakamlığı yapan Fuad Hulûsi Demirelli Kardeşin de üyesi olduğu Yüce Divan'a yargılanmak üzere sevk edilmiştir. İbret alınması gereken bu çok talih-siz olayda, Dr. Fikret Takîyeddin Kardeşe verilen altı aylık hapis cezasına, işlediği rüşvet suçundan ötürü daha ağır ceza verilmesi icap ettiği gerekçesi ile Fuad Hulûsi Demirelli Kardeş karar aşamasında muhalefet oyu kullanmıştır.

Beşinci Büyük Üstadımız Fuad Hulûsi Demirelli Kardeşimiz 23

Kasım 1955 tarihinde İstanbul'da Ebedî Maşrıka intikal etmiştir.

Dr. BESİM ÖMER PAŞA
(AKALIN)

(1862 - 1924)

Büyük Üstatlık yaptığı yıllar:
1921 - 1924

1862 yılında İstanbul'da doğmuştur. Askerî Tıbbiye'yi 1884'te yüzbaşı rütbesiyle bitirdikten sonra 1887 yılında bir grup hekimle birlikte Paris'e gönderilmiş ve başta Prof. Boudin ve Prof. Pinard olmak üzere büyük otoritelerin kliniklerinde 1891 yılına kadar doğum ve kadın hastalıkları konusunda ihtisas yapmıştır.

1892 yılında ilk doğum kliniğini açmış, aynı yıl Bruxelles Uluslararası Jinekoloji Kongresi'ne Türk delegesi olarak katılmıştır. Binlerce tıp öğrencisine modern doğum bilgisini öğrettiği gibi, ebe yetiştirmek üzere Tıp Fakültesi'ne bağlı bir Ebe Okulu açtırmıştır.

1899'da Paşa ünvanını almış, 1909'da fakülte haline getirilen Tıbbiye'ye 1911 yılında Cemil (Topuzlu) Paşa'dan sonra seçilen ikinci dekan olmuş, 1919'da ve dört yıl sonraki dönemde dört fakülteden oluşan Dârülfünûn'a rektör seçilmiştir.

Türkiye'de doğum sırasında kadın ve çocuk ölümlerinin büyük

oranda önlenmesini sağlayan, çocuk hekimliğinin ülkemizdeki temel kurucularından olan tarihî bir şahsiyettir. Durgunluk devrine giren Kızılay (Hilâl-i Ahmer) Cemiyetini harekete geçirmiş (1911), Necat Locası Kardeşlerinin kurulmasına öncülük ettiği (1917) Çocuk Esirgeme Kurumu'nun (Himaye-i Etfal Cemiyeti) kuruluşunu gerçekleştirmiş (1917), 1918 yılında da Verem Savaş Derneği'ni kurmuştur. 1888'den 1933'e kadar 45 yıl ders veren Dr. Besim Ömer Paşa Kardeşimiz, hiç durmadan yazdığı bilimsel eserleriyle de memleket hizmet etmiş, T.B.M.M.'nin beş ve altıncı dönemlerinde milletvekilliği yapmıştır.

Ziya-ı Şark Locası'nda Masonluğa kabul edildiği, bu locadan kurulan Necat Locası'nın ilk envârında II. Nâzır'lık yaptığı belirtilmektedir. 1921-1924 yılları arasında Büyük Üstat'lığı büyük bir liyakat ile yürüten, çokyönlü, çok faal bir bilim adamı olan Kardeşimiz 19 Mart 1940 tarihinde geçirdiği bir kalb krizi nedeniyle Ankara'da Ebedî Maşrûka intikal etmiştir.

SERVET YESARİ

(1873 - 1943)

*Büyük Üstatlık yaptığı yıllar:
1924 - 1925, 1930*

1873 yılında İstanbul'da doğmuştur. Hukuk Mektebi'ni birincilikle bitirdikten sonra, savcı

yardımcısı olarak başladığı iş hayatında, temyiz mahkemesi üyeliği, üniversite hocalığı, avukatlık ve uzun yıllar noterlik görevlerinde bulunmuştur.

Selânik'te avukatlık yaparken İttihad ve Terakki'ye girmiş, aynı dönemde 1906 yılında Masonluğa kabul edilmiştir. 1917 yılında E.K.S.R.'ne girmiş ve 1921'de 33. Dereceyi almıştır. 1921-1924 yıllarında Büyük Hatiplik yaptıktan sonra 1924'te Büyük Üstat seçilmiş ancak dönemini tamamlamadan 1925'te istifa ederek görevden ayrılmıştır.

1927 yılında Hâkim Büyük Âmir Kaymakamı seçilmiş, 1930'da Paris'te yapılan Yüksek Şûralar toplantısına katılmıştır. 1930-1933 dönemi için 1 Ağustos'ta yapılan seçimde ikinci kez Büyük Üstat seçilmişse de, sözkonusu seçimlere siyaset karıştığı iddiaları üzerine Ulusal Masonluk tarihimize "İntihabat Buhranı" adıyla geçen olaylar sonucunda 30 Ekim tarihinde seçimler yenilenmiş ve Mim Kemal Öke Kardeş Büyük Üstat seçilmiştir.

Hâkim Büyük Âmir Fuad Hulûsi Demirelli Kardeşin istifası üzerine Ekim 1931'de dönemi tamamlamak üzere, daha sonra da 1932 yılında yeni dönem için Hâkim Büyük Âmir seçilen Kardeşimiz, 1932 yılının sonunda bu görevden de istifa etmiştir.

İki kez Büyük Üstat'lığa, iki kez de Hâkim Büyük Âmirliğe seçilen, seçildiği görevlerden iki kez istifa ederek ayrılan Servet Yesari Kardeşin kişiliği ile ilgili olarak, dürüstlüğü ile birlikte "dürüstlüğü" (sertliği) özellikle dile getirilmektedir. Kardeşimiz 1943 yılında Ebedî Maşrika intikal etmiştir.

**Dr. FİKRET TAKİYEDDİN
ONURALP**

(1887 - 1946)

*Büyük Üstatlık yaptığı yıllar:
1925-1927*

1887 yılında İstanbul'da doğmuştur. Tıbbiye'yi 1911 yılında bitirdikten sonra gönüllü olarak Trablusgarb'a, 1920'de Fevzi Çakmak ile birlikte Ankara'ya gitmiş, Büyük Millet Meclisi'ne Kozan Milletvekili olarak girmiş, daha sonra da Ertuğrul (Bilecik) Milletvekili olmuştur.

Masonluğa kabul edildiği tarih bilinmemektedir. 1925 yılında Yüksek Şûra tarafından 33. Dereceye yükseltilmiştir. 1925 yılında Servet Yesari Kardeşin Büyük Üstatlık görevinden istifası üzerine onun yerine dönemi tamamlamak üzere seçilerek, dönem sonuna kadar (1927) Büyük Üstatlık yapmıştır. Ocak 1926'da Hâkim Büyük Âmir Mehmet Ali Baba hastalığı nedeniyle görevden çekilince onun yerine bu göreve de seçilmiştir. Ülkemizde

her iki yüce görevi birarada yürüten yegâne Kardeşimizdir. 1927 yılında bir kez daha Hâkim Büyük Âmirliğe seçilmiş, ancak "Yavuz-Havuz" davasında sanıklar arasında mahkemeye sevkedilmesi üzerine bu görevi 1928 yılında sona ermiştir.

Yavuz-Havuz adıyla tarihimize geçen davada, ünlü Yavuz zırhlısının onarımı için satın alınan yüzer havuz ihâlesi işinde komisyon alarak yolsuzluk yaptıkları kanıtlanan suçlular arasında bulunan Kardeşimizin cemiyetten kaydı kararın açıklanmasından sonra silinmiştir.

Mahkûmiyetinden sonra yurt dışına gitmeye mecbur kalan Dr. Fikret Takîyeddin Kardeş, 1933 yılında İstanbul'a dönmüş, Ebedî Maşrika intikal ettiği 1946 yılına kadar Beyoğlu Zükur Hastahanesi Başhekimliği görevini sürdürmüştür.

**MUSTAFA EDİP SERVET
(TÖR)**

(1881 - 1960)

*Büyük Üstatlık yaptığı yıllar:
1927-1930*

1881 yılında İstanbul'da doğmuştur. 1904 yılında Kuleli'yi bitirdikten sonra, 1909 yılında kurmay olmuştur. Selânik'te bulunduğu yıllarda Vatan ve Hürriyet Cemiyeti'ne girmiş olduğu belirtilmektedir. Gene aynı yıllarda

(1904) Makedonia Rizorta Locası'nda Masonluğa kabul edildiği, 1905 yılında da Veritas Locası'na tebenni ettiğini ailesinin günümüze kadar saklayabildiği ve kopyalarını Büyük Locamıza verdiği belgelerden öğrenmekteyiz.

Mondros Mütarekesi sonrası askerlikten istifa ederek Mustafa Kemal Paşa'nın emrinde Kurtuluş Savaşı'na katılmış, bu dönemde çok önemli görevleri yerine getirmiş, Cumhuriyet'in ilânından önce Gümüşhane, sonra da İstanbul Milletvekili olarak Büyük Millet Meclisi'ne girmiştir.

Atatürk'ün vefatına kadar hep yakın çevresinde ve güvendiği kişiler arasında olan Kardeşimiz, 1927-1930 dönemi için Büyük Üstat seçilmiştir. Mason Cemiyeti'nin 29 Temmuz 1927 tarihinde "Tekâmül-ü Fikrî Cemiyeti" ismi altında resmen tescili, 19 Aralık 1928 tarihinde ise o zamanki ismi Polonya Sokağı olan ve daha sonra Belediye tarafından Nuru Ziya ismi verilen sokaktaki binamızın satın alınması onun döneminde gerçekleşmiştir.

Atatürk'ün vefatından sonra aktif hizmetten çekilen Mustafa Edip Servet Tör Kardeşimiz 1944 yılında geçirdiği bir beyin kanaması sonucu kısmî felç olmuş, 2 Eylül 1960 tarihinde Ebedî Maşrıkta intikal etmiştir.

MİM KEMAL ÖKE

(1884 - 1955)

*Büyük Üstatlık yaptığı yıllar:
1930-1932*

1884 yılında İstanbul'da doğmuştur. Askerî Tıbbiye'yi 1911'de yüzbaşı rütbesiyle bitirdikten sonra, Gülhane Hastahanesi'nde röntgen ve hariciye dallarında asistanlık yapmıştır. Trablusgarp, Balkan, Birinci Cihan ve Kurtuluş Savaşları'na cerrah olarak katılmış, Kurtuluş Savaşı'ndan sonra Gülhane Askerî Tıp Akademisi I. Hariciye Kliniği profesörlüğü ve direktörlüğüne atanmıştır. 1927 A.B.D. Tıp Kurultayı'nda ülkemizi temsil etmiş. 1941 yılında albay rütbesindeyken emekli olana kadar çok sayıda cerrah yetiştirmiştir. 1946'da İstanbul Milletvekili seçilen Mim Kemal Öke Kardeşimiz 1950 yılına kadar Parlametoda görev yapmıştır. Türkçe ve Almanca birçok tıbbî eseri, yüzlerce makale ve tebliği yayımlanmıştır.

1925 yılında Muhibban-ı Hürriyet Locası'nda Masonluğa kabul edilmiş, kurucu üyesi olduğu İnkılâp Locası'nda ve Gemlik Locası'nda Üstadı Muhteremlik yapmıştır. Atlas, Libertas, Ülkü ve Uyanış Locaları'nın da kurucu üyelerindedir. 20 Ekim 1930 tarihinde yapılan seçimlerden sonra yaşanan olaylar nedeniyle Daimî Heyet'in istifası üzerine,

30 Ekim tarihinde yenilenen seçimlerde Büyük Üstat seçilmiştir. 22 Nisan 1932 tarihinde ise "çok özlü bir veda mektubu" ile görevinden istifa etmiştir. İstifa nedeninin daha sonra "Askerlerin teşkilatta vazife almamaları ile ilgili bir tamime bağlı olduğu" belirtilmiştir.

E.K.S.R.'nde 1934 yılında Agreje, 1935'te de Aktif 33. Dereceyi almıştır. 1945 yılında Hâkim Büyük Amirliğe seçilen Mim Kemal Öke Kardeşimiz, 30 Ocak 1955 tarihinde Ebedî Maşrıka intikal edene kadar bu görevini sürdürmüştür.

MUSTAFA HAKKI NALÇACI (1882-1953)

*Büyük Üstatlık yaptığı yıllar:
1932-1933 1951-1953*

1882 yılında Afyonkarahisar'da doğmuştur. Askerî Tıbbiye'den 1901'de kimyagerlik ihtisası vesikası da alarak, eczacı üsteğmen olarak mezun olmuştur. 1903-1918 yılları arasında Şam Tıbbiyesi'nde ve daha sonra Beyrut'ta kimya hocalığı yapmış, Bursa'da belediye kimyagerliği, daha sonra İstanbul'da Haydarpaşa Tıp Fakültesi'nde yardımcı profesörlük, profesörlük, İstanbul Fen Fakültesi'nde profesörlük ve dekanlık yapmıştır. 1934'te emekli olduktan sonra kurduğu laboratuvarında tıbbî müstahzar imalâtı ile meşgul olmuştur.

Görevi nedeniyle bulunduğu Şam'da 1903 yılında Nur-u Dımşık Locası'nda Masonluğa kabul edilmiştir. Kurucularından olduğu Aydın Locası'nda Üstadı Muhteremlik yapmıştır. Mim Kemal Öke Kardeşin istifası nedeniyle dönemi tamamlamak üzere Büyük Üstat seçilmiş, 5-15 Eylül 1932 tarihinde İstanbul'da yapılan Association Maçonique Internationale'in (A.M.I.) sekizinci konvanına, Konvan Başkanı olarak katılmıştır.

Bilindiği gibi 1935-1948 yılları arasındaki zaman dilimi "Masonik faaliyetlerin durduğu devre; uyku, uykuya yatma dönemi" olarak anılmaktadır. 1948 - 1958 yılları arasındaki dönem ise "uyanış ve yeni locaların kuruluşu, Büyük Loca'nın Yüksek Şûra hakimiyetinden kurtulma çabaları ve Büyük Loca'nın kuruluşu" tanımıyla nitelendirilip belirtilmektedir. Büyük Loca'nın uykuda olduğu dönemde Yüksek Şûra'nın faaliyetleri "resmen" durmamıştır. Yüksek Şûra İkinci Dünya Savaşı yıllarında etkin bir faaliyet gösterememiş, 1946 yılında yürürlüğe giren Cemiyetler Kanunu değişikliği ile Mason localarının açılabilceği görüşünün kesinleşmesi üzerine, locaların tekrar kurulması işlevini üstlenmiştir. Bu şekilde Türk Mason Derneği ismi ile kurulan dernek, 1951 yılına kadar Yüksek

Şûra'nın güdümü altında çalışmıştır.

"Masonlukta locaların bir Büyük Loca tarafından yönetilmesi gereği" konusundaki gittikçe artan istek ve ısrarlar üzerine, Yüksek Şûra sembolik dereceler için kendine bağımlı ayrı bir örgüt kurmaya karar verir. Bu kapsamda kurulan Büyük Loca'ya 1951-1953 dönemi için Mustafa Hakkı Nalçacı Kardeş Büyük Üstat seçilmiştir. E.K.S.R.'nde 1934 yılında Agreje 33. Dereceyi alan, Kardeşimiz, 1945-1948 yılları arasında Hâkim Büyük Âmir olarak görev almış, kurucularından olduğu Kültür Locası'nda Üstadı Muhteremlik yapmıştır. Libertas Locası'nın da kurucularındandır.

Mustafa Hakkı Nalçacı Kardeşimiz 1 Haziran 1953 tarihinde Ebedî Maşrîka intikâl etmiştir.

MUHİDDİN OSMAN OMAV

(1891 - 1985)

*Büyük Üstatlık yaptığı yıllar:
1933-1935*

1891 yılında İstanbul'da doğmuştur. Harbiye Askerî Okulu'ndan mezun olduktan sonra, Sultan Reşad'ın Muhafız Bölüğü'nde görev yapmış, ancak genç yaşta askerlikten ayrılarak döneminin bankacılık sektöründe yöneticilik görevlerinde bulunmuştur.

Ziya-ı Şark Locası'nda Masonluğa kabul edilen Kardeşimiz, 1916'da kurulan Necat Locası'nın kurucularındandır. 1933 yılında Büyük Üstat seçilmiş, 1934 yılında Lüksemburg'da terfiplenen A.M.I. Konvanına Reşit Erer Kardeş ile beraber Türkiye'yi temsil etmek üzere katılmıştır.

1935 yılında Masonik faaliyetlerin durmasından sonra, 1948 yılında kurucularından olduğu Uyanış Locası'nda Üstadı Muhteremlik yapmıştır. 1954 yılında Yüksek Şûra Ankara Temsilciliği ve o dönemde kurulan "Ünite" teşkilatında Ankara Ünitesi Başkanlığı görevini yapmış, emekli olduktan sonra İstanbul'a yerleşerek 1958 yılında Erenler Locası'na tebenni etmiştir.

1965 olayları sırasında Yüksek Şûra'nın Büyük Umumî Katîp ve Şansölyesi olan Kardeşimiz, "Türkiye Büyük Mason Mahfili Derneği isimli gayri nizamî bir teşekkülün kurucuları arasında görülmesi nedeniyle" Masonlukta bu tür kuruluşlarla ilişkisi olanlara tatbik edilen usûl üzere 9 Ağustos 1966 tarih, 2650 sayılı Büyük Üstat Mesajı ile teşkilat ve camiamızla ilgisi kesilerek harici âleme iade edilmiştir.

Muhiddin Osman Omay Kardeşimiz 15 Ocak 1985 tarihinde Ebedî Maşrîka intikâl etmiştir.

FETHİ ERDEN

(1895 - 1966)

*Büyük Üstatlık yaptığı yıllar:
1953-1955*

1895 yılında Selânik'te doğmuştur. 1918'de İstanbul Tıp Fakültesi'nden mezun olmuş, Osmanlı Bakteriyoloji Laboratuvarı'na devam etmiş ve sertifika almıştır. 1919'da asistanlığa başladığı Cerrahpaşa Hastahanesi'nde 1924 yılında Laboratuvar Şefi, 1943 yılında Haseki Hastahanesi'ne Başhekim olmuştur. 1946'da Bakteriyolog ve Başhekim olarak tayin olduğu Beyoğlu Belediye Hastahanesi'nde emekliye ayrıldığı 1960 yılına kadar görev yapmıştır. Hayatı boyunca meslekî ve sosyal derneklerde yöneticilik ve başkanlık görevleri üstlenen Kardeşimizin yayımlanmış iki meslekî kitabı ve çok sayıda bakteriyoloji ve hayatî kimya ile ilgili yazıları vardır.

1928 yılında Muhibban-ı Hürriyet Locası'nda Masonluğa kabul edilmiştir. 1948 sonrasında Hürriyet Locası'nın üyesi olmuş, 1953-1955 yılları arasındaki dönemde Büyük Üstat seçilmiştir.

23 Şubat 1966 tarihinde Ebedî Maşrıka intikâl eden Fethi Erden Kardeşimizin Büyük Üstat olarak görev yaptığı yılları da içeren 1954-1956 dönemi, önce İstanbul, Ankara, İzmir Ünitelerinin, daha sonra da Bölgesel Bü-

yük Localar'ın kurulduğu, Türkiye'deki Masonluğun "ikinci buhranlı devresi" olarak tanımlanmaktadır.

1909 yılında evrensel Masonluk ilke ve kurallarına uymayan bir şekilde Yüksek Şûra tarafından kurulan Büyük Loca'nın, 1948 yılında da uyandırılış ve kuruluş şekli, kural dışı davranışlardan kaynaklanan birçok karışıklığa, yıllarca devam eden huzursuzluklara neden olmuştur.

AHMET SALİH KORUR

(1905 - 1982)

*Büyük Üstatlık yaptığı yıllar:
1956-1960*

1905 yılında İstanbul'da doğmuştur. İş hayatına 1925 yılında başlamış, 1935'te Ankara Hukuk Fakültesi'nden mezun olduktan sonra 1945 yılına kadar, Tapu ve Kadastro, Fen İşleri, Toprak İşleri Genel Müdürlükleri'nde görev ve hizmetlerde bulunmuştur.

1950'den sonra İçişleri, Maliye Bakanlığı, Başbakanlık gibi devlet üst yönetim kademelerinde müsteşar vekilliği, müsteşarlık görevleri yapmış, 27 Mayıs 1960 Devrimi'nden sonra emekli olmuştur.

1933 yılında Cumhuriyet Locası'nda Masonluğa kabul edilmiş, 1948 sonrasında, üyesi olduğu Doğu Locası'nda 1953-1954 yıl-

larında Üstadı Muhteremlik yapmıştır. 1955 Ankara Konvanı'nda Ankara Bölge Büyük Locası'na Bölge Büyük Üstadı seçilmiş, aynı tarihte İstanbul Bölgesi'ne Büyük Üstat seçilen Ekrem Tok Kardeş ile aralarında yaptıkları anlaşma sonucuna göre, 1956'da "Bağımsız Türkiye Büyük Locası'na" Büyük Üstat olmuştur.

27 Mayıs Devrimi'nden sonra Yüce Adalet Divanı tarafından mahkûmiyetine karar verilmiş olduğu gerekçesiyle 1961 yılında matrikülden çıkarılmış, 1973 yılında Büyük Kurul'un intizama dönmesini oybirliği ile karar altına alması üzerine ile Pınar Locası'nda intizama dönmüştür. 1977'de Aktif 33. dereceye terfi eden Ahmet Salih Korur Kardeşimiz, 30 Ocak 1982 tarihinde İstanbul'da Ebedî Maşrıka intikâl etmiştir.

KEMALETTİN APAK

(1898 - 1962)

Büyük Üstatlık yaptığı yıllar: 1960-1962

1898 yılında İstanbul'da doğmuştur. 1921 yılında Mülkiye Mektebi'nden mezun olmuş, Belediye Tahrir ve Fen Şubeleri kâtipliği ile başladığı iş hayatında devlet bürokrasisinde şube müdürlükleri, baş müfettişlik, genel müdürlük, bakanlık baş danışmanlığı, müsteşarlık, yönetim kurulu başkanlığı gibi önemli

görev ve hizmetlerde bulunmuştur.

1926 yılında Güneş Locası'nda Masonluğa kabul edilmiştir. 1948 sonrası Doğu ve Yıldız Locaları'nın kurucu üyelerinden olup, 1955 yılında Ankara Bölge Büyük Locası'na Büyük Üstat, 1959'da Büyük Üstat Kaymakamı, 30 Ekim 1960 tarihinde yapılan konvanda Büyük Üstat seçilmiştir.

1945 yılında E.K.S.R.'nde 33. Dereceye terfi eden Kemalettin Apak Kardeşimizin Masonik konuşma ve makalelerine ilaveten 1958 yılında yayımlanmış "Ana Çizgileri ile Türkiye'de Masonluk" isimli temel kaynak nitelikli bir eseri vardır. Kardeşimiz 11 Ağustos 1962 tarihinde İstanbul'da Ebedî Maşrıka intikâl etmiştir.

EKREM TOK

(1892 - 1975)

Büyük Üstatlık yaptığı yıllar: 1962-1965

1892 yılında Samsun'da doğmuştur. 1914'te İstanbul Tıp Fakültesi'nden mezun olmuş, 1923-1924 yıllarında Fransa'da parazitoloji ihtisası yapmıştır. İş hayatında sağlıkla ilgili kurumlarda müdürlük, başkanlık, başhekimlik, müfettişlik gibi üst düzey yöneticiliklerde bulunmuş, 1946 yılında Sağlık Bakanlığı Müsteşarı olmuştur.

1933 yılında Gaziantep Cenup Yıldızı Locası'nda Masonluğa kabul edilmiştir. 1950'de Doğu ve 1956'da Ülkü Locası'nda Üstadı Muhteremlik yapmıştır. 1966'da Nur, 1968'de İdeal Locası'na tebenni etmiştir. 1962-1965 dönemi için Büyük Üstat seçilen Kardeşimizin, uzlaşmacı yapıcı tutum ve gayretleri o yıllarda camiamızın yaşadığı sorunların çözümlenmesinde büyük rol oynamıştır.

E.K.S.R.'nde 1954 yılında 33. Dereceyi almıştır. 1967 yılında Yüksek Şûra'nın Türkiye Fikir ve Kültür Derneği ismi ile yeniden organize edilmesine önyak olmuş ve 1970 yılına kadar görevde kalacağı Hâkim Büyük Âmirliğe seçilmiştir.

Ekrem Tok Kardeşimiz 1 Nisan 1975 tarihinde Ebedî Maşrıka intikâl etmiştir.

ENVER NECDET EGERAN

(1907 -)

Büyük Üstatlık yaptığı yıllar:
1965

1907 yılında Kıbrıs'ta doğmuştur. Türkiye'de Maden Yüksek Mühendisliği, Fransa'da Jeoloji Yüksek Mühendisliği öğrenimi görmüş, Nancy Üniversitesi'nde doktora yapmıştır. Maden Tetkik Arama Enstitüsü'nde 20 yıl çalıştıktan sonra, 1956 yılında emekli olana kadar, Petrol İşleri

Genel Müdürlüğü'nde Müdür Muavinliği yapmıştır. Daha sonra Mobil Şirketi'nde 12 yıl Genel Müdürlük yapan Kardeşimiz, 1968 yılında açtığı özel mühendislik ve müşavirlik firmasında iş hayatına devam etmektedir.

1949 yılında Doğu Locası'nda Masonluğa kabul edilmiştir. 1955'te kurucularından olduğu Bilgi Locası'nda Üstadı Muhteremlik yapmıştır. 1958'de Büyük Sekreter, 1960'ta Büyük Üstat Kaymakamı olmuştur. Türkiye Büyük Locası'nın, yabancı Büyük Localar tarafından tanınması, düzenli Masonluk camiasına resmen katılabilmesi için aktif görevler almış, çok büyük emek ve gayretler sarfederek bu yolda önemli hizmetlerde bulunmuştur. 29 Nisan 1965 tarihinde İskoçya Büyük Locası tarafından gerçekleştirilen Büyük Locamızın konsekrasyon töreninde bu Büyük Loca'nın Fahri Büyük II. Nâzır'ı olarak görev yapmıştır. 2 Mayıs 1965 Konvani'nda Büyük Üstat seçilen Enver Necdet Egeran Kardeşimiz, Ulusal Masonluk tarihimize 1965 Olayları ismi ile geçen hadiselerden sonra görviden istifa etmiştir. 1954 yılında girmiş olduğu E.K.S.R.'nde 1993 yılında kendisine 33. Derece ve Eski Aktif H.B. Umumî Müfettiş ünvanı verilmiştir.

1982 yılında evini ve işyerini İstanbul'a nakledince Sevenler Lo-

cası'na tebenni etmiş, 1989'da Güzel İstanbul Locası'nın kurucu Şeref Üyesi olmuştur. Birçok meslekî kurum ve derneğin kuruculuğunu ve başkanlığını yapmış olan Kardeşimiz, mesleği ile ilgili birçok yayım ve başarı ödülleri- nin de sahibidir. Çok sayıdaki Masonik konuşma ve makalele- rine ilaveten "Gerçek Yüzüyle Masonluk", 1972 ve 1990 yıllarında Güzel İstanbul Locası tara- fından yayımlanan "Eski Büyük Üstat Dr. Enver Necdet Ege- ran'ın Bazı Konuşmaları" isimli Masonik kitapları vardır.

HAYRULLAH ÖRS

(1901-1977)

*Büyük Üstatlık yaptığı yıllar:
1965-1973*

1901 yılında İstanbul'da doğ- muştur. 1921 yılında Öğretmen Okulu'ndan mezun olduktan sonra, ülkenin eğitim düzeyini yükseltecek daha kaliteli öğret- menler yetiştirmek amacıyla Cumhuriyet döneminde açılan ilk yurt dışı sınavını kazanarak gittiği Almanya ve İsveç'te 1927-1931 yıllarında yüksek öğrenim görmüştür.

Bütün hayatını ülkemizin eğitim ve kültür işlerine adayan Karde- şimiz, Gazi Terbiye Enstitü- sü'nde öğretmenlik, Millî Eğitim Bakanlığı Müfettişliği, Eski Eserler Genel Müdürlüğü, Talim Terbiye Kurulu Üyeliği, İstanbul

Millî Eğitim Müdürlüğü, Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksek Okulu Müdürlüğü, İstanbul Eğitim Enstitüsü'nde öğretmenlik ve Topkapı Sarayı Müzesi Müdür- lüğü yapmış, 1970 yılında emekli olmuştur. Kendi gayretleriyle öğrenip geliştirdiği ve iyi dere- cede bildiği Almanca ve Fran- sızca dillerinden yaptığı çeviri- ler ve telif eserleriyle de Türk kültürüne hizmetlerde bulun- muştur.

1926 yılında Selâmet Locası'nda Masonluğa kabul edilmiştir. 1948 sonrası Yükseliş Locası'nda çalışmalarını sürdürmüş, görevi nedeniyle İstanbul'a yerleştikten sonra 1954 yılında Ahenk Loca- sı'na tebenni etmiş, 1956-1957 ve 1959-1960 yıllarında bu locada Üstadı Muhteremlik yapmıştır. 5 Aralık 1965 tarihinde Büyük Üs- tat seçilen Hayrullah Örs Karde- şimiz yakın geçmişimizde Türk Masonluğunun en hareketli dö- nemi olan 1965-1973 yılları ara- sında Büyük Loca'mızın birinci çekicini tutmuştur.

E.K.S.R.'nde 1972 yılında Aktif 33. Dereceyi almış, 2 Nisan 1976 tarihinde kırk ve elli yılını doldu- ran Kardeşler için düzenlenen törende kendisine "50 Yıllık Ma- son " beratı sunulmuştur. Kar-deşimiz 6 Ekim 1977 tarihinde cemiyete yaptığı bir ziyaretten

dönerken Nuru Ziya Sokağı'nın başında geçirdiği bir kalb krizi sonucunda Ebedî Maşrıka intikâl etmiştir.

NAFİZ Z. EKEMEN

(1909-1979)

*Büyük Üstatlık yaptığı yıllar:
1973-1979*

17 Aralık 1909 tarihinde Selânik'te doğmuştur. Hukuk Fakültesi'ni bitirmiş, 1933 yılında mesleği avukatlığa başlamıştır. 1953 yılında Hürriyet Locası'nda Masonluğa kabul edilmiş, bu locada Sekreterlik, kurucuları arasında bulunduğu Sadık Dostlar Locası'nda Hatiplik ve I. Nâzırlık görevlerinde bulunmuştur.

1961-1973 yılları arasında onüç yıl boyunca Büyük Sekreterlik görevini yerine getiren Kardeşimiz, bir kurum için çok önemli olmasına karşın, Cemiyet tarihimizdeki kopukluklar ve karışıklıklar nedeniyle düzenli olmayan veya eksik bulunan, arşiv ve dosyaların toparlanması, sicillerin tesbiti, patentlerin ve üye matricül cetvellerinin tanzimi gibi işlemlerin büyük bir titizlikle gerçekleştirilmesini sağlayarak, "bugün şaşmaz bir düzen içinde işleyen" Büyük Sekreterliğin temel kurucusu olmuştur.

1973 Genel Kurulu'ndan başlamak üzere arka arkaya dört dö-

nem: 1973, 1975, 1977, 1979 yıllarında Büyük Üstat seçilen Nafiz Z. Ekemen Kardeşimiz son seçimden birkaç ay sonra 6 Eylül 1979 tarihinde bir çalışma sonrası Kardeşlerinin kolları arasında Ebedî Maşrıka intikal etmiştir.

HALİT İ. ARPAÇ

(1905 - 1989)

*Büyük Üstatlık yaptığı yıllar:
1980 - 1981*

13 Mart 1905 yılında İstanbul'da doğmuştur. 1926 yılında İstanbul Sanayi Mektebi İnşaat Bölümü'nden mezun olmuş, 1935 yılında Sümerbank Nazilli Basma Fabrikası hesabına Rusya'da pamuklu mensucat üzerine ihtisas yaptıktan sonra, bu fabrikanın 1937 yılında kuruluşunda görev almış ve hayatı boyunca sanayi sektöründe teknik ve yönetim bölümlerinde çok önemli hizmetlerde bulunmuştur.

1931 yılında Selâmet Locası'nda Masonluğa kabul edilmiştir. Özkardeşler, Gönül, Ümit, Manisa Locaları'nda kurucu üye; Hürriyet, İzmir, Müsavat, Locaları'nın üyesi olmuş, altı kez İzmir Locası'nda ve bir kez de Müsavat Locası'nda Üstadı Muhteremlik yapmıştır.

İzmir Bölge Üstadı Muhteremliği, üç kez Büyük Loca Birinci Nâzırlığı görevlerini yerine geti-

ren Kardeşimiz, 1977-1979 ve 1979-1981 yıllarındaki dönemlerde Büyük Üstat Kaymakamı, 23 Nisan 1980 - 25 Nisan 1981 tarihleri arasındaki dönemde de Büyük Üstat seçilmiştir. E.K.S.R.'nde, 1972 yılında 33. Dereceyi almış, 1985 yılında Eski Aktif üyeliğe geçmiştir. Masonluğa çok bağlı kişiliği ve bilgisi ile çok sevilen ve sayılan Halit İ. Arpaç Kardeşimiz, 5 Ağustos 1989'da İzmir'de Ebedî Maşrıka intikal etmiştir.

ŞEKÛR OKTEN

(1917 - 1986)

*Büyük Üstatlık yaptığı yıllar:
1981-1986*

28 Mart 1917'de İstanbul'da doğmuştur. Yüksek öğrenimini Askerî Tıbbiye'de tamamlamış, 1941 yılında başladığı ordudaki görevini 1953 yılında binbaşı rütbesindeyken ayrılana kadar sürdürmüş ve daha sonra Ankara Numune Hastahanesi'nde Ağız, Çene ve Plastik Cerrahi Kliniği'ni kurmuştur. Yirmidokuz yıl bu kliniğin başında çalışmış, 1982 yılında yaş haddinden emekli olmuştur.

1956 yılında Bilgi Locası'nda Masonluğa kabul edilmiş, bu locada I. Nâzırlık ve iki dönem Üstadı Muhteremlik yapmıştır. 1965-1977 yılları arasında Büyük Üstat Kaymakamı olarak görev yaptıktan sonra, 1981 yılında

Büyük Üstat seçilmiş, 1986 yılına kadar görevi devam etmiştir. EKSR'ne 1963 yılında girmiş 1977'de Agreje, 1980'de Aktif 33. Dereceyi almıştır.

1982 yılında İstanbul'a yerleştikten sonra Hisar Locası'na tebenni eden Kardeşimizin çok boyutlu Masonik hizmetler kapsamında bilhassa inşaat ve genişleme faaliyetlerimizde üstün çalışmaları olmuş, tüzük ve ritüellerdeki bir kısım gerekli değişiklikler onun rehberliğinde gerçekleşmiştir. "Bir lider olarak beraber çalıştığı kişilere daima şevk ve heyecan aşılayan" Şekûr Ökten Kardeşimiz 30 Mayıs 1986 tarihinde Ebedî Maşrıka intikal etmiştir.

CAVİT YENİCİOĞLU

(1910 -)

*Büyük Üstatlık yaptığı yıllar:
1986-1988*

14 Mayıs 1910 tarihinde Edirne'de doğmuştur. 1931 yılında ordu hizmetine katılmış, 1934-1935 döneminde Kara Harb Akademisi'ni sınıf birincisi olarak bitirerek kurmay olmuş, yurt içinde ve yurt dışında İran, Londra, Kore, Tokyo ve Irak'ta askeri görevlerde bulunmuştur. 1960'ta General rütbesinde iken emekli olmuştur.

1962 yılında Yükseliş Locası'nda Masonluğa kabul edilmiştir. Arayış Locası'nın kurucuların-

dan olup, bu locada dört kez Üstadı Muhteremlik yapmıştır. 1973 yılında Büyük Görevliler Kurulu'na seçilen Kardeşimiz, 1986 yılına kadar yaptığı görevlerden sonra 1986-1988 yıllarında Büyük Üstatlık yapmıştır. 1967 yılında girdiği EKSR'de 1982'de Agreje, 1983'te Aktif 33. Derece, 1988'de Eski Aktif, 1992'de Yüksek Şûra Emerit Şeref Üyeliği kendisine verilmiştir.

Cavit Yenicioğlu Kardeşimizin muhtelif vadilerde vermiş olduğu çok sayıda konferansları, yayımlanmış yazıları ve kitapları vardır. Büyük Üstatlık döneminde yurt dışındaki Büyük Localara yapılan ziyaret ve seyahatler vasıtasıyla ülkemiz Masonluğu tanıtılırken, Kardeşlerimiz de bilgi ve birikimlerini artırma olanaklarına sahip olmuşlardır.

ORHAN ALSAÇ

(1914 - 1991)

*Büyük Üstatlık yaptığı yıllar:
1988-1991*

4 Ekim 1914 yılında İstanbul'da doğmuştur. 1940 yılında eğitimi mimar mühendis olarak tamamladıktan sonra, 1946 yılından itibaren Bayındırlık Bakanlığı'na bağlı kurumlarda üst düzey yöneticilik görevlerinde bulunmuştur.

1956 yılında doçent, 1977 yılında profesör olan Kardeşimiz, İstanbul ve Ankara'daki Mimarlık,

Mühendislik Üniversite ve Yüksek Okullarında öğrenim görevlisi ve yönetici olarak hizmetler verdikten sonra 1983 yılında emekli olmuştur. Ayrıca 1951-1983 yılları arasında ülkenin en önemli kurumlarından biri olan "Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu Başkanlığı" görevini büyük bir dirayetle yerine getirmiştir.

1952 yılında Bilgi Locası'nda Masonluğa kabul edilmiş, 1958-1962 yıllarında bu locada Üstadı Muhteremlik yapmıştır. 1963'te Üçgül, 1965'te Mimar Sinan, 1984'te Denge Locaları'nın kurucularından olup, 1956'da Büyük Kurul'a seçilmiş, Büyük Üstat Kaymakamlığı dahil bütün görevlerde bulunduktan sonra 1988 ve 1990 yıllarında Büyük Üstat seçilmiştir.

E.K.S.R.'ne 1958'de girmiş, 1977'de Agreje, Aktif 33. Dereceyi almıştır. "Olaylar karşısında daima ağır ve soğukkanlı davranış ve tutumu ile tanınan" Orhan Alsaç Kardeşimiz 1991 yılında Ebedî Maşrıka intikâl etmiştir.

SUHA TUĞRUL AKSOY

(1923 -)

*Büyük Üstatlık yaptığı yıllar:
1991*

1923 yılında İstanbul'da doğmuştur. İstanbul'da İktisat Fakültesi'ni bitirdikten sonra, iki yıl doktora yapmış ve 1946'da

müfettiş yardımcısı olarak Eti-bank'ta başladığı iş hayatına mü-fettişlik ve şube müdürlüğü ya-parak devam etmiş, 1961 yılında aynı kurum adına A.B.D.'nin de-ğişik kentlerinde inceleme, kurs ve seminerlere katılmıştır. 1967'de İstanbul Teknik Üniver-sitesi Maden Fakültesi'nde işlet-me ve muhasebe dersleri vermiş-tir. Maden Kredi Bankası, Çanakkale Seramik Şirketi Yöne-tim Kurulu Üyeliği, Ankara Si-gorta Şirketi Yönetim Kurulu Başkan Vekilliği yapmıştır. 1968 yılında emekli olduktan sonra kurucusu olduğu İstanbul Maki-na Döküm A.Ş.'nde sanayiciliğe başlamış, 1970'li yıllarda İstan-bul Sanayi Odası Yönetim Kuru-lu Üyeliğinde bulunmuştur.

1956 yılında Ülkü Locası'nda Masonluğa kabul edilmiş, 1966 yılında bu locada Üstadı Muhteremlik yapmıştır. 1971 yılında Büyük Kurul'a seçilmiş, bu tarihten itibaren 1986-1991 yıllarında, Büyük Üstat Kaymakamlığı dahil değişik görevlerde bulunmuş, 1991 yılında Büyük Üstat seçilmiştir.

E.K.S.R.'ne 1968 yılında girmiş, 1991'de Aktif 33. Dereceyi almıştır. Suha Tuğrul Aksoy Kardeşi-miz, birçok loca ve atölyede 1965 olaylarının şahidi olarak o günle-rin sıkıntılarını aktaran, ve diğer Masonik, felsefi konularda kon-feranslar vermiş, büyüme ve ço-

ğalma paralelinde ortaya çıkan bina ve yer sorunlarının çözü-münde ve sonuçlandırılmasında çok değerli çalışma ve hizmetleri olmuştur.

CAN ARPAÇ

(1931 -)

Büyük Üstatlık yaptığı yıllar:
1992-1996

1931 yılında İstanbul'da doğ-muştur. İstanbul Hukuk Fakül-tesi ve Yüksek Ticaret Okulu'na devam etmiş, iş hayatında özel sektörde çeşitli kademelerde gö-revlerde bulunmuştur. 1980 yı-lında ortağı bulunduğu Mesa Şirketler Grubu bünyesinde Me-sa Yapı Malzemeleri ve Pazarla-ma şirketini kurmuş, oniki yıl bu şirketin Yönetim Kurulu Başka-nı ve Genel Müdürü olarak görev yaptıktan sonra, 1992 yılında Büyük Üstat seçilince aktif gö-revi bırakarak Yönetim Kurulu Üyesi ve Denetçi olarak iş hayatı-na devam etmiştir.

1959 yılında Müsavat Locası'nda Masonluğa kabul edilmiş olup, 1970 yılında bu locada, 1972 yı-lında kurucularından olduğu Eşitlik Locası'nda Üstadı Muhteremlik yapmıştır. 1975 yılında Büyük Görevliler Kurulu'na seçi-lerek, Büyük Üstat seçildiği 1992 yılına kadar değişik görevlerde bulunmuştur. E.K.S.R.'ne 1962 yılında girmiş, 1992'de Aktif 33.

Dereceyi ve HBUMf. ünvanını almıştır.

1992'den 1996'ya kadar arka arkaya iki dönem seçilerek görevini sürdüren Can Arpaç Kardeşimizin Büyük Üstatlık yaptığı yıllarda vadilerimizde yeni mâbetlerin açılmasına ve locaların kurulmasına devam edilmiş, Türkiye'deki Masonluğun Dünya Masonluğundaki yerini yurt içinde ve yurt dışında tanıtmaya yönelik etkili faaliyetlerde bulunulmuştur.

TUNÇ TİMURKAN

(1937 -)

Büyük Üstatlık yaptığı yıllar:
1996-1998

1937 yılında İstanbul'da doğmuştur. Avusturya Graz Üniversitesi'nden Makina Yüksek Mühendisi olarak mezun olmuştur. Özel sektörde yöneticilik yapmakta olup, çok iyi derecede Fransızca ve Almanca, orta derecede İngilizce bilmektedir.

1968 yılında Kardeşlik Locası'nda Masonluğa kabul edilmiş, bu locada 1981 ve 1982 yıllarında Üstadı Muhteremlik yapmıştır. 1986 yılında Büyük Görevliler kurulu'na seçilerek 1994-1996 döneminde Büyük Üstat Kaymakamlığı dahil değişik görevlerde bulunduktan sonra 1996-1998

döneminde Büyük Üstat seçilmiştir.

Skoç Ritinde 1976'da iykaf olmuş ve 1990'da agreje, 1993'de aktif 33° ye yükselmiştir.

SAHİR TALÂT AKEV

(1924 -)

Büyük Üstatlık yaptığı yıllar:
1998-

1925 yılında İstanbul'da doğmuştur. Hukuk Doktoru Avukat, Fransız Hükümeti'nden Palmes Academiques Nişanı almıştır. Türk Fransız Kültür Derneği'nde Başkanlık, İstanbul Barosu Yönetim Kurulu'nda ve Uluslararası Avukatlar birliği'nde Başkan Yardımcılığı yapmıştır. Çok iyi derecede Fransızca ve Rumca, orta derecede Almanca ve İngilizce bilmektedir.

1953 yılında Kardeşlik Locası'nda Masonluğa kabul edilmiştir. 1964 yılında Humanitas Locası'nda Üstadı Muhteremlik yapmış, 1965 yılında Büyük Görevliler Kurulu'na seçilmiş, 1998 yılında Büyük Üstat seçilene kadar değişik dönemlerde fasılalarla değişik görevlerde bulunmuştur.

Skoç ritinde 1990'da agreje ve 1993'de aktif 33° yükselmiştir.

43 NO.LU MİMAR SİNAN MUHTEREM LOCASI

Ziya UMUR K.: 'den

Derleyen: Osman ALTINAY

Hür Masonluğun kökünün eskiliği üzerinde bütün araştırmacılar hem fikirdirler. Ancak, bugünkü gerçek, 1717 yılında İngiltere Büyük Locasının kuruluşu ile başlayan yeniden canlanma ile düzeltilip düzen verilmiştir.

Hürmasonluğun, Dünya'nın her tarafına yayılması ve çeşitli kollarında gelişmesi, onun İngiltere'den Avrupa'ya geçmesiyle başlar. Bu geçiş ve yayılma çok hızlı ve çok çabuk olmuş, daha ilk anlarda Türkiye'ye kadar ulaşmıştır.

Türkiye'de çeşitli şehirlerde kurulmuş olduğu bilinen ve hemen hemen bütün üyeleri yabancı veya müslüman olmayanlardan oluşan localar, uzun yıllar, hep yabancı memleketlerde uzuvlanmış Büyük Localara bağlı olarak çalışmalarında bulunmuşlardır. Bu durum dolayısıyla Türkiye'de Hürmasonluğun nasıl geliştiği ve neler ile uğraştığı iyi bilinmemektedir. 19. yy'ın ikinci yarısına kadar Türkiye'deki localar hakkında elde, hemen hemen hiçbir bilgi yoktur. 19. yy'ın yarısından sonra zamanımıza ulaşmış bilgilerin de tutanaklar halinde sağlamca yerleştirilememiş oldukları anlaşılmaktadır.

9 Ağustos 1909 da bilerek ve isteyerek kurulmuş olan ve "Maşrik-ı Âzam" ismi ile bilinen ilk ulusal Büyük Loca ile beraber Türk Masonluğu hakkında, bilimsel incelemelere uygun bilgilerin toplanmış olması düşünülürse de bu oluşumun, 1935 yılında iç yüzü açıkça bilinmeyen bir şekilde kendi kendini dağıtmış duruma geçmesi ve 1948 yılına kadar süren bir "Uyuma" devresi sonunda Türk Masonluğunun bu ulusal devresine ait incelemeleri kolaylaştırılabilir belgelerin de iyi korunmadığı görülmektedir. Bunların meydana çıkarılmasının, yeni araştırmaları gerektireceği kuşkusuzdur.

1948 yılından sonra, yeniden düzenlenen Türk Masonluğu bir kaç deneme devresinden sonra, nihayet 1956 yılında bugünkü düzgün ve tertipli bir "Obedians" halini almak suretile masonik düzgünlük içinde gelişme fırsatına kavuşabilmiştir.

Masonik gelişmelerimiz, üzerinde bu kadar yetersiz bilgilere sahip olmamıza rağmen, yazılı olmayan esasların bu güne kadar iyi bir şekilde geçmiş olmasından kuşkulanılamaz. Bu demektir ki, Türk masonları, masonik ilkelere uygun olmakta hiçbir yetersizlik göstermemiş ve İnsanlığın en yüksek değeri "Kemal"i ve barış ve huzura kavuşması için, tam bir dayanışma içinde çalışmanın ve birlikte gayretler harcamanın gerekli olduğunu kabul etmişlerdir.

Böyle olmakla beraber, tarihî gelişmelerde devamlılığın olmayışı, evrak mahzeni noksanlığı ve yayın yetersizliği, çeşitli Türk localarında Masonluğa ait temel kavramlarda, geleneklerde, çeşitli usullerde tören kurallarının kitap haline getirilmesinde yasa derlemelerine Türk Camiasına en uygun ve yararlı olanın düşünmeksizin seçilmesinde tam bir uyum ve kararlılık belirmemiş olmasına yol açmış bulunmaktadır. Dikkatle incelenince görülmektedir ki, ne anglo-saksonların 19. yy'da vardıkları kararlılık, ne de, kıt'a Masonluğundaki özgürlükçü gelişmelere benzer bir durum olmamıştır.

Masonlukta hiçbir doktrine bağlanmak söz konusu olamaz. Ancak, Masonluk, geleneksel bir şeye özgü, belirli bir yönde gelişen ve akıl ve hikmete dayanan bir görüş ve düşünüş etrafında yapılan bir kuruluştur. Dondurulmuş bir felsefe görüşüne saplanmadan böyle bir ülkü arkasından gitmesi olağan olarak kabul edilir.

Türkiye'de bu durumun sebeplerini belirtmek güçtür. Şu kadar ki, masonik sembollerin, geleneklerin ve gerçek tarihî bilgilerin tam bir tarafsızlık içinde Türk Masonlarına açıklanmış veya anlatılmış oldu-

ğunda Türk Masonluğunun şimdiye kadar olanla karşılaştırılmıyacak bir oranda gelişme sağlaması ve tarihî görevini yerine getirmesi çok daha kolay ve kesin olabilecektir.

Bu hususu iyice kavramış olan kardeşlerimiz, genel Masonluk tarihini olduğu kadar, Türk Masonluğunun da gelişmesini incelemek, Masonluğun gerçek sembollerini, eski anlatılarını sağlamlamak ve gerçek ilkelerini meydana koymak üzere devamlı bir incelemenin Büyük Locasına bağlı "Quatuor Coronati" gibi özel bir araştırma kurumunun kurulmasını istemişlerdir. Türkiye Büyük Locası genel kurulu 2 Mayıs 1965 tarihindeki oturumunda konunun gerçek önemi üzerinde durmuş ve getirilen öneri konuşma ve danışması yapıldıktan sonra İngiltere Büyük Locasına bağlı ve adı geçen Büyük Locanın genel matrikülünde 2076 sıra numarasında yazılı bulunan Quatuor Coronati Locası gibi bir araştırma locasının kurulmasını onaylayarak bununla ilgili işlemlerin tamamlanması için Büyük Görevliler Kurulunu görevlendirmiştir.

Konuyu bir kere daha ve verilen emirlere göre inceleyen Büyük Görevliler Kurulu, sözü edilen araştırma locasının çalışma temellerini 22.08.1965 tarihinde kabul etmiştir.

Sözü geçen araştırma locasının ismi üzerinde de ayrıca ve dikkatle durulmuştur. Böyle bir araştırma locası için, Quator Coronati'nin mânâsı düşünülerek benzer bir şekilde allegorik ifâdelere başvuru akla gelebilirse de, bugünkü çağdaş demokratik düzen içinde "Şüheda"ya ilgiyle isim almanın yersiz olabileceği kabul edilmiştir.

Buna mukabil, Masonluğun 1717 den evvelki yetişmesinin operatif Masonluk içinde tarihin derinliklerine doğru indiği düşüncesiyle ve operatif Masonluğun "Şahane San'at" olarak adlandırdığı mesleğin, bilhassa mimarlık ile ilgisi dolayısı ile, böyle bir araştırma locasının adını, Türk Mimârî San'atının eserleri veya yapıcıları arasından seçmenin uygun olacağı düşünülmüştür. Böyle bir düşünce sırasında, aranan adın, Koca Sinan ile ilgili olması pek doğaldır. Türkiye'de ve eski Türk eyaletlerinde yüzlerce eser vermiş olan Mimar Sinan'ı bu gün, bizim için bir sembol olacak basamakta görmemek olamazdı.

Bu görüşle birlikte, araştırma locasına isim verebilmek için yapıcısı ile eserleri arasında bir tercih yapmak konusu ortaya çıkmıştır. Mimar Sinan'ın kendisi ne kadar büyük bir sembol olursa, onun Selimiye veya

Süleymaniye gibi, üstün değerli eserleri aynı derecede birer sembol olabilir. Bu konuda karar verebilmek için çaba gösteren Büyük Görevliler Kurulu sonunda yapıcının ismini çoğunlukla daha çok beyenerek kurulması kararlaştırılan araştırma locasına: "Mimar Sinan Araştırma Locası" ismini vermiştir.

Türk Masonluk Tarihi incelenirken sâdece İngiltere veya Batı Avrupa'da, varlığı sağlamlaştırılmış olan "Lonca" ların veya "Esnaf Lonca"larının göz önünde tutulması ile yetinmek yeterli gelmeyebilir. Türk toplumu içinde bu tür yol zanaat kurumlarının uzun yüz yıllar boyunca çaba gösterdiği pek iyi bilinmektedir. Türk illerinde bunların eskilerinden olan "Ahiler" in ve benzeri bir çoklarının lonca organizasyonlarını yakından izlemek bizler için yerinde olur.

Bu kuruluşların incelenmesi sırasında, özellikle mimarî eserlerin yaratıcılarına ait eski bilgileri derlemek pek doğaldır. Eski kuruluşlar arasında, mimarî eserlerle meşgul olan meslek başkanının, her yerde olduğu gibi, Türk illerinde de daha disiplinli veya ayrıcalıklı kuruluşlara sahip olduklarından kuşku duymamak gerekir. Bu meslek ileri gelenlerinin birliklerinde toplananların hemen her tür san'atı temsil ettikleri düşünülebilir.

Bu görüş ve dikkatli bakışla, Araştırma Locası için kabul edilen amaçları "Mimar Sinan" isminin pek iyi bir şekilde sembolize edeceği düşüncesi kuvvetlenmektedir.

Böyle bir ad altında çalışacak Araştırma Locasının aslı üyeleri eski operatif Masonluğun gelenekleri ve inançları ile birlikte Türkiye'deki benzer kuruluşların olabilir operatif mason localarının eşdeğer özellikleri üzerinde araştırmalar yapmak için arzu ve heves duyabileceklerdir. Bu bakımdan, topluluğumuzla ilgili, kısaca san'at tarihi üzerinde çalışan uzman kardeşlere ağırbaşlı görevler sıralanacağı kendiliğinden belirlemektedir.

Türk Masonlarının, bu güne kadar, batının operatif oluşumları üzerine bir çok kere eğilmiş ve etütler hazırlamış oldukları halde Türk illerindeki eşdeğer operatif kuruluşlara ait incelemelere hemen hemen hiç yer vermemiş olmalarının dikkat çekici olduğu apaçıktır. Bu alanda büyük bir boşluk bulunmaktadır. "Mimar Sinan" adı bu boşluğu doldurmak için Türk Masonlarına şevk ve heves aşılayabilecek nitelikte gözükmektedir.

Türkiye'deki localarda, Masonluğun esasları ve tarihî üzerinde her zaman çalışmalar yapılmıştır. Bunların arasında pek ağırbaşlı araştırma ürünü olanlar mevcuttur. Fakat, ne yazık ki, bunlar bu güne kadar ilmi bir yöntemle derlenerek değerlendirilmemiştir. Bu işi ele almak Mimar Sinan muhterem locasının başlıca görevleri arasında görülecektir.

Bu tür işlerin, bir veya birkaç kişinin çalışması ile sonuçlandırılması olabilen bir şey değildir. Ancak, belirli kısmı aşan toplulukların da, iyi bir takım çalışması sağlaması pek kolay olmadığı deneme ile anlaşılmıştır. Büyük uygarlıklar kurmuş topluluklarda bu gibi incelemelere görev verilen kurulların daima belirli sayıda bilgili ve değerli kimse-lerden kurulduğu görülür. San'at akademileri, tarih inceleme kurulları, tutulan yola ait kurum konseyleri hep böyle sayıları belirli kişilerden meydana gelmektedir. Meşhur Fransız Akademisini kuran Richlieu, kuruluşun iyi işleyebilmesi için devamlılık ile birlikte, sayıca kırk kişiyi geçmemesi teklifini öngörmüştür. Bundan sonra kurulan benzer ekipler hep bu sayıda sınırlandırılmıştır, denebilir. Nitekim, Quatuor Coronati locasının aslı üye sayısı da 40 ile sınırlandırılır.

Bu itibarladır ki, Mimar Sinan Muhterem Locasının aslı üye sayısı da 40 olarak kabul edilmiştir. Yine Quatuor Coronati Locasının, bütün Masonluk âleminin olduğu kadar, özellikle Türk Masonluğunun gelişmesine gerekli hizmetleri verebilmesi için bütün derli toplu ve intizamli masonların yardımcı olmaları beklenir.

MİMAR SİNAN MUHTEREM LOCASI İLK RESMÎ TOPLANTISININ KISALTILMIŞ TERSİMATIDIR

Tersimatlardan derleyen : Osman ALTINAY

13 Şubat 1966

Bugünkü toplantı, Mimar Sinan Muhterem Locasının ilk resmî toplantısı olarak kabul edilmiştir.

Gündemin esas maddeleri görüşüldükten sonra, seçimlere geçilmiş ve 1966 yılı için Mimar Sinan Muhterem Locasının vazifelileri aşağıdaki BB., ittifakla seçilmişlerdir.

Üstadı Muhterem : Hayrullah ÖRS B.:
1. Nâzır : Cevat Memduh ALTAR B.:
2. Nâzır : Orhan ALSAÇ B.:
Hatip : Macit ERBUDAK B.:
Kâtip : Fikret ÇELTİKÇİ B.:
Muhakkik : Şevki KAYAMAN B.:
Teşrifatçı : Şinasi BARUTÇU B.:
Hazine Emni : Necip ALSAN B.:
Hasenat Emni : Naki Cevat AKKERMAN B.:
Dahilî Muhafız : Raşit TEMEL B.:

Necdet EGERAN ve Enver Ziya KARAL BB.: 'in aslî üyeliğe kabulleri müzakere edilerek, mevcut BB.: 'in ittifak ile kabullerine karar verildi. Yukarıdaki işler tamamlandıktan sonra saat 16.00'da, mutad usule uygun olarak, Pek Muhterem Büyük Üstad tarafından celse tatil edilmiştir.

Hatip Macit ERBUDAK B.: (imza)
Kâtip Fikret ÇELTİKÇİ B.: (imza)
Üstadı Muhterem Hayrullah ÖRS BB.: (imza)

MİMAR SİNAN MUHTEREM LOCASININ VAZİFELİLER AYLIK TOPLANTISI

Mimar Sinan Muhterem Locasının 13 Şubat 1966 günü, bilinen hendesî noktada, Muhterem Locanın Üstadı Muhteremi, Büyük Üstad Hayrullah ÖRS B.: 'in başkanlığında toplanmıştır. Toplantıda hazır bulunan BB.: şunlardır.

Hayrullah ÖRS B.:
Cevat Memduh ALTAR B.:
Orhan ALSAÇ B.:
Fikret ÇELTİKÇİ B.:
Şevki KAYAMAN B.:
Necip ALSAN B.:

Toplantıda, ziyaretçi olarak Büyük Kâtip Nafiz EKEMEN B., Büyük Hazine Emini Cemal GÜCÜ B., ve daimi heyet üyesi İbrahim TELİMEN B. hazır bulunmuştur.

Cemil Sena B., Büyük Üstada yolladığı bir mektupla rahatsız olduğunu, bu yüzden Mimar Sinan Muhterem Locasının çalışmalarına iştirakinin imkânsız olacağını yazarak, seçilmiş olduğu üyelikten affını talep etmekte olduğu tesbit edilmiş, BB. ce bu mazeret yerinde görülerek kendisinin bu talebi ittifakla kabul edilip isminin kurucu üyeler listesinden çıkarılmasına karar verilmiştir.

Evvelce namzetlikleri öne sürülmüş olan BB. den, celsede hazır bulunmayanların da gizli rey pusulaları da kontrol edildikten sonra:

Enver Ziya KARAL ve Şinasi BARUTÇU B. lerin ittifakla seçildiği tesbit edilerek, bu yeni aslî üyelerin isimlerinin matriküle geçirilmesi kararlaştırılmıştır.

Yapılan üye seciminde;

Ziya Umur, Vakalapulos, Yomtov Garti, Nüvit Osmay, Kadri Olacak, İbrahim Hoyi, Tayfur Tarhan, Albert Arditti, Rifat İnel BB. ittifakla aslî üyeliğe seçilmişlerdir.

Hazır bulunan ziyaretçi ve muhabir üyeler de şu BB. idi.

Salim Rıza Kırkpınar,

Mişel Margulies,

Halûk Bitek,

Rifat İnel,

Abdullah Ecemen,

Nail Güreli,

Nevzat Sertel,

İlhami Atayık,

Sahir Talât Akev,

Üstadı Muhterem, Mimar Sinan Dergisinin ilk nüshasının neşredilmiş olduğunu ve bu münasebetle, önce bu hususta müzakereleri aç-

cağını, fakat evvelâ Fikret Çeltikçi Biraderin dergi hakkında aydınlatıcı bilgi vermesini istediğini beyan etti.

Ez cümle

Hayrullah ÖRS B.: Bir hana gelip de Çorba, tavuk, et ve bal isteyen bir beyzadenin önüne kuru çavdar ekmeği ve sâde peynir koyan hancının, beye halden anlaması gerektiğine işaret hikâyesini anlattıkça sonra, "her eser insanın çocuğu gibidir. Onun çok iyi olmasını ister. Ama, imkân nisbetinde başarıya ulaşır. Fikret Çeltikçi benden yazı almak için üç defa geldi. Bu iş Ahmet Mithat Efendinin gazete çıkarmasına benzer. Yazı bekleyen Mithat efendi, işin içinden çıkabilmek için, sonunda masasının başına geçip, ayaklarını bir kova suya koyduktan sonra, bütün yazıları kendisi kaleme almış. Ama hepimiz Mithat Efendi olamayız. Bu Herkül işini görenleri müsamaha ile görün," dedi ve celseyi kapadı.

21. YÜZYILA GİRERKEN MASONLUK

Ahmet ERMAN

21. Yüzyıla girerken Masonluk dediğimiz zaman, bu konuyu çeşitli yönleriyle ele almamız gerekir. Çeşitli yönleriyle ele alırken de, hangi çerçeve içerisinde konuya yaklaşmamız gerektiğini tesbit etmemiz gerekir. Bu çerçeveyi genel olarak evrensel Masonluk veya Türk Masonluğu şeklinde çizmemiz mümkündür. Ben bu çalışma içinde evrensel Masonluğu yeterince tartışma imkânı bulamayacağımızı düşündüğümden, konuyu türk Masonluğu çerçevesi içerisinde ele almayı uygun görmekteyim. Çerçeveyi bu şekilde tesbit ettikten sonra, hangi yönleri irdelememiz gerektiğini de belirtmemiz gerekir.

- a) Türk Masonluğunun bugünkü durumu;
- b) Haricî âlemde Masonluğun ne şekilde algılandığı;
- c) Türk Masonluğunun haricî âleme açılması yolları;
- d) Masonik düşünce ve ideallerin topluma aktarılma imkânlarının olup olmadığı ve bunun ne şekilde gerçekleştirilebileceği,

İrdelememiz gereken konuya bir efsâne ile başlıyorum. Âdem ile Havva İrem bahçesinde hiç bir kaygıları olmadan ve buradaki bütün nimetlerden faydalanarak yaşıyorlardı. Burada kötü, çirkin, yanlış hiç bir şey yoktu ve

sonsuzu kadar yaşamak imkanları da vardı. Burada bir tek yasak vardı, o da bilim ağacının meyvesinden yemektir. Ancak Şeytanın tahriki ile bu meyveden yiyince bütün bu nimetlerden mahrum oldular ve Tanrı tarafından cezalandırılarak "Dünya"ya sürüldüler. Artık Dünya'daki bütün zorluklarla ve tehlikelerle mücadele etmek zorundaydılar ve yalnız kendileri değil gelecek nesiller de lânetlerle ölümlü olmuşlardı. Bu mücadelede insanlığın elinde bir tek silâh vardı; o da bilim ağacının yasak meyvesinin kendisine bahsettiği düşünen akıldı. İnsan düşündü silâhlar yaptı, kendisini doğa şartlarına karşı koruyacak imkânları sağladı, ateşi buldu, tekerleği icat etti, düşüncesi ile ulaşamadığı yerlerde tanrıları yarattı, giderek tek tanrılı dine ulaştı, bilim ve teknik alanında giderek artan bir tempoda ilerleyerek bugünkü medeniyet seviyesine vardı. İşte düşünen aklın efsâneyle dayanan gelişimi.

Ancak düşünen aklın insanlığa sağladığı bu imkânların ve yararların pek de kolaylıkla elde edilebildiğini söylemek mümkün değildir. Her devirde düşünen akla karşı çıkanlar olmuştur ve bu karşı çıkanlar da yine aynı hamurdan yoğrulmuş insanlar olmuştur. Hepiniz tarih içinde düşünen aklın ürettiği ve insanlık

yararına olan nice ilerici görüşlerin karşılaştığı zorluk ve engelleri bilirsiniz. İnsanlar bu görüşleri yüzünden dışlanmış, işkencelere maruz kalmış, görüşleri zorla değiştirilmiş, öldürülmüşlerdir. Hattâ bazı kimseler sırf belli bir görüşe taraftar oldukları için, diğer bazıları ideolojik veya dinî inançları için ve diğer bazıları da belli bir ırka mensup oldukları için topluca katledilmişlerdir. Bu geçmişte olduğu gibi günümüzde de devam etmektedir. İnsanoğlu İrem bahçesindeki düzenli yaşamından kendine göre kaos olan Dünya yaşamına geçtiği zaman, kendine göre kaos olan bu durumu bir düzene sokmaya çalışırken, giderek düzenden kaosa dönüşen bir ortam yaratmıştır.

Masonluk da insanlığın bu tarihî gelişmesine paralel bir gelişme göstermiştir. Esas amacı "Hakikati aramak" ve "tüm insanlar ve insanlık için mutluluk yuvası olacak bir ülkü mâbedi inşa etmek" olan Masonluğa da devamlı bir karşı çıkış olmuştur. Şu bir gerçektir ki Masonluk totaliter rejimlerin egemen olduğu ülkelerde ya yasaklanmış ya da faaliyetini tatil etmiştir. Bu demek değildir ki düşüncelerine de son vermiştir. Masonlar bu rejimlerde dahi prensip ve ideallerini gerçekleştirilmeye çalışmış ve daima ezilen halkın yanında yer alarak o ülkede demokrasinin kurulma-

sı için çaba harcamışlardır, demokrasi ortamına geçilir geçilmez de Loca çalışmalarına kaldıkları yerden devam etmişlerdir.

İnsanlık tarihinin önemli olaylarına bakarsanız, her yerde Masonların öncü olduklarını görürsünüz. Fransız İhtilâlinde tutunda İnsan Hakları Beyannameğine kadar insan haklarının gelişmesi ve yerleşmesi için verilen savaşlarda hep masonların imzası vardır. 1996 yılında kaybettiğimiz Eski ve Kabul Edilmiş Skoç Riti Hâkim Büyük Âmiri Sahir Erman Kardeşimizin şu sözü Mason hüviyetini taşıyan bir kimsenin nasıl düşünmesi ve davranması gerektiğini veciz bir şekilde ortaya koymaktadır: "Haritada yerini bulmakta zorluk çektiğimiz dünyanın herhangi bir yerinde insanî haklarına saldırıda bulunulan bir kişi ıstırap çekiyorsa, o kişi benim".

Masonluk Türkiye'de 1999 yılında kuruluşunun 90. Yılına idrak edecektir. 90. Yıla girerken Türkiye'de İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa, Antalya, Adana, Bodrum, Marmaris ve Eskişehir'de çalışan 149 Loca ve bu Localara kayıtlı 10540 üye mevcuttur. Önümüzdeki 20 yıllık perspektif içinde türk Masonluğunun nasıl gelişeceği araştırmaları ve çalışmaları yapılmaktadır. Devam eden bu çalışmaların sonucunda hangi

şehirlerde Localar kurulmasına başlanacağı ve artacak olan üye sayısına göre lokal ihtiyaçlarının ne şekilde karşılanacağı tesbit edilecektir.

Türk toplumunda, Masonluk hakkında yeterli bilgi olmadığı ortadadır. Masonluk karşıtı olan bazı kimseler de topluma Masonluğun ne derece tehlikeli bir müessesese olduğunu aşılamaaya özen göstermektedirler. Kabul etmemiz gerekir ki toplumdaki bu bilgi eksikliği biraz da bizlerden kaynaklanmaktadır. Masonluk hakkında tarafımızdan yapılan açıklamalar çok az olmakta ve tarafsız kişilerin kafalarında beliren sorulara yanıt vermekten uzak kalmaktadır.

Ülkemizde son zamanlarda bir hayli artan ve artık düşünce ve hedeflerini açıkça ortaya koymaktan çekinmeyen lâik demokratik düzene karşı olan ve onu yıkmaya çalışan bir takım insanlar vardır ve bu insanlar, tarihteki her dönemde olduğu gibi, dini bu emellerine âlet etmektedirler. İşte bu kesime dâhil olanların sözcüleri, yine tarihteki her dönemde olduğu gibi, Masonluğu kendi emellerinin gerçekleşmesine engel olacak bir kuvvet olarak görmekte ve müessesemize karşı saldırılarını giderek arttırmaktadırlar. Bu kesimin en son saldırı çabalarını Kanal 7 televizyonunda geçen yıl yapılan sürekli yayınlarda izledik. Bu ve benzeri

yayın ve neşriyatla topluma Masonluğun ne denli garip ve tehlikeli bir müessesese olduğu anlatılmaya çalışılmaktadır. Masonluğun kökü dışarda gizli bir cemiyet olduğu, siyonizme hizmet ettiği, Masonların dinsiz oldukları, localarda bir takım kanlı törenler yapıldığı devamlı vurgulanmaktadır. Biz Masonlar da kendimiz hakkında fazla açıklama yapmadığımız için, çoğu kimseler bu yayınlarla inanmasalar bile, en azından bir takım şüphelere düşmektedirler.

Halbuki Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locası, Dernekler Kanununa göre kurulmuş, Dernekler Masası tarafından denetlenen ve herhangi bir başka dernekten farkı bulunmayan bir kuruluştur. Tüzüklerimiz, ritüellerimiz, Mimar Sinan ve Tesviye dergilerimiz, masonik konularda bir çok kardeşimizin yazdığı kitaplar binalarımızda satılmaktadır. Localarımızda yaptığımız çalışmalar hep kendimizi geliştirmeye ve topluma yararlı fertler olmaya yöneliktir. Ancak Masonlar ketûmdurlar ve kendi iç işlerinden pek bahsetmezler.

Haricî âlemde Masonluk aleyhine yazılan bir sürü kitap, dergi satılırken, ritüellerimizi ele geçirip bunlardan bazı pasajları alarak ve hattâ bazılarını çarpıtarak bir takım Masonluk aleyhta-

rı televizyon programları yapılırken, bir kimsenin Mason olduğunu ileri sürmenin o kişiye yapılmış bir hakaret olduğuna mahkemelerce karar verilirken, Masonluğun ne olduğunu, tüzüklerinin neleri ihtiva ettiğini, Masonluk tarihini, Masonluğun prensip ve fikirlerini kamuya açıklamanın zamanı çoktan gelmiştir ve hattâ geçmektedir kanısındayım. Masonik kurallarımıza göre Masonluk hakkında açıklamalarda bulunmak sâdece Büyük Üstada veya onun görevlendireceği Masonlara aittir. Bu konuda bir takım adımlar atıldığını da belirtmek gerekir. Nitekim ilk olarak 1972 yılında Abdi İpekçi Büyük Üstad Hayrullah Örs ile bir röportaj yapmış, daha sonraları, hatırladığım kadarıyla, 1989 yılında Büyük Üstad Orhan Alsaç, Emin Çölaşan"a mâbedlerimizi gezdirmiş ve sorularını yanıtlamış, aynı şekilde Büyük Üstad Can Arpaç 1992 ve 1993 yıllarında İzmir'deki mâbedlerimizi gezdirmiş, bazı muhabirlerle röportaj yapmış, 1996 yılında Büyük Üstad Tunç Timurkan çeşitli sivil toplum örgütlerinde Masonluk hakkında konuşmalar yapmış ve sorulara cevaplar vermiştir. Son olarak da Kanal 6 da Hulki Cevizzoğlu'nun programına ferdî olarak katılan bazı kardeşlerimiz, ki bunlardan biri de Önceki Büyük Üstadlarımızdan Enver Necdet Egeran"dır, Masonluk hakkında

açıklamalarda bulunmuşlardır. Diğer taraftan 10 Kasım ve 29 ekim günlerinde topluca Anıt Kabir ziyaretleri ve Taksim anıtına çelenk koyma yürüyüşleri yapılmakta, çeşitli vesilelerle gazetelere duyuru veya açıklamalar gönderilmekte, İnternet kanalıyla Masonluk anlatılmakta, üniversite öğrencilerine burslar verilmekte, çeşitli şehirlerde Mason Baloları tertip edilmektedir. Bütün bunlar tabii ki sevindirici gelişmelerdir, ancak yeterli olmadığı görülmektedir.

Denebilir ki Mason aleyhtarlığına karşı kendimizi savunmaya, bazı kesimlerle polemige girmeye ihtiyacımız yoktur. Şimdiye kadar yapılageldiği gibi vakur ve haysiyetli tavrımızdan ödün vermeden sessiz kalmak en doğru yoldur. Benim söylemek istediğim saldırıya savunma veya saldırıyla karşılık vermek değil, topluma Masonluğun ne olduğunu anlatmak, onları bilgilendirmek, kafalardaki soru işaretlerini ortadan kaldırmak, yani bir nevi şeffaflaşmaktır. Bu şeffaflaşmanın örneklerini dış ülkelerde de görmekteyiz. Bir çok ülkede Masonlar dışa açılmaya uzun zamandan beri başlamışlardır. Kitaplar, tüzükler, ritüeller haricî âleme satılmakta, televizyonlarda mâbedler, hattâ törenlerden bazı bölümler gösterilmekte, haricîlere açık konferanslar tertip edilmektedir. İtalya'dan bir

örnek vereyim: İtalya'daki meşhur P2 Locası skandalından sonra Büyük Üstad Giuliano di Bernardo 1991 yılında bir basın toplantısı düzenlemiş ve 53 gazetesinin muhabirlerine Masonluğu anlatmıştır. Bu basın toplantısı, aşırı katolik görüşlü veya neo-faşist partinin resmî yayın organı hüviyetindeki bir kaç gazetenin zorlamalı polemikleri dışında, son derece olumlu netice vermiş ve İtalyan Masonluğunun tarihî ağırlığı, kültürel ilgi alanı ve fikirlerinin neler olduğunun açıklanması olanağını sağlamıştır.

Ülkemizde de artık Masonluğun dışa açılmasının gerekli olduğu çoğu kardeşlerimizce savunulmakta ve Büyük Locamız da bu yönde çalışmalara ağırlık vermektedir. 1999 yılının Türk Masonluğunun 90. Yılı olmasından da yararlanılarak, bu vesile ile yapılacak etkinliklerin dışa açık bir şekilde gerçekleştirilmesi plânlanmakta ve programlanmaktadır. Tahmin ediyorum ki kısa bir süre sonra bu çalışmalar açıklanacak ve bunun da semeresini göreceğiz.

Masonluğun dışa açılmasının yanında masonik fikirleri de topluma yayarak türk insanının ülkesine ve insanlığa daha yararlı, kültür ve medeniyet seviyesi yüksek, insan haklarına saygılı

bir hâle gelmesini sağlamak gerekir.

Hepimizin bildiği gibi Masonluk hiç bir şekilde diğer akımlarla karıştırılmayacak, hattâ kıyaslanmayacak bir hüviyete sahiptir. İnsanın düşünce hayatının başladığı günden beri, düşünen her insanı tedirgin eden mistik ve sosyal problemler karşısında Masonluğun takındığı tavır, bu problemleri araştırmada kullandığı metod ve vardığı sonuçlar hiç bir dinin, hiç bir felsefe veya düşünce akımının erişemeyeceği bir seviye ve berraklıktadır; çünkü bütün dinlerin, bütün akımların Masonluğun sinesi içinde yer buldukları, fakat aynı zamanda incelemeye tâbi tutuldukları ve her türlü dogmatizmin reddedildiği görülmektedir. Bunun içindir ki, dogmalara körü körüne kendisini bağlı saymayan her insan Masonlukta bir düşünce ve ruhî gelişme imkânı bulur.

İnsanlığı birleştirmek, fikir ve inanç farklılıklarını, bunlardan doğan çekişme ve kavgaları ortadan kaldırmak, insanın sömürülmesine son vermek iddialarıyla ortaya çıkan bütün dinler, ideolojiler veya felsefe akımları, neticede başka bölünmelere, başka kamplaşma ve kutuplaşmalara, yeni yeni kavga ve uyuşmazlıklara yol açmaktan geri kalmamışlar, aynı dinin sinesi içinde gelişen çeşitli mezhepler bile

mâbedlerini ayırdıkları gibi mezarlıklarını da bölmüşler, hattâ âhirette dahi cennetin sâdece kendileri gibi inananlara mahsus olduğunu ileri sürerek orasını bile parsellemekten geri kalmamışlardır. Aynı şey bütüdünyaya yayılmak iddiasıyla ortaya çıkan bazı ideolojilerde ve kitlelere hitap eden siyasî partilerde de görülmüş, onlar da çabucak parçalanmış ve iç kavgalara, hattâ savaşımlara sahne olmuşlardır.

Bu manzara karşısında bugünkü insanlık bir çare bulabilmiş değildir. Her kavgaya karışmak, her parçalanma istidadına karşı cephe almak hem mümkün olmamakta, hem de alınacak cephenin seçiminde veya kavgaya karışma yönteminin belirlenmesinde gerekli kararları vermek diğer bir takım uyuşmazlıklara yol açmaktadır.

İşte Masonluk bu noktada bize ve tüm insanlığa en isabetli metodu göstermektedir: bütün bu çekişmeleri, bütün bu çıkar uyuşmazlıklarını, bütün bu önyargıları, tarihten ve günümüz olaylarından kaynaklanan bütün bu düşmanlıkları çözümenin bir tek yolu vardır ve bu yol da insanlar arasında diyalog kurulmasıdır. Ancak bu diyalogun meyve vermesi için iki şarta ihtiyaç vardır. Birincisi insanların ne kadar ön-

yargılı ve taraflı olurlarsa olsunlar, kendileriyle bıkmadan ve usanmadan konuşulmak suretiyle bu önyargılarından vazgeçebileceklerine inanmak; ikincisi de konuşmaktan, yazmaktan, anlatmaktan asla yılmamak, korkmamak ve vazgeçmemektir.

Masonluk müessese olarak bu mücadelenin aktif tarafı olmamıştır ve olamaz da; sâdece kendi mensuplarına bu yöntemi, o da bir takım semboller ve allegoriler, hatta doğruluk derecesi birhayli şüpheli bir takım efsanelerle dolaylı olarak tavsiye eder.

Böyle bir diyalogun kurulmasının bir şartı daha vardır, o da hasmın dahi haklarına saygılı olmak ve bu hakların koruyuculuğunu yapmaktır. İlerlemiş yaşında Mason olan Votaire kardeşimizin bir sözünü hatırlatmak isterim. Bir hasmı ile giriştiği bir polemik sırasında şöyle demişti: "Sizin fikirlerinizi hiç beğenmiyorum, hattâ bunları son derece zararlı ve tehlikeli buluyorum. Bunlara karşı çıkmak hakkımı saklı tutmakla beraber, bu görüşlerinizi açıklama özgürlüğünüzün ilk başta gelen savunucusu yine benim".

İşte böyle bir metoda yatkın olan, özgürlüğü yalnız kendisi için ve kendisi gibi düşünenler için değil hasmı için de savunabilecek de-

recede özgürlük aşkının içinde taşıyan, kendisinin ve sevdiklerinin canını yakanlarla bile diyalog kurabilecek kadar mert ve başına gelebilecek felâketlerden yılmayacak kadar yürekli olan kişilere Masonluğun söyleyebileceği yeni bir söz, gösterebileceği yeni bir hedef vardır.

Mason kardeşlerimizin görevi de burada ortaya çıkmaktadır. Mason kardeşlerimiz toplumun her kesiminden insanları eğitmeye, onlara masonik fikir ve prensipleri aşılamaya, insanlar ve insanlık için yararlı olabilecek her türlü girişimde ön saflarda yer almaya ve tüm insanlara örnek olabilecek davranışlar içinde olma-ya özen göstermelidirler. Bu şekilde hareket edildiği takdirde, dünyada ve ülkemizde mevcut olan haksızlıkların, saldırıların, zulmün, bilgisizliğin önüne geçmek ve ülkü mâbedinin inşasına aktif olarak katılmak mümkün olacaktır. Ancak bütün bunları yaparken de bir şeyi akıldan çıkarmamak gerekir: Ahenk ve düzen sağlamak uğruna masonik prensip ve ideallerden taviz vermek mümkün değildir; zira böyle bir taviz sonuç itibariyle insan haklarından taviz vermek anlamına gelir. Taviz mefhumu ile insan hakları mefhumu ise hiç bir şekilde bağdaşamaz.

İnsan Hakları Beyannamesinin ilk maddesinin tarihî kelimelerini hatırlayalım: "Bütün insanlar

hür ve eşit doğarlar". Bu madde- nin kabulüne karşı çıkmış olan aşırı dinci kesim, bugün insan haklarının savunucusu kesilmiştir. Söyledikleri şudur: mâdem ki bütün insanlar hür ve eşit doğarlar, mâdem ki insan hakları iç ve ya dış kanunlarda yazılı olmasalar bile ezelden beri mevcutturlar, mâdem ki bu doğal haklara aykırı olan her türlü düzenlemeler ve uygulamalar insan haklarına saldırıyı ifade eder, o halde tanrısal buyruk olarak gerçekleştirilmesi emredilen dini kural- lara göre yönetilmek ve yaşamak isteğinde olan kişiler veya toplumlar bu haklarını talep etme hakkına sahiptirler ve toplumun diğer kesimlerinin kendi giyim- kuşamlarına, ibâdet tarzlarına, sosyal ve ailevi yaşamlarına, hat- ta yargılama ve infaz sistemle- rine karşı çıkmaya hakları yok- tur.

Fazla uzağa bakmamıza gerek yoktur. Bu söylem ülkemizde son zamanlarda iyice yaygınlaşan bir ifade tarzıdır ve bu söylemin uygulanmasına da tanık olmak- tayız. Türbanın yasallaşması yönünde adımlar atılmakta, Devlet Güvenlik Mahkemelerinde dahi Kıyafet kanununa aykırı giyim- ler sergilenmekte, bir takım tarikatlar garip garip âyinler yapmakta, kadınlara seçilme hakkı tanımayan bir parti iktida- ra gelebilmekte, medenî nikâha gerek duyulmaksızın dinî

nikâhla birleşmeler olmakta, şeriat kanunlarına göre yargılan- ma istemleri duyulmakta, hatta bir takım âyetleri ezberlemekle cezanın azalmasını öngören in- faz modelleri üretilmektedir. İşte insan hakları mücadelesini sür- düren kişiler, insanın yaşama hakkından başlayarak çağdaş ve medenî toplumlar gibi sosyal, si- yasal, ekonomik, teknik ve fizikî gelişme haklarını topluma ka- zandırmak için savaşmaya de- vam etmek zorundadırlar. İşte bu ideal içindir ki insan hakları- dan en ufak taviz vermeye ne hakkımız ne de imkânımız var- dır. İşte bunun içindir ki insan hakları mefhumu ile taviz mef- humu bağdaşamaz. İşte bunun içindir ki ülkemize demokrasiyi, lâikliği, insan haklarını getirmiş olan büyük Atatürk'ün ilkeleri etrafında birleşmeliyiz.

Çalışmama bir efsâne ile başla- dım, bir diğer efsâne ile son vere- yim. Homeros'un meşhur Odis- sea'sının esas kahramanı hepimiz bildiği gibi Ulis'tir. Ulis 10 yıl süren Truva savaşından sonra askerleri ile vatanı İtaka'ya dön-meye uğraşmaktadır ve bu seyahatı sırasında bir sürü serüven yaşar ve önüne hep bir takım engeller çıkar. Ne zaman bu engellerden birinden kurtulsa, başka bir engel, yeni bir macera onu beklemektedir. Ulis her ne kadar Yunanlıların en kuvvetli, en akıllı, en yenilmez kahraman savaş-

çılarından biriye de; aynı zamanda bir takım zaafı da olan bir insandır. Nitekim sırf merakı ve macera hevesi nedeniyle bir sürü olaya kendi iradesiyle atılmakta, büyücü Circe'yle birlikte yaşayarak eşine karşı sadâkatsızlık örneği sergilemektedir. Eserin gözle görülen ve devamlı ön plânda olan bu kahramanının yanında, Homeros'un bir ikinci kahramanı daha vardır: Penelope. Penelope, eserde pek fazla konuşması olmayan, adasında, hatta çoğu zaman sadece odasında, eşinin dönüşünü bekleyen ve kocasının artık ölmüş olduğunu, bu nedenle yeniden evlenmesi gerektiğini ileri sürerek kendisine talip olanları, meşhur "telâ"sını bitirdiği gün aralarından birini seçeceğini söyleyerek oyalayan, bu telâsını gündüzleri örüp geceleri sökerek sürenin uzamasına çalışan bir kadındır. Sonunda Ulis, bütün engelleri ve çoğuna kendi iradesiyle sebebiyet verdiği maceraları aşarak İtaka'ya ve Penelope'ye kavuşur, hem de tam telânın bitirildiği ve Penelope'nin talipler arasında bir seçim yapma zamanının geldiği sırada. İşte bu eserdeki silik, sessiz, sabırla bekleyen ve ikinci plânda kalmış görülen Penelope ile kahraman Ulis'in bir mukayesesini yaparsak, Ulis'in ihtiraslarından sıyrılmamış, kendi kahramanlığını ispat etmek için maceralara atı-

lan bencil, mevki ve hattâ iktidar hırsı içinde zaafı olan bir kimse olduğunu, Penelope'nin ise bütün bu kötü duygu ve düşüncelerden arınmış, ideal kişiliği temsil ettiğini görürüz. Nasıl ki bir Mason olarak mevki ve zenginlik hırsı, bencillik, ihtiras, taassup gibi benliğimizi saran kötülüklerden arınmaya çalışarak kendimizi yontmaya ve tekâmül ettirmeye uğraşıyorsak, masonik fikir ve prensipleri topluma açıklama ve yayma mücadelemizde de, Ulis'in temsil ettiği zaaf ve uygulamalardan sakınmamız ve "tüm insanlar ve insanlık için ideal ülkü mâbedi"ni temsil eden Penelope'ye ulaşabilmek için devamlı uğraş vermemiz gerekmektedir.

Kardeşlerim şimdi bana konu başlığının 21. Yüzyıla Girerken Masonluk olduğunu, ancak 21. Yüzyıla ilgili olarak daha bir şey anlatmadığımı söyleyeceksiniz. Halbuki ben her şeyi anlattığım inancındayım. Masonluk, Anayasasının yazıldığı ikiyüz yılı aşan bir süreden beri hep aynı prensip ve fikirleri savunmuştur. Demokratik ve lâik düzenden yana olmuş, totaliter rejimlere, insan haklarının çiğnenmesine karşı hep mücadele etmiş, insanların âhenk ve birlik içinde yaşamalarını sağlamanın yollarını aramıştır. Bu prensip ve fikirler o zaman ne idiye bugün de odur,

bugün ne ise 21. ve sonraki yüzyıllarda da aynı olacaktır. Bu bakımdan mücadele ilk günkü gibi aynı şevk ve iradeyle devam edecektir.

İnancım odur ki bu mücadele kesin bir şekilde kazanılmadıkça, herkes insan haklarından aynı ölçüde yararlanmadıkça, zulüm,

taassup, istibdat yeryüzünden kalkmadıkça, Masonluğa da ihtiyaç duyulacak, bu ideallere gönül vermiş genç insanlar kapımızı çalacak ve localarımızda çekiç sesleri hep duyulacaktır.

Dilerim öyle olsun!

EŞİKTE

Doğan YALIM

HÜR MASONLUĞUN TARİFİ

Hür Masonluk, örnekler, amblemler ve allegorik şekiller ile anlatılan ahlakî bir talimatlar sistemidir şeklinde tarif edilebilir. Klasik bir tarif de şudur: Hür Masonluk semboller ile anlatılan, allegoriler perdesi arkasın gizlenmiş güzel ve özel bir ahlâk sistemidir. Webster ise, allegorinin imalı benzeyiş ile anlatımların, sembollerin ve bir fikrin gözle görülebilir bir işareti veya anlatımı olduğunu ifade etmektedir.

Diğer seçkin Mason bilginlerinin fikirlerinin kapsamlı bir analizinden sonra, Charles C. Hunt Kardeş şu tarifi teklif etmiştir. Hür Masonluk, karakter inşası sanatına, taş yontucularının Operatif Masonluğun ve mimarînin prensiplerini sembolik şekilde uygulayan organize bir erkekler topluluğudur. Bu özellik, bizim Kardeşlik Cemiyetimizi, bir ahlâki sistemi öğreten bütündiğer organizasyonlardan ayırır.

HÜR MASONLUĞUN AMACI

Hür Masonluk, kişinin karakterinin islahı ve kuvvetlendirilmesi yolu ile toplumu geliştirmeye çalışır. Böylece Hür Masonluk, üyelerine kişisel doğruluk ve kişisel sorumluluk prensiplerini aşılır. Üyelerini insanlığın hayrına olan şeyler hakkında aydınlatır ve onlara prensip ve inançlarının eyleme dönüştürülmesi ilhamını vererek, üyelerine

bütün insanlara karşı yardım sever ve iyilik sever olma hissini aşılar.

Hür Masonluk aynı zamanda, zihni aydınlanmaya, anlayış ve barışı ve insanın insanla olan münasebetlerini arttıran ve süsleyen her şeyi teşvik etmeye ve temel inançları olan Kardeş Sevgisi, Hasenat ve Hakikatın araştırılması için insan kalbinin asil ve cömert itici kuvvetlerini harekete geçirmeye çalışır.

Kardeşlik Cemiyeti, bütün insanların kardeşliği ve bu görüşün ima ettiği bütün asil idealler temeli üzerine kurulmuştur.

KAYNAK

Hür Masonluk ne kadar eskidir? Bunu kimse bilemez. Hür Masonluk belli bir anda, ya da günde yaratılmamıştır. Onun, kökleri bir çok yöne uzanan gelişmesi, genellikle tarihî kayıtların ötesindedir.

Masonluktan söz eden bilinen yazılı ilk kaynak, şimdi Halliwel Manuscript, ya da Regius Poem denilen, takriben 1390 yılında, tanınmış bir yazar tarafından yazılmış eski bir el yazmasıdır. Aynı zamanda biliyoruz ki, Masonik semboller Orta Çağ organizasyonlarından yahut guruplarından gelmedir.

Bu gün tanıdığımız şekli ile modern yahut yahut Spekülâtif Masonluk, 1717 yılında, Londrada organize edilen Büyük Locadan gelmiştir.

Masonluğun kaynağı ile ilgili sayısız cilt kitaplar yazılmıştır. Bunların çoğu fantezi ve gerçek temeli olmayan şeylerdir. Bu nedenle ciddi Masonik öğrenciler, Hür Masonluğun başlangıcı olarak belli bir yer, tarih ve hattâ spesifik bir çağ tesbiti anlamına gelen her hangi bir şeye güvenme konusunda ihtiyatlı olmalıdırlar.

Kardeşlik Cemiyeti, operatif bir meslek olarak çok eskidir. Bu gerçeğin ilerisine emniyetle geçemeyiz. Ancak, insanlığa asil ve seçkin hizmetleri konusundaki şerefli geçmişi, ki halen mevcut her hangi bir kardeşlik cemiyetinininkinden çok daha uzundur, münakaşa dışıdır ve bütün Masonlar için sonsuz bir gurur kaynağıdır.

HÜR VE KABUL EDİLMİŞ

Masonluğun, dikkatle incelenmesini teklif ettiğimiz, tarihinde bulunabilecek nedenlerle Masonlar hür ve kabul edilmiştir.

Masonik atalarımız, çalışmaları devletin ve kilisenin refahı ve çağlarındaki gelişme için gerekli olan usta sanatkarlardı. Meslek sahipleri-

nin çoğunun yaşamlarının ve çalışmalarının çok çeşitli kayıtlarla sınırlandırılmış olmasına rağmen bu usta sanatkârlar, otokratik gücün sert tahditlerinden muaf tutulmuşlardı. Çalışmalarını ve yaşamlarını, ihtisasları ile tutarlı bir biçimde yürütmekte hür idiler. Alelade işçilerin yaşamlarını külfetli kılan bir çok kısıtlamadan arınmış idiler.

Sosyal anlamda da, köle olmayan, bağlı, kayıtlı bulunmayan hür erkeklerdiler ve çok eski zamanlardan beri hür doğan ve reşit erkeklerin Kardeşlik Cemiyetimize üye olabilmeleri yerleşmiş bir âdettir.

Kabul edilmiş kelimelerinin de özel bir anlamı vardır. Operatif Masonluğun son yıllarında, eğitim yahut öğrenim elde edilmesi güç bir şeydi. Eğitim görmüş kişilerin kilise dışında cemiyet kurmaları hemen hemen imkânsızdı. Bu yüzden bir çok kişi, Operatif Masonluğu uygulamak maksadı ile değil, böyle bir cemiyette mevcut sosyal temaslardan ve eğitim imkânlarından yararlanmak için zamanın Masonik kuruluşlarına üye olmaya çalıştılar.

Bu kişiler Operatif Masonluğa, locaya bir şeyler verebilecek ve aynı zamanda locadan bir şeyler almaya istekli kişiler, yâni kabul edilmiş üyeler olarak alındılar. Fakat Operatif Hür Masonlardan, "Kabul Edilmiş" ünvanı ile tefrik edildiler. Tâbirin bu günkü anlamı ile bu kişiler Spekûlâtif Masonlardı.

Operatif meslek geriledikçe, kabul edilmiş yahut spekûlâtif üyelerin nisbeti arttı ve 18. Yılın başlarında Kardeşlik Cemiyeti tamamen Spekûlâtif hâle geldi.

HÜR MASONLUK GİZLİ BİR CEMİYET MİDİR?

Hür Masonluk gizli bir cemiyet değil, daha çok, sırları olan bir cemiyettir. Bir gizli dernek, diğer bir çok hususa ilâveten, gizli bir yerde toplanır, üyeleri gizlidir, amaçları, prensipleri ve organizasyonu ile ilgili hiç bir husus kamu tarafından bilinmez.

Mason Localarının ise, genellikle daimî bir yeri vardır ve Mason mâbetlerinin tanınan bir veya bir kaç Masonik amblemin sergilenmesi ile tanınır hâle getirilmesi âdettir. Bunları bir Mason lokaline giren herkes görebilir. Bir çok Mason, rozet ve benzeri Masonik işâretleri takar ve böylece herkes onların Kardeşlik Cemiyetimize üye olduklarını öğrenebilir.

Masonik prensipler, Masonluğun felsefesi ve amaçları, araştırma yapmayı ve okumayı seven herkes tarafından öğrenilebilir. Çeşitli Masonik kuruluşların organizasyon şekilleri de bir genel bilgi meselesidir. Masonluğun liderlerinin ve üyelerinin büyük çoğunluğu pek çok kişi tarafından bilinir ve insanların yüksek amaçlar taşımasını tasvip eden kişilerden saygı görürler.

Hür Masonluğun yegâne sırrı, onu davetsiz misafirlerden ve sahtekârlardan korumak için, tanışma işaretleri ile sembolik eğitim sistemidir. Ancak bu, bir Locanın iç meseleleri mâbet dışında ve özellikle Mason olmayanların huzurunda açıkça münakaşa edilebilir demek de değildir. Locanın işlerini ilgilendiren konularda -ki bu her konuda demektir- Masonlar sessizliği ve dikkatli olmayı tercih ederler. Bir Locanın iç meseleleri özel meselelerdir ve - tıpkı ailenin işleri özel meseleler olarak ele alındığı gibi - bütün Masonlarca özel meseleler olarak değerlendirilmelidir.

BİR MASONİK TOPLANTIDA HANGİ KONULARIN MÜNAKAŞASI YASAKLANMIŞTIR?

Önce daima hatırlanılmalıdır ki Masonlar, bu sıfatla toplandıklarında, daima tesviye üzerinde buluşurlar. Sınıf, ırk yahut iman gibi dünyevi farklılıklar söz konusu değildir. Bir Ulu Varlığa inandığı ve Kardeşlik Cemiyetinin kanunlarına, örf ve âdetlerine uyduğu sürece her Mason, kendi öz şuurunun emirlerine göre kendi öz düşünce ve inançlarına sahip olmakta serbesttir.

Bir Mason Locasında kral, prens, başkan veya âmir, diğer kişilerle müşterek bir zeminde ve sosyal farklılıklar gözetilmeksizin toplanır. Çünkü orada herkes, bir insan olarak kendi yarananının karşısındadır.

Hür Masonluk, insanlığı bölmeye değil birleştirmeye çalışır. Bu nedenle, birbirlerine olumlu şekilde yaklaşabilecek insanlar arasında sürtüşme veya çatışmaya neden olabilecek her konunun locada münakaşa edilmesi yasaklanmıştır. Din ve politika ile ilgili münakaşalara bu yasaklama özellikle uygulanır.

Bu, yasal loca işlerinde veya locanın menfaatlerini ilgilendiren diğer konularda tartışma yapılamaz ve fikir ayrılıkları olamaz demek değildir. Başkalarının fikirlerine gerçek müsamaha ve iyi niyet ile sınırlandığı nisbette bu gibi münakaşalar, yararlı ve geliştirecidir. Mamafih, bütün münakaşalarda sulh ve ahengin hâkim olması gerektiği bir

düsturdur. Bu nedenle Loca, gizli veya açık oyla karara vardığı andan itibaren Locanın aldığı karar, yasal başvuru yollarının açık olduğu haller hariç - menfi oy vermiş olanlar dâhil, herkes tarafından kabul edilmelidir.

HÜR MASONLUK BİR DİN MİDİR?

Hür Masonluk kesinlikle bir din değildir. Bir dine mensup olmak şart olmadığı halde Masonların büyük çoğunluğu kendi dinlerine bağlı kişilerdir.

Kardeşlik Cemiyeti hiç bir zaman, organize her hangi bir dinin bir bölümü, bir parçası olmamıştır. Masonluğun her hangi bir dogması yoktur. Sâdece her mezhepten, her akideden ve her fikirden insanları kendi saflarında ve bir hoşgörü ruhu ile birleştirmeye çalışır.

Hür Masonluk bir din olmadığından, her hangi bir Mason mensup olduğu dinin yerine Masonluğa olan inanç ve sadakatini şuurlu olarak ikâme edemez. Eğer dininin icaplarını yerine getirmezse, bu onun kendi bileceği bir iştir. Ancak benim dinim Masonluktur derse veya böyle düşünürse, ne dininin ne de Masonluğun özelliklerini bilmiyor demektir.

NIÇİN BİR ATEİST MASON OLAMAZ?

Ateist bir yüce varlığın mevcudiyetini inkâr eder. Bu Masonluğun temel bir Land Markına ve Kardeşlik Cemiyetine üye olabilmek için gerekli bir ön şarta aykırıdır.

HÜR MASONLAR POLİTİKA İLE UĞRAŞIRLAR MI?

Hür Masonlar olarak hayır. Çünkü, Kardeşlik Cemiyeti namına veya onun bir üyesi sıfatıyla politika ile uğraşmak sâdece kaidelerimize ve nizamlarımıza aykırı olmakla kalmaz, aynı zamanda Hür Masonluğun temel amaçlarından birine, her ülkeden, mezhepten ve fikirden insanları birleştirmek amacına, ters düşer.

Ancak, ülkesinin, devletinin ve milletinin bir ferdi olarak her Mason, mevcut bütün imkânları kullanarak, medenî görevlerini yerine getirmeye teşvik edilir. Vatandaş olarak politika ile uğraşmak Masona yasaklanmamıştır. Geçmişte ve hâlen bir çok politikacı ve devlet adamı Masonluğun üyesi ve sâdik destekleyicisi olmuştur.

TOTALİTER ÜLKELERDE HÜR MASONLUĞA NİÇİN ZULMEDİLMİŞTİR?

Komünizm, faşizm gibi bütün yıkıcı izmler karanlık ve cehâlet içinde oluşur ve gelişirler. Bu hükümet şekilleri, kendi gurupları dışındaki bütün insanları husumet temeline oturturlar ve hürriyetlerin hepsini baskı altına alarak hoşgörüsüzlüğü uygularlar. İkna, akıl yolu ile değil, zorla sağlanır. Bir diktatör, insanların hayatının her safhasını kontrol edebilmelidir. Aksi halde o bir diktatör olamaz.

Hür Masonlar, doğal olarak, hürriyet ve demokrasiye ve bütün insanlar arasında sevgi ve anlayışın mevcut olduğuna inanırlar. Bu nedenle Hür Masonlar diktatöre bir karşı çıkmaktan başka bir şey yapamazlar ve tarihin cömertçe gösterdiği üzere diktatörler de muhalefete tahammül edemezler. Bu yüzden Hür Masonluk, Komünizm, Faşizm ve benzeri idâreler ile bir arada bulunamaz.

MASON OLMAK İSTEYENLERDE BULUNMASI GEREKEN VASIFLAR NELERDİR?

Türkiyede Mason olmak için müracaat edenlerin:

- Medenî haklara sahip,
- Yirmi bir yaşını doldurmuş,
- Hür ve iyi ahlâklı,
- Namuslu, şerefli ve aydın

erkekler olması gerekir. Mason olduktan sonra bu niteliklerden her hangi birisini kaybedenler Masonluktan çıkarılırlar.

Mason çocukları onsekiz yaşında tekris edilebilirler, fakat yirmibir yaşını tamamlamadan üst derecelere geçemezler.

HÜR İRADE VE RIZA

Bir Masonun, tüm hayatı boyunca bir Mason olarak ya da Masonluk namına yaptığı her hareket onun hür iradesinin ve rızasının sonucudur. Kardeşlik Cemiyetimizin selâmeti için herkese uygulanan kaide ve nizamlarda ve ritüellerde yapılan imâlar hariç Masona bir şeyi yapması ya da yapmaması asla söylenmemiştir.

MASONİK TERMINOLOJİDEKİ OBEDİYANS VE JÜRİDİKSİYON KAVRAMLARI

Tamer AYAN

GİRİŞ

Masonluk, **Royal Art**, yâni **Şâhâne Sanat**, sıfatından anlaşıldığı gibi, fikir, tefekkür ve tefsir sanatıdır. Masonluğun eklektik felsefesini gelmiş geçmiş inanç sistemleri ve fikir akımlarının, hedefi insan olmak şartıyla, ortak paydaları oluşturur. Günümüzün Masonluğu, Rönesans ve Reformla başlayan Aydınlanma Çağı'na özgü bir fikir ve zihniyet üstyapı kurumu olarak Batı Uygarlığı içinde doğmuş ve gelişmiştir. Her ne kadar, Masonluğun özündeki ortak paydaların büyük bölümü, Anadolu dahil Ortadoğu kültürlerinin eski misterlerinden muhtelif vesilelerle Batıya aktarılmış olsa bile; Masonluk Avrupa'da kurulmuştur. Masonluk, yurdumuz dahil, diğer ülkelere Batıdan ithal edilmiştir. Bu nedenle, Masonik terminolojinin içinde Batı dilleri kökenli çok sayıda, kelime, kavram

ve terim yer alır. Bunlardan bazılarının yerine, günümüze göre eski kalan Osmanlıca kelimeler uyarlanmışsa da; bazıları tutmuş ve bazıları tutmamıştır. Tutmayanlar, Avrupa'dan geldikleri özgün hâliyle kullanılmaya devam edilmiştir. Bir bölümüne, yeni Türkçe denilebilecek çağdaş karşılıklar bulunmuştur. Böylece, Türk Masonluğunda, kompozit ve kendisine özgü eklektik bir masonik terminoloji gelişmiştir. Bu terminoloji doğal olarak pek de kimseyi rahatsız etmemektedir. Daha sonra, arasıra, eski dilden veya yabancı dilden olanların yerlerine yapılagelen uyarlamalar, tepki tutmakta ve masonik terminolojiye yerleşmektedir. Ancak, yine de bir bölüm terimler yurdumuza girdiği dildeki şekliyle devam etmektedir.

Bunlar örneklenirse, en belirginini **Mason** terimidir. Resmen ya-

bancı dilden olmasına rağmen, hiç kimse Mason yerine Duvarcı veya Dülger demek için pek de ısrarcı olmamıştır. Ama, Freemason veya bir zamanların modası Farmason tutmamış; yerine Hür sıfatının getirilmesiyle Hürmason gibi yarı Türkçe-yarı yabancı birleşik isim türetilmiştir. Benzer olarak, Loca ve Rit de aynen kullanılmaktadır. **Obediyan**s ve **Jüridiksiyon**, zaman zaman, değiştirme çabalarına rağmen, yerlerine ikâme edilenler pek tutmadığından Türk Masonluğu terminolojisine yerleşmiştir.

Bu incelemenin amacı, başlıktaki terimlerin -yazara göre- yorumlanmasıdır.

OBEDİYANS NEDİR?

Obediyan; *Lâtince* **Obediencia**, Fransızca **Obédience**, İngilizce **Obedience**, Almanca **Obödienz** kelimelerini, Fransızca okunduğu şekliyle Türk Masonluğuna alınmıştır. Kelime, en eski bakımından, "*kölenin efen-disine kayıtsız şartsız boyun eğmesi ve tam itaat etmesi*"; kullanılışı; Hristiyanlık açısından "*bağlı olunan dinî kuruma itaat ve bağlılık*" anlamındadır. Siyasal olarak "*tebaanın, monarşiye veya devlete bağlılığı*" bu kelime ile tanımlanır. Böylece, genel anlamı itibarıyla, "*obediyan, bir otoriteye veya mercîye itaat etmek*;

yasalarına ve kurallarına veya emirlerine ve kısıtlamalarına uymak ve bağlı olmak ve boyun eğmek" anlamına gelir. Obediyan terimi hem, içten ve hür irâde ile bağlılık hâlini yansıttığı gibi; hem de, bunların olmadığı hâllerde, zorlayıcı bir yaptırımı gösterir.

Obediyanın Masonluktaki anlamı, bu çerçeveyi kapsamak üzere daha geniş ve çok daha özeldir. Bir örnekle açıklanırsa: yedi masonun bir araya gelerek bir loca kurabileceği masonik gelenektir. Locayı kuran masonlar, oluşan yeni locanın kazandığı tüzel masonik kişiliği ile obediyanın birinci aşamasını oluştururlar. Yâni, kurdukları locanın doğan tüzel kişiliğine ve mevzuatına itaat ederler. Bu yeni loca ya bağımsız kalabilir; ya mevcut bir obediyanı katılabilir; ya da yeni obediyan kurma girişimine başlayabilir. Ülkede, bu yeni locada yapılacak tekrislerle artacak mason sayısına göre, aynı şekilde, yeni yeni diğer localar da kurulabilir. Böylece, kurulan her bağımsız loca için, ayrı bir yeni bağımsız obediyan erki ortaya çıkar.

Bir ülkede çok sayıda locanın birbirinden bağımsız çalışması masonik kaos yaratır. Locaların âhenk ve nizam içinde masonik uyum sağlayabilmeleri için, aralarında birlik kurması, hattâ kendilerinin yönetsel açıdan

bağlı olacakları bir yönetimsel kurum ve hattâ merkezî birim oluşturarak eşgüdüm sağlaması, operatif dönemden yansıdığı olan bir spekülâtif masonik yöntem, hatta özgür bir dildir.

Masonluktaki kurallaşmış bu geleneğe göre, memlekette kurulan locaların sayısı üçü bulduğu veya aşığı zaman, bu üç loca (veya daha fazla loca), kendi arzu ve hür irâdeleriyle, kendi aralarında federatif olarak örgütlenerek, bağımsız bir merkezî yönetim birimi kurarlar. Bu merkezî birim, muntazam Masonlukta Büyük Loca, özel hâllerde Büyük Doğu (Grand Orient) adını alır. Büyük Loca merkezi yönetimin kurulmasıyla beraber; Büyük Loca, onu kuran localar ve Masonlar bağımsız bir obediyan teşkil eder. Aynı zamanda, localar ve Masonlar, merkezî yönetim biriminin hâkim ve nâzim otoritesi altında Büyük Locanın obediyanını oluştururlar. Böylece, o ülkedeki Masonluk artık tüzel kimlik kazanarak; ulusal yönetimi, hattâ kamu nezdindeki kanunî ve resmî temsil statüsü belirlenir.

Büyük Locayı kuran localar, kendilerini idâre etmek, masonik çalışma yapmak, yaptırmak ve denetlemek yetkisini Büyük Locaya bıraktıklarından; **Masonlar-Localar-Büyük Loca** dizisi, alttan üste, tabandan doruğa doğru bir obediyan; yâni, hiyerarşik itaat piramidi oluşur. Bu

sistem, o ülkenin Büyük Locasının obediyanı veya ülkedeki Masonluğun obediyanı gibi adlar alır. Meselâ, Türkiye Büyük Locası denilince, Türkiye'de yönetimi ve denetim egemenliği altındaki locaların ve Masonların bağlı oldukları, uydukları ve itaat ettikleri federatif yönetim biriminin obediyanı anlaşılır. Buna benzer olarak, Türk Masonluğu denilince de, ilk planda, bu ülkedeki Masonik obediyanın hâkim ve nâzim otoritesi Türkiye Büyük Locası akla gelir.

Masonik obediyanın asıl özelliği, "**hür ve müstakil**" olmasıdır. Mevcut localar vasıtasıyla federatif olarak bizzat kendi kendini kurmuştur. Çünkü, masonik ilkelere göre, Büyük Loca kurma yetkisi olan başka hiç bir kurumsal veya kişisel kudret ve kuvvet yoktur. Yüksek Şûra veya başka bir masonik otorite tarafından bir obediyan kurulması, yâni jüridiksiyonu içinde kurduğu localar vasıtasıyla Büyük Loca örgütlenmesi; muntazam Masonlukta çok önemli olan bağımsızlık, kurulmuş ve köken meseleleri nedeniyle, geçerli Masonik ilkelere ve kurallara uymaz.

Bu nedenle, böyle kurulmuş Büyük Localar, kendilerini kuran masonik birimler tarafından daha sonra bağımsızlık verilmiş olsa bile, köken ve kuruluş yönünden kuşkulu obediyanlar şeklinde tanımlanır ve dünyadaki diğer muntazam obediyanlar

tarafından tanınmaları sorun çıkarır. Böyle bir Büyük Locanın, muntazam Masonluk camiası tarafından tanınabilmesi için bir takım işlemlerin yapılması ve kökensel kanıtların bulunması gerekir. Örnek olarak, aslında 1909 yılında kurulan Türkiye Büyük Locası, 1956 yılında bağımsızlığını da kazanmasına rağmen, ancak 1965 yılında tamamlanan masonik işlemlerle muntazam Masonluk âlemi tarafından tanınabilmiştir.

Diğer taraftan, federatif olarak teşekkül etmiş bir masonik birim, bağımsız, yarı-bağımlı ve hattâ bağımsız bile kurulmuş olsa, eğer sonradan, başka bir Büyük Locadan berat alır veya bağlanır veya himayesine girerse; veya konfederatif bir birlik oluşturursa veya mevcut bir konfederasyonunun üyesi olursa; her ahvalde, az veya çok istiklâlini kaybedeceğinden; ister istemez, emir komutası hâline girerek tebâsı olacağından, adı Büyük Loca bile olsa, artık hür ve müstakil sayılamaz. Kaldı ki, ulusdevlet modelinde, hür ülkeye yakışır Masonluk özgü dil, hür ve müstakil bir Masonluğu temsil eden Büyük Loca olmakla mümkündür.

Yeni kurulan bir Büyük Loca, aynı devlet gibi, hür ve bağımsızdır. Ancak, masonik ilkelerin evrenselliğinden dolayı, genel yönelim, bu Büyük Locanın dünyadaki kendi eşdeğeri diğer Büyük

Localarla masonik ilişki kurmasıdır. Bu ilişki, karşılıklı **Tanışma** olarak, aynı devletlerin eşit düzeyde birbirlerini tanımaları şeklinde kurulur. Yoksa, bir diğerinin himâyesine girmek veya hürriyetine gölge düşürecek şekilde bağlanmak, hem temsil ettiği masonik sistemi hem de kurulduğu ülkenin istiklâlini risk altına sokacağından asla söz konusu olamaz. Bu nedenle, her Büyük Loca kendine özgü temel ilkeleri veya **Tanışma Kuralları**'nı kendisi belirler. Bunlar, muntazam Masonluğun ana ilkeleri ve landmarlarıyla uyumludur. Tarafların belirlediği kendi ilkelerinde karşılıklı mutabakat sağlandığı ve aynı ilkelere uyulduğu takdirde Büyük Locaların arasında tanışma sağlanır. Teessüs eden tanışmada, hiç bir ast üst ilişkisi veya birbirlerinin iç işlerine karışmak yoktur. Her bir birim, ulusal hür ve bağımsızdır. **Millî Obediyans**'ın esası ve teminatı budur.

Bu ilke, hem kuruluş, hem de sonraki süreç için geçerlidir. Muntazam olarak tesis edilmiş bir obediyansın içine, başka obediyanslardan alınacak patentlerle derece eklentisi yapmak, hem oluşum ilkesine hem de millilik sıfatına gölge düşürür.

Bu arada, **Büyük Loca ile Büyük Doğu** arasındaki farkı belirtmek gerekir, Büyük Loca, Kraft Hürmasonluğun sâdece Çırac, Kalfa, Üstad Mason dere-

celeri olmak üzere üç sembolik derece ile yapılan masonik çalışmalarını için kurulan, genel olarak sâdece bir rite göre veya kendisine özgü uyarladığı bir Çalışma Modeline göre çalışan ve daha çok muntazam Masonlukta geçerli olan bir masonik yönetim merkezidir. **Rit** ve **Çalışma Modeli** terimleri, ismen farklı bile olsa, aslında aynı şeydir; Working kavramı, Rit terimini sevmeyen Anglosakson Masonluğu tarafından tercih edilir.

Dünyada, birden fazla ritte çalışan ve sıfatları muntazam Büyük Localar da istisnâ olarak vardır. Ancak, muntazam Masonlukta, Büyük Loca ve odebians denilince, akla üç dereceli sembolik Masonluk, yâni Kraft Hürmasonluk çerçevesinde çalışan locaların kurduğu federatif bir masonik yönetim birimi akla gelir. Buna karşılık, Büyük Doğuların özelliği, üç sembolik derecenin yanında yüksek derecelerin de çalışmasına imkân vermesidir. Yâni, muntazam Masonluk yönteminin aksine olarak, Büyük Doğu, hem ilk üç Kraft Hürmason derecesinin hem de seçilin Rit'in yüksek derecelerinin çalışma ve çalıştırma yetkisini ve denetimini üstlenir.

Ama, muntazam Masonluk camiasında da, bazı yüksek dereceli üç sembolik dereceli Kraft Hürmasonluğa şöyle veya böyle eklenen Büyük Localar da vardır. meselâ, İngiltere'nin Royal Arch;

İrlanda'nın, Önceki Üstadı Muhterem, Mark, Royal Arch; İskoçya'nın, Mark derecelerini dahil etmesi gibi...

Locaların federatif örgütlenmesiyle Büyük Loca kurmalarının sebebi, ülkede masonik çalışmaların düzenlenmesi, gerekli yasa ve tüzüklerin çıkarılması; özetle, yasama, yürütme ve yargı erklerinin tek bir elden yapılmasının temini içindir. Çünkü, her localanın kendisine özgü kararlarla yönetilmesi, ülkere gerekli masonik birliği ve ahengi sağlayamaz. Kaos olur, kaos, amacı ve ortamı Kozmos olan, Masonluğa zarar verir. Bunun için, bir tek merkezî yönetim ve denetim birimi şarttır.

Büyük Loca, kuruluşunu takiben, kendisini kuran localar ve masonlar üzerinde ve kendisine masonik mevzuat yönünden bağlı olunan tek ve eşiti olmayan yegâne hâkim ve nâzım masonik otorite sıfatını kazanır. Böylece, Büyük Loca ona bağlı localarla birlikte bir obediens oluşturur. Bu obediens, hem localar olarak kurumsal hem de localardaki masonlar açısından bireysel olarak vardır ve geçerlidir.

Bu nedenle, localar kendileriyle ilgili yasaların ve tüzüklerin düzenlenmesini, yönetimlerin belirlenmesini ve denetlenmesini, haricî dünyayla veya resmî kurumlarla ilişkilerinin sağlanmasını ve genel masonik konuların

çözümlemesini, teorik olarak kendi hür iradeleri ile oluşturdukları obediyanın tüzel kişiliğine, tabii pratik olarak obediyanın, yani merkezî yönetim biriminin, oluşturulan kurullarına ve organlarına devretmiş olurlar.

Çünkü, Büyük Loca obediyanı soyut bir tüzel kişilikten ibarettir. Kurumun yönetim ve denetim işlevinin soyuttan somuta çıkması, yaşamayı üstlenen Genel Kurul, yani Konvan gibi; yönetimi üstlenen Yönetim Kurulu, yani Büyük Görevliler Kurulu gibi; yargıyı üstlenen Yargı Kuralları gibi organlarla mümkün olur.

Kurulan her obediyanın, kurulduğu ülkenin ulusal sınırları içinde masonik obediyanı vardır. Bir ülkede bir obediyan mevcut olduğu takdirde veya tesisinden sonra bağlı localardaki masonların kuracakları her yeni loca, masonik mevzuata göre, obediyanın yetkili kararlarının izni ve denetimi altında kurulmak anlamında, obediyanın merkezî yönetim birimi Büyük Loca'dan berat almak zorundadır. Ancak, bu şekilde kurulan bir loca muntazam sayılır.

Ashında her ülkenin ulusal sınırları içinde o ülkenin masonluğunu temsil eden bir Büyük Loca, yani obediyan olması, muntazam Masonluğun gereğidir. Ama, muntazam Masonlukta bile bu gereğe pek uyulmamak-

tadır. Meselâ, ABD'nin yönetim sisteminin farklılığı nedeniyle, ayrı ayrı coğrafi bölgeler teşkil eden her eyalette ayrı bir Büyük Loca vardır. Avustralya kıtasındaki, Kanada'daki, hatta Almanya'daki müstakil Büyük Localar çoklu obediyan örnekleridir.

İngiltere başta olmak üzere bazı ülkelerde, adı Bölge Büyük Locası veya Vadi Büyük Locası olduğu hâlde, aslında obediyan olmayan masonik yönetim birimleri vardır. Ancak, bu gibi Büyük Localar, ülkede ayrı bir obediyan niteliği taşımaz. Bu Büyük Localar bağlı oldukları veya şubeleri oldukları asıl Büyük Locanın obediyanı kapsamındadır. Ancak, uzak ve kalabalık locaların olduğu vadilerde, böyle bir idarî uygulamaya gidilerek, bölgesel olarak, meselâ, kendi Konvanlarının yapmak veya asıl Büyük Konvanda gösterecekleri adayların arasından kendilerinin Bölge Büyük Üstadını veya Büyük Üstad Yardımcısını seçmek gibi kolaylıklar sağlayan sistemler de vardır. Ancak bu uygulama, bir zamanlar yurdumuzda da olduğu gibi, her bölgede bağımsız, "üniter" birer Büyük Loca şeklinde çok başlılık değildir; her bölgede, merkez Büyük Loca obediyanı altında çalışan, birer Bölge Büyük Locası vardır.

Bazı ülkelerde, adı Büyük Loca ve/veya Büyük Doğu olan birden

fazla merkezî masonik yönetim birimi varsa da, bunlardan biri muntazam Masonluğun o ülke için tanıdığı Büyük Loca; diğerleri masonik intizam dışındaki camiaya ait oluşumlardır.

Özetle, günümüz Masonluğunda obediens denilince, Craft Hürmasonluk, yani üç Sembolik Masonluk derecesi ile çalışan locaların federatif bir örgüt olarak, tabandan tavana doğru federatif olarak kurdukları bir Büyük Loca otoritesine bağlı masonik sistem veya masonik çevrim anlaşılır. Daha da özetle, muntazam Masonlukta, obediens eşittir Büyük Loca demek mümkündür.

Yazar, üç ana dilde aynı olan **obediens** teriminin kullanımının Türk Masonluğunda aynen sürdürülmesinden yanadır.

JÜRİDİKSIYON NEDİR?

Masonlukta obediensla birlikte veya ayrı olarak kullanılan **Jurisdiksyon** veya okunuş olarak **Jüridiksyon** veya **Juridiksyon** terimi, Fransızca ve İngilizce'de **Jurisdiction**, Almanca'da **Jurisdiktion** olarak yazılır. Ash, Lâtince'da yasa, kanun anlamında **jus** ve **juris**'ten; söylemek, telâffuz anlamında **dico** kelimelerinden meydana gelen **jurisdiction**'dan türemiştir. Anlamı, **"bir görevlinin, otoritenin, resmî makamın, mercinin veya adaletin etkinlik gücü ve**

hem de bu gücün etkinlik alanı"dır.

Jüridiksyon, Masonlukta **"bir masonik yönetim biriminin, öğreti, uygulama ve denetim alanlarını kapsamak üzere, hem masonik çalışma yaptırma, hem de kendisine bağlı yeni masonik birimler kurma yetkisi ve egemenliği"** anlamında kullanılır. Ayrıca, "bu yetkinin ve egemenliğin alanının sınırlarını" da belirler.

Masonik yönden jüridiksyon, hem **"bir yetki ve otorite tarifî"**; hem de **"ayrı bir masonik kurumlaşma biçimini"** açıklamak üzere iki ayrı anlamda kullanılır. Hattâ, bu iki anlam bir yerde zıtlaşır. Bu itibarla, jüridiksyonun, hem obediensla birlikte geçerli anlamını; hem kendine özgür anlamını incelemek gerekir.

"Her obediensın, yani Büyük Locanın veya merkezî yönetim biriminin kendisini oluşturan localar üzerindeki masonik çalışma yaptırmak, yönetmek, yasa kullanmak, yargulamak hak ve yetkilerinin tümüne birden jüridiksyon" denir. Bu hak, daha açık bir ifâdeyle, "obediensın jüridiksyonu"dur. Çünkü localar kendi aralarında bağımsız federatif örgüt olarak Büyük Loca kurmak suretiyle bir obediens oluşturduktan sonra,

yönetimsel haklarını bu otoriteye devretmişlerdir. Yani, masonlardan localar ve localardan Büyük Loca oluşumu şeklinde, demokratik, hattâ Büyük Üstadın kimliğinde meritokratik bir sistem kurulmuştur. Ancak, bundan sonra, merkezî otorite Büyük Locanın obediyanı üzerinde, yani kendisini oluşturan locaların ve masonların üzerinde jüridiksiyon hakkı başlamıştır. Bu işlev, başka bir deyişle, tabandan tavana doğru kurulan obediyanın, tavandan tabana doğru inen jüridiksiyon" olarak açıklanır. Bu nedenle her obediyanın, sorumlu olduğu ulusal veya coğrafi sınırlar içindeki Masonluk üzerinde jüridiksiyonu vardır.

Ancak, yukarıda değinildiği gibi, obediyan kavramı üç dereceli Sembolik Masonluk için geçerli bir terim olduğundan, burada açıklanan jüridiksiyon da sâdece Büyük Locanın obediyanıyla sınırlıdır. Bir obediyan içindeki localar, dış işlerinde tamamen Büyük Locaya bağlı, iç işlerinde Büyük Locanın belirlediği yasa, tüzük ve kurallar doğrultusunda çalışan özerk masonik birimler veya yasal açıdan kollardır. Bir locanın bağlı olduğu obediyanından çıkması mümkünse de; örnekleri, meselâ bir zamanların Azim Locası vak'ası gibi, çok nadirdir. Çünkü bağımsız bir locanın masonik yaşamı çok sınırlı ve

kısıtlıdır. Bir obediyanın jüridiksiyonu altındaki bir locanın beratını, yasada yazılı gerekçelerle geri alması, yani pratik anlamda masonik yasama yetkisi ile kapatması jüridiksiyon hakkıdır.

Yukarıda açıklanan tanımlamadan daha başka anlam ifade eden, farklı masonik strüktürü gösteren başka bir jüridiksiyon tanımı ve kullanımı daha vardır. Bu ikinci tanımlama bir yetki tanımlaması olduğu gibi, aynı zamanda, özellikle, bir örgütlenme ve bir kuruluş tanımlamasıdır. Şöyle ki, bazı masonik birimler federatif olamamalarına rağmen, yetki gücünü kendilerinin yasa ve geleneklerinden alarak, kendilerine bağlı başka masonik birimler kurabilir ve bütün bunların üzerinde jüridiksiyon hakkını kullanırlar. Bundan dolayı, bu tür masonik birimlerin hem oluşum tarzı, hem yetki şekli jüridiksiyondur. Örnek olarak, Sembolik Masonluğun genellikle ilk üç derecesinin ötesindeki yüksek dereceler dizilerinden oluşan Ritler ve çoğu Orderlar, bu tür jüridiksiyonlara örnektir. Merkezî birimin ana kuruluşu, daha önce kurulmuş bir ana Masonik kuruluştan berat almak şeklinde olur; ve adı meselâ Yüksek Şûra veya Süprem Konsey olan bu en yüksek merkezî birim veya otoriter organ önce kendi kendisini kurar ve sonra da gere-

ğine ve ihtiyaca göre kendi altındaki birimler, sınıflar ve derecelerden oluşan örgütünü oluşturur; bu sistem üzerindeki, yasama, yönetim ve yargı yetkisini doğrudan kullanır. Dolayısıyla, kuruluş ve yetki olarak, otokratik tarzda kurulan ve işleyen bu tür Masonik sistemler tam bir jüridiksiyondur. Meselâ, Scoç Riti veya York Riti gibi...

Ancak, jüridiksiyonun yöntemleri ve tarzı her ritte aynı değildir. Farklıdır. Meselâ, Scoç Masonluğu tarzı ritlerde, bir ülkede jüridiksiyon kurmak hakkı bir beratla 33°'li bir kişiye verilir. O, bir diğerini 33°'ye yükselterek sayıyı ikiye çıkarır. Sonra ikisi birden 33°'ye yükselttikleri bir üçüncü ile sayıyı üçe çıkarır. Böylece, Yüksek Şûra teşkili için gereken 33°'li dokuz mason sayısına ulaşılarak, jüridiksiyonun doruğu olan merkezî otoriter yönetim birimi tesis edildikten sonra, bu birimin arzu ve iradesine göre örgütlenilir. Bu itibarla, bir tek kişi tarafından kurulup örgütlenmeyi mümkün kılan bu otokratik merkezî sistem, her ne kadar demokratik değilse de; kuruluş ve işleyiş yönünden, daha çabuk, daha hızlı ve daha etkilidir. Bundan dolayı, yayılımı çabuk ve etkin bir şekilde kısa zamanda gerçekleşir.

Halbuki, York Riti dahil, Anglo-sakson tarzı masonik örgütlenmelerde, daha demokratikmiş

gibi görünen bir anlayışla, yeni bir oluşum için yeterli sayıda düzenli Masonun bir araya gelerek; önce, belirli sayı ve düzeyde derecelerden oluşan bir birim oluşturmaları; daha sonra, daha ileri yüksek dereceleri içeren diğer birimlerin kurulması; en sonra da, bütün bu birimlerin çok merkezli ve çok başlı olarak bir araya toplanmalarıyla yeni bir sistem veya rit oluşturmaları şeklinde işler. Mesela, York Riti, böylesi çok sayıda rit ve orderın bir araya gelmesinden meydana gelmiştir. Bu nedenle, sistem, her ne kadar daha demokratik olsa da; masonik uygulama açısından, oluşum ve yayılımı fazla zaman gerektirdiğinden gelişme imkânları sınırlandırmakta ve hem de birimlerin arasında çıkan yönetsel sorunlar Masonik işleyişi zorlaştırmaktadır.

Obediyans ve jüridiksiyon arasındaki Masonik temel fark basit bir kural olarak şöyle açıklanabilir: **"Her obediyansın jüridiksiyonu vardır; ama, her jüridiksiyonun obediyansı yoktur."** Bu kural ülkemizden örneklenirse: Türkiye Büyük Locası, daha önce kurulmuş localar tarafından federatif olarak oluşturulmuş bir obediyanstır ve kendisine bağlı localar üzerinde jüridiksiyonu vardır. Bu tarz, obediyansın jüridiksiyonuna örnektir. Halbuki, Eski ve Kabul Edilmiş Scoç Riti Türkiye Yük-

sek Şûrası, daha önce kurulmuş bir Skoç Riti merkezi otoritesinin verdiği yetkiyle önce kendi kendisini oluşturduktan sonra jüridiksiyonunu kurmuştur ve bu jüridiksiyon alanı içinde jüridiksiyon yetki ve egemenliğini kullanmaktadır. Bu oluşum ve işleyiş tarzı da, doğrudan jüridiksiyonun varlığına, jüridiksiyonun obediyanı olmamasına örnektir. İki kuruluş arasındaki konkordatoya göre, Türkiye Büyük Loca'sının obediyanının jüridiksiyonu, kendisini oluşturan ve kendisinin oluşturduğu localardaki üç dereceli masonik çalışmaları içeren Craft Hürmasonluk için geçerli; Türkiye Yüksek Şûra'sının jüridiksiyonu üçüncü derecenin ötesindeki Skoç Riti dereceleri için geçerlidir.

Bu örneklerden anlaşılacağı gibi, obediyan terimi Craft Hürmasonluğun yönetimini üstlenen Büyük Localar için, jüridiksiyon terimi özellikle ritler ve kısmen Orderlar gibi yüksek derecelerle ilgili birimler için geçerlidir. Ülkemizde obediyanı, Sembolik Hürmasonluk ve Türkiye Büyük Locası jüridiksiyonu Eski ve Kabul Edilmiş Skoç Riti ve Türkiye Yüksek Şûrası temsil eder. Büyük Loca obediyanı, Yüksek Şûra jüridiksiyon statüsünü ve işlevlerini örnekler.

Obediyanların jüridiksiyonları, üstten alta, yâni tavandan tabana doğru farklı boyutlar ve isim-

ler alır. Büyük Locaların, biri ulusal ve diğeri de localar üzerindeki kurumsal olmak üzere iki ayrı jüridiksiyonu vardır. Ulusal jüridiksiyon, bir Büyük Locanın Masonik hak ve yetkilerini kullanabileceği ülke veya bölge sınırları olarak tanımlanır. İlk alka gelen ulus-devlet modelinde, her ülkede bir tek Büyük Loca vardır ve egemenlik hakları ülke sınırına kadar uzanır. Ancak, her zaman için kural geçerli olmamıştır. Bazı Büyük Localar, ülke sınırları dışında kalan kolonilerde, hattâ bağımsız ülkelerde bile kendi obediyanlarına bağlı localar kurmak yoluyla obediyan ve jüridiksiyon alanlarını genişletmişlerdir. Çoğu zaman, Masonluğun kuruluş ve gelişme dönemlerinde görülen bu uygulama, siyasal bağımsızlıkların kazanılmasıyla gitgide ortadan kalkmış denilecek kadar azalmışsa da, bu yöntemi sürdüren bazı obediyanlar vardır.

Ancak, genel olarak. Her bağımsız ülkede o ülkenin bağımsız Büyük Locasının jüridiksiyonunun olması ve bu hakkın başka bir yabancı Büyük Loca veya Masonik otorite ile kısmen veya tamamen bölüşülmemesi çok değerli ve vaz geçilemez bir ilkedir. Bu itibarla, bir Büyük Locanın başka bir ülkenin Büyük Locasına tanışma protokoluyla sağlanan dostluk ilişkisinin dışında, berat veya başka bir suretle bağlı olması Masonik haysiyet

yanında, ülkenin istiklâli ve hürriyeti ile asla bağdaşamaz. Türkiye Büyük Locası, bir zamanlar yaşadığı bu sıkıntıların bedelini bağımsızlık savaşımı ile ödemiş tamamen ulusal ve hür bir Masonik kurumdur. Dünyada hiçbir Masonik kuruma, doğrudan veya dolaylı kanunî, idarî, malî bağımlılığı yoktur. Zaten jüridiksiyonun anlamı da budur. Başka, bir obediyanca veya jüridiksiyona bağlı olan bir Büyük Locanın Masonik hürriyeti olmadığından, jüridiksiyonundan söz edilemez. Çünkü, bir obediyanca başka bir obediyanca üzerinde jüridiksiyonu olamaz.

Bu ne demektir? Türkiye Büyük Locası, antimasonik karalamalarda iddia edildiği gibi, kökü dışarıda değil demektir. Yurtdışında yabancı hiç bir masonik birime bağlı değil demektir. Hiç bir yabancı ülke masonik kuruluşunun Türkiye Büyük Locası üzerinde egemenliği ve yaptırımını yoktur ve de olamaz demektir. Türk Masonluğu millî ve müstakildir demektir. Nitekim, millîlik ve müstakillik vasıfları titizlik ötesi kıskançlıkla korunur.

Büyük Locaların localar üzerindeki jüridiksiyonunun bir altındaki ikinci aşama, locaların coğrafi veya Masonlar üzerindeki jüridiksiyonudur. Aslında, bazı obediyanlarda localar için belirlenen coğrafi sınır kısıtlamaları her ülke için geçerli bir ilke

değildir. Ancak, bazı obediyanlardaki özellikle vadi localalarının jüridiksiyonu kendi coğrafi sınırları içinde yaşayan Masonların üzerindedir. Örneklenirse, Yakacık Vadi sayılırsa, locaları sadece kendi coğrafi alanları Anadolu yakasında işi veya evi olanlardan üye alabilecekler, buna karşılık Rumeli yakasından üye alamayacaklardır. Günümüzde gerek loca gerek mason sayısının sorun yaratamaması nedeniyle bu husus hiç önemli değilmiş gibi görünürse de, ilerdeki yıllarda Kadıköy merkezinin faaliyete geçmesi durumunda, Yakacık ve Kadıköy arasında bir coğrafi jüridiksiyon sınırının belirlenmesi gerekli olabilir.

Locaların masonlar üzerindeki masonik jüridiksiyonu, Türkiye Büyük Locası Tüzüğü ve Localar Genel Tüzüğü'nün bağlayıcı hükümleri yanında locaların İç Tüzükleri ve teamül, gelenek, örf gibi yazılı olmayan kuralları ile çizilmiştir. Dolayısı ile, her locanın matrikülündeki kardeşler üzerinde kesin bir jüridiksiyonu vardır.

Yazar, masonik terminolojide çok önemli bir yeri, anlamı olan jüridiksiyon teriminin, aynı obediyanca olduğu gibi, bu hâliyle kullanılmasından yanadır.

RİT NEDİR?

Masonlukta çok yaygın bir terim olan **Rit**, Latince **Rithus** kelimesinden gelir. Fransızca ve İngilizce

ce'de **Rite**, Almanca'da **Ritus** yazılır. Rit, "**yasa, gelenek, âdet olarak tesbit edilmiş ilâhî veya kutsal bir hizmetin uygulanma şekli**" veya "**kutsal veya dinsel tören için bir uygulama uygulamalar dizisi**" veya "**dinsel ayin töreni**" veya kısaca "**kutsal ayin ve dinsel tören şekli**" anlamına gelir. Diğer bir anlamı, "**belirli amaç için belirlenmiş bir belirli yol**"dur. İki anlamın bir araya gelmesiyle; Rit teriminin Masonlukta "**belirli bir amaç için belirlenmiş bir belirli yoldaki derece ve törenler sistemi**" şeklinde özel anlamı ortaya çıkar. Yani, "**rit, pratik olarak, belirli dereceler dizisiyle Masonluğun yorumu**"dur.

Masonlukta farklı yorumların mümkün hattâ gerekli olması nedeniyle, ritin içine tefekkür ve tefsir, dolayısıyla felsefe girer? Öyleyse "**ritler, farklı yol, yordam ve felsefeler göre, masonik ışığı yorumlayan özel masonik birimlerdir.**" Aynı, dinin farklı yorumları olan mezhepler ve tefsir fraksiyonları tarikatlar gibi! Bu nedenle ritlerin özelliği, amaçlarının aynı olmasına rağmen; araçlarının, yani öğretilerinin ve yöntemlerinin niteliksel ve niceliksel olarak, farklı olmasıdır. Mezheplere eşdeğer ritler gösterildiği gibi, tarikatları temsilen orderlar verilebilir.

Eski dinsel törelerden, erken dönem Masonluğa aktarılan törensel uygulamalar şeklinde ritler de vardır. Bunlar, Kutsal Yere Girerken Ayakkabı Çıkarma (**Disalceation**), Bir Kutsal Yeri Tavaf (**Circumambulation**), Vaftiz (**Purification-Lustration**), Tekris (**Initiation**), Önlük Kuşatma (**Investure**) ritleridir. Bu Ritler, daha sonra, Spekülâtif Masonluk ritüellerine törensel pratikler olarak alınmıştır. Hürmasonlukta Çıracak, Kalfa ve Üstad Mason dereceleri, bir bakıma, müstakil ritler olarak sayıldığı gibi; aynı zamanda, global olarak Hürmasonluğa, **Sembolik Rit** ve hattâ **Hürmasonluk Orderı** da denir. Sembolik Rit'in devamı, Masonluğa bağlanan temalar açısından, **Hiramik Riti, Kapütüler Rit, Kriptik Rit, Şövalyelik Riti** vb. olarak sıralanır. Bunlar, birbirini izleyen bir ritler dizisi olarak tanımlanır.

Hatta bazıları, -yazar da bu görüştedir- ilk üç Craft Hürmasonluk derecesine Kapütüler Rit'in doruğu olan Royal Arch derecesinin eklenmesinden oluşan **İngiltere Masonluğu Sistemi**'ne özgü **Working** adı verilen özel çalışma tarzına **İngiliz Riti** demeyi uygun bulurlar.

Ritlerin, bugünkü anlamı ve şekline göre, Masonluğa girişi 18.yy ortalarından itibaren Fransa'da

başlayan Skoç Masonluğu Yüksek Dereceler furyası ile olur. Rit kavramının bu hâliyle Masonluğa ilk girişi 1738 yılıdır. Böylece, Ritlerin **"tören şekli ve dizisi"** olan eski yapısının yerini; **"bir otorite tarafından yönetilen ve denetlenen bir dereceler dizi"** tanımı alır. Daha sonra, 19. yy'da kadar gitgide artarak ve yayılarak günümüzdeki ritlerin hemen hepsi kurulur. Son yıllarda kurulan yeni pek rit yoktur. Ama, bazı eski ritler değişik adlar altında yeniden canlandırılmaya çalışılmaktadır.

Masonlukta ilk rit, 1736/37 nutukları ile Skoç Masonluğuna ivme kazandıran Şövalye Ramsay tarafından (veya adına izafeten) Fransa'nın Bouillon şehrinde kurulan **Eski Skoç Riti** veya diğer adıyla **Ramsay Riti**'dir. Bu rit, sembolik 3 derecenin üzerine eklenen 3 yüksek derece ile toplam 6 derecelidir. İlk rit'i takiben binden fazla farklı derecelerden oluşan dizilerle, yüzlerce (bazılarına göre 600) rit kurulmuşsa da, bunların arasında günümüzde aktif olanların sayısı 20'den az; önemlileri belki 10 kadardır.

Masonluk tarihinde, 1762 yılında Fransa'da kurulan 25 dereceli **Perfeksiyon (Olgunlaşma) Riti**, kurumsallık ve yapılaşma açısından ilk belirli ve önemli rit'tir. Bu rit, daha sonraları, Skoç Masonluğundaki diğer ritlerin de esin kaynağı olması yanında, **Eski ve Kabuledilmiş**

Skoç Riti'nin temelini teşkil etmiştir. **Perfeksiyon Riti**'ni, Skoç Masonluğu tarzında kurulan çok sayıda rit izlemiştir.

Skoç Masonluğu tarzındaki en önemli rit, 1786 yılında Almanya'da, Perfeksiyon Riti'nin 25 derecesine, diğer ritlerden aktarılan 8 derecenin eklenmesiyle oluşturulan Eski ve Kabuledilmiş Skoç Riti'dir. ABD'indeki Skoç Riti çalışmaları da 1801 yılında ilk Yüksek Şûra'nın Charleston'da kurulması ile sonuçlanmıştır. Böylece, biri Avrupa ve direğe Amerika olmak üzere çift kıtada kurulan Skoç Riti'nin merkezî yönetim otoritesi nihâî derece 33°'li Masonlardan oluşan Yüksek Şûra'lardır.

Ritler, belirli bir dereceler dizisinden oluşur. Bir merkezî birim tarafından yönetilir ve denetlenir. Merkezî birim, bizzat kendini oluşturur. Sonra, kendisine bağlı dereceler dizisini kurar. İşte bu sistemin adı jüridiksiyon'dur. Bu nedenle, Masonlukta, **"rit, bir merkezî otoriteye bağlı olarak çalışan, üç sembolik derece üzerinde belirli sayıda yüksek dereceden oluşan jüridiksiyon sistemi"** olarak tanımlanır.

Obediyanslarda çalışan Sembolik Masonluğun üç Craft Hürmason derecesi, istisnalar dışında, ritlerin üç temel derecesini teşkil eder. Bu temelin üzerinde, ritin özel öğretisi yöntemine göre belirlendiği yüksek dereceler dizisi

eklenir. Skoç Riti, bütün bu alt birimlerin doğrudan bağlı olduğu, Yüksek Şûra tarafından temsil edilen tek başlı, yani otokratik, bir yönetim mekanizması sergiler. Yüksek Şûra'nın otoriter jüridiksiyonu, çalışmaları Büyük Localara bırakılan ilk 3 sembolik derecenin üzerinde kalan, 4.° ile 32.°'yi kapsar. Ritin doruğunda tek bir yüksek merkezî otorite olmasına rağmen, öğretim ve idare kolaylığı açısından, dereceler dizisi sınıflara bölünerek birer yarı-özerk alt birime bağlanır. Meselâ, **Skoç Riti**'ndeki, **Olgunlaşma Locası**, **Hâkim Şapitr** (veya Konsey ve Şapitr), **Konsistuar**, **Yargı** ve **Danışma Divanları** gibi. Ritle- rin merkezî yönetim birimi standartı, zamanla, ihtiyaçlara ve pratiklere göre revize ve modifiye edilmektedir.

York Riti'nde, Skoç Riti'ndeki otoriter merkezî yönetimin **zıttı** olan çok başlı yönetim sistemi geçerlidir. York Riti'nde, derecele- rin oluşturduğu sınıfların yöne- tim ve denetimi, birbirinden ba- ğımsız ve özgür yönetim merkez- lerindedir. Bu yetkili merkezler, Şapitr, Konsey ve Komandörlük- tür.

York Riti, dereceler, ritler ve or- derlar karışımıdır. **York Ri- ti**'nde, 1° Çıracık, 2° Kalfa, 3° Üs- tad Mason'dan oluşan birinci bi- rime **Sembolik Rit** adı verilir. Sembolik Rit, Büyük Localarda çalışır. İkinci birim, 4.° Mark Üs-

tadı, 5.° Önceki Üstadı Muh- terem, 6.° En Mümtaz Mason, 7.° Royal Arch Masonu, 8.° Yüce Mümtaz Mason olmak üzere 5 dereceden oluşur; Royal Arch Masonları Şapitri veya Kapitü- ler Rit adı verilir. Bu ikinci böl- lümün müstakil merkezî otorite- si Şapitr'dir. Üçüncü birim, Krip- tik Rit adını alır ve 9° Royal Üs- tad ile 10° Seçilmiş Üstad derece- lerinden oluşur; merkezî otorite- si Konsey'dir. Dördüncü birim, **Şövalyelik Riti** veya **Şövalye Masonluk Orderları**dır. Merkezî otoritesi Komandör- lük'tür. Şövalyelik Riti, yönetim- sel olarak Komandörlük birimi- ne yarı bağlı olmakla birlikte, as- lında, birbirinden bağımsız 3 ay- rı Şövalyelik Orderı'ndan oluşur; bunlar: 11° Kızılhaç Orderı, 12° Malta Şövalyesi Orderı, 13° Tampliye Şövalyesi Orderı'dır. Yâni, York Riti nihaî birimi olan rit bile, üç müstakil orderdan oluşur.

Özetle, Skoç Riti'nde tek bir merkezî otorite olmasına karşı- lık; York Riti'nin yönetimi çok başlıdır. Her sınıf bağımsız bir merkezî yönetim birimidir. Bu anlamda York Riti demokratik bir rittir. Çünkü, çok merkezli, yâni birbirinden yönetsel ola- rak bağımsız ve rit denilen birim- lerin bir araya gelmesinden oluş- muştur. Bu birimlerin jüridikso- yanları, sadece kendi derecelerine şâmilidir. Ritin doruğundaki üç ayrı orderlı Komandörlüğün

jüridiksiyonu bile kısmîdir; çünkü, her order özerktir.

Ritlerde derecelerin öğretileri farklı kaynaklardan seçilmiştir. Ama, Kitabı Mukaddes kaynaklı veya diğer dinsel lejandlara ve kısmen pagan efsanelerine dayanan öğretiler egemendir. Örnek olarak, hemen bütün ritler, Simyacılık, Apokaliptik, Mimari, Nuh Tufanı, Astroloji, Şövalyelik, Operatif Masonik, Haçlı Hristiyanlık, Kriptik, Skoç, Seçilmiş, Süleyman Mâbedi, İkinci Mâbed, Enoş, Hiram, Tarihî, Sihirli, Askerî, Dokuzuncu kubbe, Noaşit, Mistik, Kriptik, Okkültik, Rozkrusiyen, Felsefî, Yücelmiş, Sembolik, Tampliye tarzı derecelerin bir dizi şeklinde bir araya gelmesi ile oluşmuştur. Ritlerdeki derecelerin tarzı, kaynağı veya kökeni ile ilgili bu tesbiti, Türkiye'de mevcut yegâne rit olduğu için, Skoç Riti'nden, ama York Riti ile karşılaştırmalı olarak vermek, yararlı olur. Önce Skoç, sonra York dereceleri verilmiştir.

Tekris: Skoç 1°; York 1°

Meslekî veya Süleyman Mâbedi: Skoç 2,6,8,12°; York 2,4,5,6°

Hiramla ilgili ve Seçilmiş: Skoç 3,4,5,9,10°; York 2,4,5,6°

Kriptik, Skoç, Royal Arch, Okunamaz İsim: Skoç 13,14,20°; York 7,9°

Tarihî, Müteferrik: Skoç 21,22°; York 10°

İkinci Mâbed: Skoç 15,16°; York 11°

Hristiyanî, Şövalyelik, Askerî: Skoç 27,29°; York 12°, 13°

Hristiyanî, Şövalyelik, Felsefî: Skoç 18,26,30°; York-

Mistik, Felsefî: Skoç 17,19,23,24,25,28,31°; York-

Siyasî, İdarî: Skoç 7,11°; York-
Askerî, Siyasî: Skoç 32°; York-

Anlaşılabacağı gibi, derece çeşitliliği ve zenginliği yönünden Skoç Riti, York Riti'ne oranla daha zengin bir bütündür. Rit derecelerinin kompozisyonu veya dizisi zamanla ortaya çıkan ihtiyaçlara göre modifiye edilerek derlenmiş; çeşitli sınıflar veya birimler altında tekli veya çok başlı jüridiksiyonlar oluşturmuşlardır.

Zaman zaman, bir Ritten diğerine derece transferleri olmuştur. Meselâ York Riti'nin Kriptik dereceleri olan 9° Royal Üstad ve 10° Seçilmiş Üstad, aslında, Skoç Masonluğunun yan dereceleri olmalarına rağmen, daha sonradan York Riti'ne aktarılmışlardır.

Başka bir ilginç nokta, meselâ Royal Arch gibi çok özel bir öğretinin, farklı ritlerde değişik düzeylerde incelenmesi ve tarihsel takdim tehire, hattâ masonik anakronizmaya hiç dikkat edilmemesidir. Bu örnek, Skoç Riti'nde Olgunlaşma'nın doruğu

olarak 13° de işlenen ve 14° de ikmal edilen Royal Arch'ın, dayandığı allegori farklı olsa da, York Riti'nde 7° olarak işlenmesinden sonra; ayrıca ikmalı için de 8° nin ve hatta 9°-10° Kriptik derecelerin tipik bir anakronizma ile rit bünyesine dahil edilmesidir.

Skoç Riti ve York Riti arasında şöyle bir karşılaştırma yapılabilir:

Skoç Riti, İskoçya'da Skoç Masonluğu olarak tohumanan, Fransa'da büyüyen Almanya'da gelişen, ABD'nde erginleşen bir Rit'tir. Bu nedenle, kıta Avrupası ve Amerikan kültür izlerini taşıdığı için miks ve heterojendir. Doktriner olmaktan ziyade, ülkelere göre değişebilen ve uyum sağlayan esnek yapısı nedeniyle daha çok yayılmıştır.

York Riti, İngiltere-York'da, York Masonluğu olarak doğmuş ve doğrudan aktarıldığı Amerika'da büyüüp gelişmiş ve olgunlaşmıştır. Zaten, bir adı Amerikan Riti'dir. York Riti, sembolizma açısından zengin; ancak, mistik, felsefi, siyasî, idarî ve diğer felsefi çeşitlilik ve Masonik sosyal pratikler açısından eksiktir.

Skoç Riti'ndeki doruğa yakın menzil olan Şövalyelik dereceleri, York Riti'nde nihaî üç order olarak doruğu oluşturur. York Riti'nde, Areopaj ve Konsistuar öğretilerinin olmayışı, felsefi düşüncenin farklı bakış açılarıyla

la bütünlenememesi yönünden dezavantajdır. York Riti'nin ağır doktrinler İsrailiyat veya Hristiyanî muhtevası ve diğer inançların temalarına yer verilmemesi, lâik bir masonik ortama ve öğretiyönetimine ters düştüğü için tek taraflı ve tutucu sayılır. Bu nedenle, gelişimi, ABD, Lâtin Amerika, Orta Amerika, Anglo-sakson ülkeleri, bazı İngilizce konuşulan ülkeler ve bir iki Avrupa ülkesi ile sınırlı kalmıştır.

Ancak, Skoç Riti'nin dini inanç kriterinin her zaman liberal olmadığını, ülkeden ülkeye değiştiğini; meselâ, İngiltere'de sâdece Hristiyanların Rit'e üye olabildiğini de belirtmek gerekir. Ama, bazen Hürmasonluk için de aynı şey geçerlidir. Örnek olarak, İsveç'te Hristiyan olmayanlar Mason olamazlar. Olamazlarsa, Masonluğun bağınazlığın tamamen kalkması ve evrensellik ilkesinin yerleşmesi için yapacak daha çok işi vardır.

Ritlerle ilgili bu genel açıklamadan sonra, günümüzde aktif olarak çalışmakta olan ritler ve adı rit olmamakla birlikte rit gibi çalışan diğer yüksek dereceli Masonik kurumlar şöyle sıralanabilir:

Eski ve Kabuledilmiş Skoç Riti: 33 derece; tüm dünyada yaygın

York Riti: 13 derece; ABD, Orta Güney Amerika, kısmen Avrupa

Fransız Riti (Modern Rit): 9 dereceli; Fransa, Frankofil masonik ülkeler

İsveç Riti: 10 derece

Schroeder Riti: 3 sembolik dereceli Alman yorumu; Almanya

Swedenborg Riti: 6 derece; İskandinav ülkeleri

Rektifiye Skoç Riti: 7 derece; Fransa, İsviçre

İskoçya Eski Büyük Riti: 47 derece; İskoçya

Reforme Rit: 5 derece; İsviçre, İngiltere, ABD

İngiliz Masonluğu Sistemi: 3 Craft Hürmason + Royal Arch = 4 derece

İrlanda Masonluğu Sistemi: 4 Craft Hürmason + Mark + Royal Arch = 6 derece

İskoçya Şapitr Masonluğu Sistemi: 4 Craft Hürmason + Mark + 11 yüksek derece = 16 derece

İngiltere Müttefik Dereceler: 32 derece

ABD Müttefik Dereceler: 12 derece

ABD Ritleri Büyük Koleji: 16 derece; ABD

Kutsal Royal Arch Tampliye Şövalye Rahipleri: 33 derece, ABD

Birleştirilmiş memfis-Mizra-

im (OTO): 96 derece; Fransa, ABD

İrlanda Şövalye Masonlar: 5 derece; İrlanda, İngiltere, ABD

Bunların dışında, zaman zaman ortaya çıkan ritler veya Meksika Milli Riti gibi yerel ritler de varsa da, evrensel boyutta Masonik önemleri çok sınırlıdır.

Burada akla önemli bir soru gelebilir: "Türkiye Büyük Locası hangi ritte çalışmaktadır?"

Türkiye Büyük Locasının, bu konuda, resmî beyanı yoktur. Bilindiği gibi 1965 Reformu'na kadar Türkiye Büyük Locası'nın üç derece ritüelleri ve çalışma tarzı Skoç Riti'dir. Dünya Muntazam Masonluğu tarafından tanınma çabaları kapsamında, loca çalışmalarının ve dolayısıyla ritüellerin Anglosakson modeline göre uyarlanması sırasında, Skoç Riti ritüelleri ve tarzı yürürlükten kaldırılmıştır. Bunların yerine, önce, doğrudan, İskoçya Büyük Locası tarafından kullanılan Modern Scottish Ritual'ın tam çevrîsi ikâme edildiği gibi; mâbetlerin yapısı da değiştirilmiştir.

Böylece, Büyük Loca'ya bağlı üç dereceli sembolik localarda Skoç Riti ritüelleri ve çalışma tarzı terk edilmiştir. Bundan sonraki süreçte, resmen başka bir rit de benimsenmediğine göre, Büyük Loca'nın çalışması hiçbir Rit'e göre değil uygun gördüğü Sembolik Masonluk veya Craft Hürma-

sonluk tarzına göre devam etmektedir. Bu tarz Emulation Working de değildir. Çünkü 1965'den sonraki yıllardaki revizyon ve modifikasyonlarda, Modern Skoç Ritüeli'nden, yapı ve anlam olarak, çok şeyler çıkarılmış veya değiştirilmiştir. Yapılan eklemeler, eski dönemin alışkanlıklarıyla, daha ziyade Skoç Riti'nin ilk üç derece ritüellerinden ve Schröder Ritüeli'nden aktarılan; meselâ kılıç gibi, Tefekkür Hücresi gibi, ayna vb. özel nüanslar ve esprilerdir. Böylece, Modern Skoç tarzının Anglosakson hamuruna Kıta Avrupası Masonluğu mayası eklenerek Türk Masonluğuna özgü yeni bir eklektik ritüel modeli ve çalışma tarzı ortaya çıkmıştır.

Türkiye Büyük Locası'nın resmen kullanmakta olduğu bu yeni ritüeller ve çalışma tarzı acaba, adı henüz konulmamış olsa bile, bir Türk Riti'nin veya Anadolu Riti'nin en azından müjdecisi olamaz mı?

Yazar, masonik üstyapı ürünleri niteliğindeki derece ritüellerinin kesinliğe kavuşturulmasından çok önce, ritüellerin oturacağı masonik altyapının, yani site-min yani ritin veya çalışma tarzının kesin olarak belirlenmesi gerektiği düşüncesindedir. Kaldı ki, tek bir rit seçilmesi kuralı yoktur; masonik zenginlik açısından, Fransa Millî Büyük Locası örneği gibi, birden fazla ritte çalışılması da mümkündür.

KAYNAKLAR

AYAN Tamer, *EKSR Olgunlaşma*

AYAN Tamer, *Çift Başlı Kartal*

AYAN Tamer, *İskoçya Royal Order, Mimar Sinan*

AYFER Murat Özgen, *Mason Sözlüğü*

AYFER Murat Özgen, *Masonluk Nedir ve Nasıldır?*

BAYNARD Samuel, *Scottish Rite Freemasonry*

COIL Henry, *Masonic Encyclopedia*

COIL Henry, *Freemasonry Through Six Centuries*

DRAFFEN George, *Royal Order of Scotland*

GOULD Robert, *The Concise History of Freemasonry*

HAWKINGS, E.L., *A Concise Cyclopedia of Freemasonry*

JACKSON Keith, *Beyond the Craft*

JONES Bernard, *Freemasons' Guide & Compendium*

MACKEY Albert, *Encyclopedia of Freemasonry*

NAUDON Paul, *Historie, Rituels et Tuileur des Hauts Grades Maçonniques*

PICK Fred. & KNIGHT Norman, *The Pocket History of Freemasonry*

STEVENSON David, *The Origins of Freemasonry*

VOORHIS Harod, *The Story of The Scottish Rite*

WAITE Arthur Edward, *A New Encyclopedia of Freemasonry*

MASONLUĞA GEREK VAR MI?

Neşet SİRMAN

21. ci yüzyıla girerken, insan topluluğunun artık böyle bir müesseseye ihtiyacı kaldı mı? Dinî, felsefî, ilmî gelişmeler sağlamış teknolojinin ileri düzeyine erişmiş insanın Masonluktan ne beklediğini düşünmek gerekiyor. İnsan topluluğunun böyle bir müesseseye gereksinmesi var mı sorusunun altında hangi insan topluluğundan söz edilmek istendiğini de belirtmek gerekir. Daha sonra da Masonluk müessesesini tanımak ve tanıtmak icap eder ki, ona gerek olup olmadığı tartışılabilir. Geri kalmış toplumlarda, cahil ve düşünmesini bilmeyen, özgürlük sadetine ulaşmamış ortamlarda Masonluğa gerek olmadığı, ihtiyaç duyulmadığı doğrudur. Din olgusu böyle topluluklar için her zaman var olmuş ve olacaktır ve hattâ olmalıdır da. Daha ileri toplumlarda, yarı cahil toplumlarda samimî olmak kaydıyla din olgusunun gereğine inanıyorum. Daha da ileri, belirli bir kültür düzeyine erişmiş toplumlarda her yerde olmasa bile, şurada burada din olgusunun yetmediği görülmektedir. Yenilikler ve icatlarla dolu yüzyılımızda insanların mutlu olmadığı görülmektedir. İnsan huzursuzdur. Artık hayal kurmasını bilmiyor. İnsan kendini yalnız hissediyor, korku içinde görünüyor. Bugün medenî dediğimiz dünyada çoğu yerde insanlar maddiyata düşmüş, geçmişteki yaşam tarzlarından uzaklaşmış, medeniyet, maddî konfor uğruna manevî kıymetleri tanımamaktadırlar. Bazıları dogmatik dinî görüşleri terk ederek kurtuluşu maddî yeniliklerde görmüşlerdir ve bu yeni ümitleri kendilerine maddî imkânlar sağlamıştır, hattâ az da olsa, geçmişte hayal dahî edemedikleri lüksü bile bulmuşlardır. Ruhsuz ve şiirsiz topluluklar içinde yaşamaya kendi kendilerini mahkum etmişlerdir. Medenî denilen dünyada insanlar yalnız

kalmaktan korktukları için hep beraber birlikte zevkler, meşgaleler aramaktadırlar. Hakikî mutluluk yokluğunda cinayetler, tecavüzler, intiharlar bugün en ileri sanayileşmiş topluluklarda gittikçe artmaktadır. Bu olayları sadece maddî imkânlardan mahrum kişilere has görmeyelim; daha ziyade insanların köklerinden koptukları için, manevî kıymetleri tanımadıklarından yapacaklarını şaşırılmış olmalarına bağlamak daha doğru geliyor insana... Uyuşturucu, fuhuş ve erotizm kişinin kendini boş hissetmesinden, ümitsizliğe düşmüş olmasından bu kadar çok artmaktadır. Yalnız ilim sahasında ilerlemiş bir toplumda insanlar yalnız ve yalnız beş duygularıyla algıladıklarına inandıkları sürece, bu hal böylece devam edecektir herhalde.

İnsanın düşmekte olduğu bu boşluğu farkedenden bazı düşünceler, sürmekte olan bu sistemi kırmak istemektedirler. Maddeciliğin dışına çıkabilme, her insanın içinde uykuda bulunan derindeki benliğini, ruhunu duyabilme çarelerini aramaktadırlar. Kimileri falcılık, büyü ve diğer parapsikolojik yollarla kimileri mistisizmin çeşitli şekillerini deneyerek imkânlar aramaktadırlar.

Toplumun karşı karşıya bulunduğu, yukarıda belirttiğim tehlikeler karşısında dinler ne yapıyor? Sevap ve günahlarla işi halletmeye çalışıyorlar. Bu hâl mutedil dindarların yanbaşında fanatik dindarların artmasına neden olmaktadır. Fanatikler herşeyi emirle yapan kişilerdir. Oysa mutedil dindar, dinin manevî ve ruhanî yönüne daha bağlı olanlardır. Toplumun karşı karşıya bulunduğu ve tehlikeler karşısında bugün dinler ilk bütünlüklerini muhafaza edecek yerde halka gittikçe yakın olmaya çalışmaktalar, tarikatlar ve bazı özel şekiller ile inançlı kişilere nüfuz ederek onları elde etmeye, kendilerine daha çok bağlamaya, hattâ esir etmeye çalışmaktadırlar.

Şimdi bir tarafta giderek artan maddecilik, diğer tarafta fanatikleşmekte giderek ilerleyen maneviyatçılık. Bu iki ifrat arasında bir orta yol yok mudur? Birbirine zıt bu iki gücü içinde eritecek doğru bir yol yok mudur? Niye ya bu yol ya öbür yol diye insanları ayırmak istiyorlar. Halbuki maneviyat ve maddiyat ya o ya da öteki şekli ile birbirlerinin zıttı olmaması gerekir bence. Bir insanın bu iki tarafı da vardır ve kâmil insan bunları uzlaştırebilen kişidir. İnsana bu iki güçten de faydalanması gerekir. Masonluk bu dengeyi sağlayabilmesi için insana yardım eden bir müessesedir. Masonluk geçmişe dayanır, geleceğe hitap eder. Bu işlevi dayandığı sembolizması sayesinde yerine getirir. Sembolizma masona hakikatı aramasında, kendini daha iyi yapma uğraşısında en büyük imkân sağlamaktadır. Mason bir tarikat müridi değildir. Ona öğretilen hakikat yoktur. Mason bir felsefe ekolünün öğrencisi (şâkirdi) de değildir. Sembolizma olmazsa Masonluk bir mektep haline dönüşürdü. Mason hakikatı kendi kendine ararken ha-

yatın her safhasından faydalanır. Sembol sessiz bir dildir, yalnızca tekris olmuş olana, inisiyeye hitap eder.

Her mason aynı vasıflara sahip değildir. Aradıklarının, hedeflerinin de aynı şeyler olması beklenemez. Fakat tekris olayı ile masonik yola, masonik düşünceye koyulmuşlardır. Yolları aynı olmakla beraber buldukları hakikat birbirlerinden farklı olabiliyor. Girdikleri yol ahlâk yolu, sevgi yolu, nur yolu ve tanrısal bir yoldur. Uluhiyet kelimesi ile manevî değerlerin tümünü kastediyorum. Yoksa Masonluk yeni bir din olma iddiasında değildir. Fakat üyelerini en mükemmel kardeşlik hisleri ile birbirlerine bağlar, bağlayıcıdır.

Tekris olayını bu olayı anlamamış kişi hiçbir zaman mason olamaz. Bu olayı ifâde eden tekris kelimesi, Fransızca "Initiation" sözcüğünün karşılığı olarak kullanılmaktadır. İnisiye başlangıç yoluna koymak, düşünce mekanizmasını, batını çalışmayı ateşleme anlamındadır. Kişinin manevî mükemmeliyete erişmesinin yolu masonik çalışma ile başlar. Şüphesiz çareler de mevcuttur. Masonluk, hakikatı aramanın tek yolu olduğunu, hakikatın münhasıran kendinde bulunabileceği iddiasında hiçbir zaman olmamıştır ve olamaz da. Fakat yine de geçmişte olduğu gibi bugün de 21. ci yüzyıla girerken bazı kişiler için Masonluk kurtarıcı olmaktadır. Masonluun başlangıcı olan tekris sanki "uyanık bir rüya" olarak et, kemik ve kandan oluşan insanın psikolojik olarak başka bir zemine geçmesi olayıdır. Bence her insanın içinde bulunan ulûhiyetin açığa çıkmasına vesile olan bir olaydır.

Loca içindeki çalışmalarda kardeşlerin kendi kendilerine bir disiplin uyguladıklarını, yoksa yukarıdan gelen emirlerle hareket etmedikleri ayrıca belirtilmektedir. Bu genel bir kaidedir. Kendilerinin oluşturduğu Büyük Loca'nın kurallarını bizzat kendilerinin koyduklarını kabul etmek gerekir ve sırf o yüzden o kurallara itaat ettikleri bir vakıadır. Her kardeşin özerk olması ana prensiptir. Özgür olmak önyargısız olmak, intikam hissinden ve komplekslerden uzak kalmakla mümkündür. Çevremizi saranlarla uyum içinde bulunmaya, onları anlamaya çalışmamızla kabildir. Herbirimiz mükemmeliyet doğrultusunda kendimizi daha iyi yapma arzusunda olmalıyız. Loca içindeki atmosfer bu hasletlerin gelişmesine yardımcı olur. Fakat kâfi gelmez. Mason olmak için locanın bütün toplantılarında bulunmak yetmez. Düşüncelerimizi de aynı hedefe yöneltmek, yoğunlaştırmak gerekir. Fikirlerin birleşmesi, birliği neticesi yayılacak radyasyon, loca içinde ahengin doğmasını sağlayacaktır.

Masonların girdikleri yol ulûhiyet yoludur. Bu kavramı ibraz daha genişletmek gerekiyor. Zira Masonları dinsizlikle, Allahsızlıkla itham edenlerin bilmedikleri bir hususu burada açıklamada yarar var. Spiritualite, spiritüel olma hâlidir. Spiritualite; cismanî olanın, dünyevilik

kavramlarının karşıtıdır. Yani temporal karşıtı spiritüel, ulûhiyet mefhumunu mutlaka bir dine bağlamak gerekmez. Din olmadan da manevî değerlerin var olabileceğini düşünmek kabildir. Fakat Allahı kabul etmeden ulûhiyetten söz etmenin hiçbir anlamı yoktur. Masonlukta ulûhiyet vardır, çünkü Allah vardır. Masonluk en geniş surette bu ilâhî nurdan faydalanmaya çalışır. Mensuplarına evrensel olan ulûhiyeti en mukaddes kıymet olarak tanıtır ve onları "Nurun Çocukları" ismi ile anar. Masonlukta bu ulûhiyet anlamı Masonun kabul ettiği herhangi müessese bir dine bağlı olmasına engel değil bilakis yardımcıdır.

Bütün bu açıklamalarımdan sonra bugün yine Masonluk müessesesine gerek var mı, sorusuna dönelim. Bugün dünyadaki Masonluğa bir göz atarsak belki cevap kendiliğinden ortaya çıkar.

Masonluğun evrenselliği hâli, bence yalnız başına dün olduğu gibi bugün de yarın da Masonluğa gerek olduğunu izaha kâfidir. Anderson'un dediği gibi her insan şahsî imanlarından hiçbirini reddetmeden Masonluğun prensiplerine kolayca intibak edebilir. İncil, Tevrat, Kur'an Vedalar ve diğer kutsal metinlerde ifâdesini bulan "Ananevî Nizam" daveti Masonlukla ve onun evrenselliği ile teyit edilmektedir. Masonluk koyduğu prensiplerle, insanlar arasında sulh ve sükûnu temin etmede, yalnız kendileri için değil, bütün insanlar için mutluluk yuvası kurmada ütöpik görünen bazı fikirler getirmektedir. Birbirlerinden ırk, din ve düşüncede farklı insanların kardeş olabileceklerini, birleşebileceklerini, aynı manevî ortamda yalnız Evrenin Ulu Mimarı'nı anarak yaşayabileceklerini ispat edilmıştır sanırım. Birbirlerinden binlerce kilometre uzaklıkta bulunan, farklı medeniyet seviyesinde insanların benzer vasıflarını bulmak, görmek mümkün oluyor. Bir camiye, bir kilisede ibâdet edenler aynı imanı paylaşıyorlarken, Masonlukta böyle birşey yoktur. Deri renkleri farklı, örf ve âdetleri farklı insanlar yine de kardeşlik hisleri ile birbirlerine bağlı olabiliyorlar. İşte bunu tekris olayı ve Mason sembolizması sağlıyor. İşte bu dilsiz dil olan sembolizma sayesinde, Masonlar olayları ve fikirleri kendilerine göre yorumlayabilmekte ve fakat ritüellerin uygulanması ve teneffüs ettikleri hava yüzünden Masonlukta benliklerinin uyandığı idrâkine varıyorlar. Bu da bence her zaman mevcut olan "Ananevî Nizam"ın icabı, kendilerindeki ulûhiyetin farkına varmaları demektir. Bu hâlin ilmin, felsefenin, tekniğin ilerlemesi ile bağlı olduğunu sanmıyorum ve de onun için diyorum ki Masonluğa duyulan ihtiyaç 21. ci yüzyılda da ondan sonra gelecek yüzyıllarda da daima bâki kalacaktır.

NEREDEN NEREYE GELDİK

Eralp ÖZGEN

Geçen yıl Cumhuriyetimizin 75. yılını kutladık. Bilindiği gibi, Cumhuriyetin ilânı ile birlikte, bir devrim süreci başlatılmıştır. Bu devrime çeşitli adlar verilebilir. Devrimin gerçekleştirildiği ülke dikkate alınarak, pek çok batılı yazarın kullandığı tabirle, "Türk Devrimi" denilebilir. Ya da devrimi yapan kişi dikkate alınarak, ülkemizde genellikle kullanılan bir tabirle "Atatürk Devrimi" denilebilir ve nihâyet devrimin içeriğini belirten bir tabir olarak "Aydınlanma Devrimi" denilebilir. Hakikaten, batıdan yaklaşık üçyüz yıllık bir gecikme ile yapılan şey Türk ulusunun aydınlanmasını sağlayacak, akli inancın, bilimi dinin önüne geçirecek bir aydınlanma devrimidir. Bu açıdan belki de en doğru isimlendirme budur; ama ben ülkemizde daha yoğunlukla kullanılması ve bu nedenle de alışılmış olması yüzünden "Atatürk Devrimi" kavramını kullanacağım.

"Atatürk Devrimi"ni incelerken de, devamlı bugünle ilişki kurarak bir karşılaştırma yapmaya çalışacağım.

Cumhuriyetin ilânı, belki tek başına bile devrim sayılabilecek bir oluşumdur. İrsiyetle geçen bir devlet başkanlığı yerine, halkın seçtiği parlamentoya dayanan ve parlamento tarafından o tarihlerde 4 yıl için seçilen bir Cumhurbaşkanı'ni öngören bir sisteme geçilmiştir. Görülmektedir ki, ulusun hiç bir etkisi olmayan bir sistemden, ulusun seçimine bağlı bir sisteme geçilmiştir. Yeni sistemin doğası gereği getirdiği önemli bir özellik de, yasaları ulusun seçtiği Meclis'in yapmasıdır. Buna "Ulus Egemenliği" adını veriyoruz. Cumhuriyet ile birlikte, devletin başına irsiyetle geçen kişinin Tanrı adına yürüttüğü egemenliğin yerini, ulus egemenliği almaktadır. Özellikle belirtmek gerekir ki, Atatürk tüm Türk tarihinde ilk kez ulusal egemenlik ilkesini ortaya ko-

yan kişidir. Atatürk bu konuda şöyle diyor: "TBMM'nin bütün programlarının ilkesi şu iki temeldir: Tam bağımsızlık ve kesinlikle ulusal egemenlik... Ulusal egemenlik öyle bir ışıktır ki, onun karşısında zincirler erir, taç ve tahtlar yanar, yok olur. Ulusun tutsaklığı üzerine kurulmuş kurumlar, her tarafta yıkılmaya mahkumdurlar."

Bu oluşumdan 75 yıl sonrasına, yani günümüze baktığımızda, toplumumuzda "Ulusal Egemenlik" yerine "Allah'ın egemenliği" geçerli kılmak isteyenlerin ortaya çıktığını ve bu görüşte olanların parlamentoda büyük ağırlığa sahip olduklarını görüyoruz. Bu sadece bir kavram değişikliği değildir. Temelde yatan düşünce parlamentonun serbestçe, akıl ve bilime dayanarak yasa yapma yetkisinin sınırlanması, onun yerine din kuralları ile düzenlenen alanda dinî hükümlerin yâni kısaca şeriatın geçerli olmasıdır.

Şeriatın geçerli olduğu düzende bilindiği gibi son söz din kurallarındır. Bu yüzden "fetvâ" kurumu geliştirilmiş ve şeyhülislâmdan yapılacak işin, getirilecek kuralın dine aykırı olup olmadığını belirten "fetvâ"lar alınmıştır. Eğer verilen fetvâda, dine aykırılık belirtilmiş ise o iş yapılamamış, o kural getirilememiştir. Fetvâ, son sözdür; onun üzerinde bir söz bahsekonu olamaz.

Şimdi yine geçmişe dönelim ve, yeni Cumhuriyetin oluşumunda neyin esas alındığını çok güzel gösteren bir olay nakledeyim. Padişahlığın ilgası ve Cumhuriyetin ilânından önce, padişah Vahdettin'in padişahlıktan düşürülmesi söz konusu olur. Bunun için Şeriyeye ve Evkaf Vekili, yâni günümüzdeki deyişi ile Şeriat ve Vakıflar Bakanı'ndan fetvâ alınır. Fetvâ Meclis'de okunur. Vatanı ihaneti nedeni ile Vahdettin'in padişahlıktan hal edilmesinin, yâni düşürülmesinin dinen caiz olduğu fetvâda belirtilmektedir. Meclis Başkanı Mustafa Kemal'dir. Pek çok milletvekilinin hayretle izlediği bir olay yaşanır Meclis'de. Mustafa Kemal fetvâyı Meclis'in oyuna sunar. Böylece dinî kuralın, fetvânın son söz olmadığını, ulusal iradenin, din kurallarının üstünde olduğunu belirtmiş olur.

Cumhuriyetin ilânı ile başlayan devrim süreci içinde devam eder. Vatana İhanet Kanunu'nun 2. madesi değiştirilir ve şöyle bir hüküm getirilir: Dini veya mukaddesatı diniyeyi, siyasi gayelere esas ve âlet etmek maksadıyla cemiyetler kurmak yasaktır. Bu tür cemiyetleri kuranlar veya bu cemiyetlere girenler vatan haini sayılırlar.

İlginçtir, bu hükmün kabul edildiği tarihte Anayasa'da "Devletin dini, din-i islâmdır" hükmü yer almaktadır. Benzer bir hü-

küm daha sonra Türk Ceza Kanunu'nda 163. madde olarak yer alır. Aradan yıllar geçer. 1991 yılına gelinir. Çıkarılan bir yasa ile Türk Ceza Kanunu'nun 163. maddesi ve Vatana İhanet Kanunu ilga edilir. Böylece, Devletin dininin islâm olduğu Anayasasında belirtilen dönemde yasaklanan ve vatan ihaneti sayılan eylem, 1991 yılında suç olmaktan çıkarılarak serbest bırakılır ve peşinden yoğun şekilde dini siyasete âlet etme faaliyeti başlar ve hâlâ devam eder. Oysa bu günlerdeki Anayasamızın 24. maddesinin son fıkrasında, dini siyasete âlet etmek yasaktır. Ama ceza hükmü ortadan kalkmıştır ve bunun sonucu örneğin zamanın İstanbul Büyük Şehir Belediye Başkanı "demokrasi bizim için sâdece bir araçtır; bizim referansımız İslâmdır" diyebilecektir.

Devrim devam etmektedir. Meclis 677 sayılı kanunu çıkarır. Böylece tekke, zaviye ve türbeler kapatılır ve tarikatlar yasaklanır. Atatürk, Türk milletinin şeyh ve müritlerden medet umacak ilkel bir millet olmadığını, en hakikî yol göstericinin müsbet ilim olduğunu açıklar.

Günümüzde ise bütün tarikatlar serbestçe faaliyet gösterirler: Parlamento seçimlerine ağırlıklarını koyarlar. Siyasî partilerimiz, belli bazı tarikatlara dayanarak oy alma gayreti içine girerler. Hangi tarikatın kaç milletvekili olduğunun hesabı yapılmaya

başlanır. Hattâ Sayın Bülent Ecevit dahi, Nurculuğun bir kolu olan Fettullahçılığı "olumlu tarikat" olarak niteler; bu tarikat lideri İtalya'ya gittiğinde hava alanında Büyükelçimiz tarafından karşılanır. Nurcular, onun kolu olan Fethullahçılar, Aczimendiler, Süleymancılar, Nakşibendiler, Rûfâiler ilk anda duraksamadan sayabileceğimiz aktif tarikatlardır. Yasa gereği yasaklanmış durumdaki bu tarikat liderlerine Başbakanlık konutunda yemek verilmesi, bir Bakan atamasında belli bir tarikatın istemine uyulması son yıllarda karşılaştığımız olaylardır.

Cumhuriyet ile birlikte gerçekleştirdiğimiz devrim halkın ayaklanması ile yapılan bir devrim değil, yukarıdan aşağıya doğru gerçekleştirilmiş bir devrimdir. Esasen Osmanlı dönemindeki iyileştirme hareketleri de, örneğin Tanzimat ve Meşrutiyet de hep yukarıdan aşağıya gerçekleştirilmiştir. Türk tarihinde bir halk ayaklanması ile hak elde etme olayının mevcut olduğuna rastlanmıyor. Örneğin 1789 Fransız devriminde olduğu gibi halkın ayaklanarak Bastil'i yıkma olayı veya benzeri, Türk tarihinde yaşanmamıştır. Aynı şekilde Atatürk devrimi de yukarıdan aşağıya doğru bir devrimdir. Bu devrim hukuk aracılığı ile, yasalarla gerçekleştirilmiştir. Bu açıdan en önemli yasa,

Medenî Yasa'dır. Bu yasa, şeriata öngördüğü pek çok hükme aykırı hükümler içermektedir. Kadın-erkek eşitliği kabul edilmiştir; kız çocukları ile erkek çocukları arasında miras eşitsizliğine son verilmiş, kızların yarı hisse almaları hükmü yerine eşit hisse almaları kabul edilmiştir; şeriata göre boşanma hakkı sâdece erkeğe tanınmış iken kadına da bu hak tanınmıştır; şeriata göre erkeğin "boş ol" demesi boşanma için yeterli iken, yeni yasa ile boşanma sebepleri sınırlı olarak belirtilmiş ve ancak mahkeme kararı ile boşanmaya karar verilebileceği kabul edilmiştir. Örnekleri çoğaltmak mümkündür. Ama bu örnekleri arttırma yerine, esas önemli olan konu üzerinde, yâni yasanın gerekçesi üzerinde durmak gerekir. O zamanki Adalet Bakanı Mahmut Esat Bozkurt tarafından yazılmış olan bu gerekçe, adeta lâik Cumhuriyetin bir manifestosu niteliğindedir. Bu çok önemli ve devrim niteliğini açık seçik ortaya koyan gerekçeden bir iki bölüm, bugünkü dile çevrilerek aşağıda sunulmuştur. Gerekçenin başında Mecelle'nin yetersizlikleri üzerinde durulmuş, bazı noktalar belirtildikten sonra şöyle denilmiştir: "Mecelle'nin kaidesi ve ana hatları dinîdir. Halbuki toplumsal hayat, hergün her an esaslı değişimlere uğrar. Toplumsal hayatın bu değişimlerini, yürüyüşünü hiç bir zaman bir

nokta etrafında tesbit etmek ve durdurmak mümkün değildir. Kanunları dine dayanan devletler kısa bir zaman sonra, ülkenin ve milletin gereksinimlerini karşılayamazlar. Çünkü dinler, değişmeyen hükümler taşırlar. Hayat ise yürür, gereksinim süratle değişir, din kanunları, ilerleyen hayatın karşısında şekilden ve ölü kelimelerden fazla bir değer, bir anlam ifade etmezler. Değişmemek dinler için bir zorunluluktur. Bu nedenle dinlerin sadece bir vicdan işi olarak kalması, çağdaş uygarlığın temellerinden birisidir. Esaslarını dinden alan kanunlar, uygulanmakta oldukları toplumları, indikleri (nazil oldukları) ilkel devirlere bağlarlar ve gelişmeye engel belli başlı etken ve nedenler arasında yer alırlar."

Bu şekilde lâik bir hukukun gerekleri anlatılan gerekçe şu sözlerle son buluyor: "Türk milletinin yüksek temsilcisi Büyük Meclisin onayına sunulan Türk Medenî Kanunu Tasarısı yürürlüğe konulduğu gün milletimiz onüç asrın kendisini çeviren yanlış inanç ve karışıklığından kurtulmuş, eski uygarlığın kapılarını kapayarak, hayat ve verimlilik bahşeden çağdaş uygarlığın içine girmiş bulunacaktır."

Önemli bir noktayı tekrar belirtelim. Medenî Yasa'dan örnek verilen hükümler ile iki noktası sunulan gerekçenin kabul edilip, yürürlüğe sokulduğu tarihte

Anayasa'da "Devletin dini din-i islâmdır" hükmü bulunmakta idi.

70 yıl sonra, Anayasa'sında Cumhuriyetin vazgeçilemez nitelikleri arasında "lâiklik" ilkesinin yer aldığı günümüzde ise, herkesin inancına göre hukuka tâbi olması önerisi, kapatılan Refah Partisi lideri tarafından ileri sürülebilmiş; en mükemmel hukuk olarak takdim edilen 1300 yıl önceki kuralların aynen uygulanması için kamuoyu yaratılmaya çalışılmıştır.

Yukarıda belirttiğim üzere Atatürk devrimi, yukarıdan aşağıya doğru bir devrimdir. Bu durumda, devrimin devamlı olabilmesi ancak, devrime inanmış kuşaklar yetiştirmekle mümkündür. Bu durumda, devrimin değerlerini öğretecek bir eğitim sisteminin kurulmasına gerek duyulmuştur. İki farklı eğitim Osmanlı Devletinin son zamanlarında söz konusu olmuştur. İki farklı eğitim, farklı okullar ve medreseler, birbirlerinden kopuk, ayrı ruhta, dünya ve ahiret, görüşleri bağdaşmayan kuşaklar yetiştiriyordu. Bu giderek okumuşlar arasında büyük bir ikiliğe ve toplumu bölme noktasına ulaştı. Toplumun okumuşları "mektepli" ve "medreseli" diye ikiye bölündü. İşte bu bozuk ve toplum için tehlikeli düzeni değiştirmek amacıyla Tevhidi Tedrisat Kanunu (Öğretim Birliği Yasası) kabul edildi. Atatürk bu konuda

şöyle diyordu: "İki parça halinde yaşayan milletler zayıftır, hastadır." Yasa gerekçesinde de bu fikir açıkça söyleniyordu: "... bir milletin fertleri ancak bir eğitim görebilir. İki türlü eğitim bir memlekette iki türlü insan yetiştirir. Bu ise his ve fikir birliğine ve tesanüt gayelerine tamamen aykırıdır." Bu gerekçe ile 1924 yılında Tevhidi Tedrisat Kanunu (Öğretim Birliği Yasası) çıkarılır. Bu yasa ile, daha önce Şeriat ve Vakıflar Bakanlığı ile özel vakıflar tarafından idare olunan bütün okullar Milli Eğitim Bakanlığı'na devrolunurlar. Ayrıca Milli Eğitim Bakanlığının, din uzmanları yetiştirmek üzere bir İlahiyat Fakültesi ile "imamlık ve hatiplik" gibi dinî görevleri yerine getirecek kişileri yetiştirmek üzere okul açması öngörülür.

Bu yasadaki sonra, lâik okullar öğretime başlarlar. Gelecek kuşakları yetiştirmede eğitim son derece önemlidir. Bu yasa ile, Osmanlı Devletinde rastlanan lâik okul-din eğitimi veren okul ayrımı kaldırılır ve böylece gelecek kuşakların farklı, iki zıt yönde yetişmesi önlenir. Aynı anda kitlelerin eğitimi hareketi de başlar. Bu konuda Atatürk'ten sonra en çok emeği geçen ve Türk Milli Eğitimine damgasını vuran kişi Mustafa Necati olmuştur. Bakan Mustafa Necati yayınladığı Bakanlık genelgeleri ile Türk Milli Eğitimi'nin temel ilkelerini şu

şekilde belirtiyordu: "Türkiye'de herkesin millî ve dünyevî, modern ve demokratik bir terbiye alması esastır... Eğitimin millî olmasından maksat, gençlerin yaşayan bütün kurumları, düşünce ve idealleriyle millî ve dünyevî, modern ve demokratik bir terbiye alması esastır... Eğitimin millî olmasından maksat, gençleri yaşayan bütün kurumları, düşünce ve idealleriyle millî topluma uydurmaktır... Dünyevî kelimesinden hedeflenen anlam, eğitimin lâik olması, düşünceyi daraltan ve vicdan özgürlüğünü kıran her türlü dinî etkiden uzak bulunmaktır. Modern deyimlerle, eğitimin, yöntemler ve teknikler bakımından en yeni bilimsel kurallara göre sürdürülmesi, demokratiklik ile de eğitim ve öğretimin bütün olanaklarından kadın, erkek tüm ulus bireylerinin eşit derecede yararlanması, serveti, toplumdaki yeri ne olursa olsun her gencin yeteneği ve zekâsı derecesinde öğrenim görebilmesine hiç bir engelin konmaması düşünülmüştür."

Cumhuriyetimizin ilk yıllarında düşünülen eğitim, sadece okullarda çocukların eğitimi değildi. Toplumun büyük çoğunluğu cahildi, okur yazar değildi. Bu nedenle, bugün halk eğitimi ya da yaygın eğitim dediğimiz, halkın okur yazar olmasını sağlayacak bir eğitime gereksinim vardı. Bunun nedenlerini Atatürk şöyle ifade ediyordu: "Hedefe yalnız ço-

cukları yetiştirmekle ulaşamayız. Çocuklar geleceğindir. Fakat geleceği yetiştirecek ana, babalar şimdiden az çok aydınlatılmalıdır. Ki yetiştirecekleri çocukları bu millet ve memlekete hizmet edebilecek, yararlı ve faydalı olabilecek şekilde yetiştirebilsinler. Bilenler bilmeyenleri toplayıp okutmayı bir vazife bilmedirler."

Ancak o tarihlerde nüfusumuzun %75.8'i köylerde yaşıyordu. Nüfusun dörtte üçünü ihmal eden bir eğitimin başarılı olmasına olanak yoktu. Ayrıca köylü cahil kaldığı sürece, kapalı köy toplumunda tek danışılacak, inandırılacak kişi köy imamı oluyordu. Nüfusun dörtte üçünün imam etkisinde bulunduğu bir ülkede ise, lâik bir düzen kurmaya, aydınlatmayı başlatmaya olanak yoktu. Başlasa dahi, sonu gelmeyecek bir uğraş olurdu. Bu nedenle eğitimin halk kitlelerine ve özellikle köylere ulaşması önem kazanıyordu. 22.3.1926 tarihli yasa ile köy okulları açılması öngörüldü. Köy çocuklarının eğitim gereksinimini karşılamak üzere açılan bu okullarda tarım ve iş etkinliklerine de yer verildi. Çünkü Atatürk'ün çeşitli konuşmalarında vurguladığı üzere "Eğitim gerçeklerden uzaklaşmamaaktır. Gerçekliğe dayanan eğitim uygulamalı olacaktır. En iyi öğrenme yaparak öğrenmedir. Deney ve gözlem yapmak esastır." 1928'de "Millet Mektepleri"

açıldı. "1930'lu yıllarda Köy Eğitimi Kursları, Halk Okuma Odaları, Akşam Sanat ve Akşam Ticaret Okulları, Halkevleri açıldı. Buralarda eğitim, yönetim ve yönlendirme ağırlığı öğretmenlerde, öğretmenlerde, validen kâtime kadar devlet memurlarındaydı. Cumhuriyet kültürünü yaymak için açılan Çavuş Eğitimci Ocağı düşünüldüğünde ise 10 yılda 36 bin köye en az birer öğretmen gönderilmesi hedeflenmişti. "Köylü çavuştan öğretmen" o günkü şartlarda Türkiye için bir çareydi. Oluşturulan Köy Eğitimci Teşkilatı ile her yıl 3 bin kadın-erkek öğretmenin maarif ordusuna katılmaları plânlanmıştı. Öğretmenlerin sürekli köyde kalmaları, köye yaygın eğitim götürmeleri, köyün her türlü sorununu çözecek yeterlilikte ve yetkinlikte olmaları, köy yaşamında esaslı değişikliklere öncülük etmeleri tasarlanmıştı. İlk başta, askerliğini onbaşı ve çavuş olarak yapan gençler, devlet üretme çiftliklerinde yetiştirildikten sonra köy okullarına atandılar. Bunlar genel öğretim yanında tarımsal alanda da öncülük yaptılar. Bu uygulamaya 1936 yılında başlandı. Olumlu sonuç alınması üzerine yasal çerçeveye 1937 yılında bağlandı. Ve 1940 yılına kadar başarı ile yürütülen bu program Millî Eğitim Bakanı Hasan Âli Yücel ile onun İlköğretim Genel Müdürü İsmail Hakkı Tonguç zamanının daha ge-

liştirilerek Köy Enstitüleri projesine dönüştürüldü. Köy Enstitülerinin amacı, köy okullarına öğretmen ve eğitmen yetiştirmek, yöre kalkınmasında görev alacak "fikri hür, vicdanı, irfanı hür" kişileri yetiştirmekti. Köy Enstitülerini bitirerek köylerde görev alacak öğretmen ve eğitmenlerin en önemli görevi, okulların sadece derslik değil, aynı zamanda köyün özelliğine göre teknik ve tarımsal çalışmaların yapıldığı birer eğitim merkezi şeklinde çalışmasını sağlamaktı. Böylece "canlı ve hareketli köy" kavramı gerçekleştirilecekti. Köy enstitülerini bitiren öğretmen ve eğitmenler, kendi köylerine atanıyorlar ve onlara kendi köylerinde, eğer olanak yoksa en yakın köyde toprak ve ev sağlanmaya çalışılıyordu. Böylece bu öğretmen ve eğitmenler kendilerini "geçici memur" olarak görmeyecek ve muhit yabancılığı çekmeyecekti. Bunların sonucu bu öğretmen ve eğitmenler köyün temel taşı haline gelecekler, çeşitli baskı guruplarının etkisi ile ya da başka nedenlerle tayin edilmek, sürülmek korkusu olmadan çalışacaklardı. Yani bunlar giderek köyün fikrî lideri haline dönüşecek, genç Cumhuriyet'in yeni değerlerini kırsal alana yatacaklardı. Bu yüzden de köy enstitülerinde bunlara sadece kuramsal eğitim verilmekle yetinilmiyor; modern tarım yöntemleri yanında elektrikçilik, ma-

rangozluk, inşaatçılık konularında da pratik çalışmalar yaptırılarak, bu konularda beceri kazanmaları sağlanıyordu.

Köyü, yani nüfusumuzun %75'ini aydınlatmayı, devrime kazandırmayı öngörün bu projenin ilk yıllarda büyük başarı kazanması sonucu, bu kez Köy Enstitülerine öğretmen yetiştirmek amacı ile Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsü açıldı (yıl: 1942). Bu okullar sayesinde köylere, yeni düzenin fikirlerini, değerlerini benimsemiş yeni öncüler gönderilmeye başlanmış; hem kırsal kesimdeki vatandaşların aydınlanması sağlanmaya çalışılmış, hem de terk edilmiş değerlerin sözcüsü imamların öncülüğü ortadan kaldırılmıştır.

Aynı yönde değişiklikler yüksek öğretimde de yapıldı. 1933 yılında İstanbul Darülfünûnu kapatılıp, yerine İstanbul Üniversitesi kuruldu.

Darülfünûn medrese zihniyetine dayanıyordu. Medrese eğitiminin temeli, aslında inanç sahasına giren bazı hususları değişmez gerçekler olarak kabul eden - araştırmacı, yaratıcı değil- sadece nakilci bir öğretim idi. Oysa yapılması gereken akıl yeteneklerini geliştiren bir eğitim sistemi kurmak olmalıydı. Bu nedenle medreseler 1925 yılında kapatıldı. Bu tarihlerde Atatürk Rize'ye gider. Rize'de bir heyet gelerek Atatürk'ten medreselerin açıl-

masını isterler. Atatürk'ün cevabı kısa ve kesindir: "Mektep istemiyorsunuz. Halbuki millet onu istiyor. Bırakınız, artık bu zavalı millet bu memleket evladı yetişsin. Medreseler açılmayacaktır. Millete mektep lâzımdır." Kuşkusuz Atatürk'ün "mektep" sözcüğü ile kastedtiği, akli temel alan lâik okullardır. Esasen Atatürk sadece falan veya filânın sözlerini, davranışlarını nakleden öğretime değil, bilimsel öğretime dayanmak gerektiğini daha 1924 yılında Samsun'da öğretmenlerle yaptığı konuşmada şöyle belirtiyordu: "Dünyada herşey için, maddiyat için, maneviyat için, başarı için en gerçek mürşit (yol gösterici) bilimdir, fendir. Bilim ve fennin dışında mürşit aramak gaflettir, cehalettir, dalâlettir (sapkınlıktır)". Ancak Darülfünûn hala medrese zihniyetine dayanıyordu. Akli temel alan lâik bir düzen kurma yolundaki Cumhuriyet'in medreselerle işi olamazdı. Yüksek tahsil gençliğini medrese zihniyetine bırakamazdı. Bu nedenle 1933 yılında İstanbul Darülfünûnu kapatılıyor; onun yerine akli, araştırmayı ön plâna alacak olan Üniversite kuruluyordu. Artık bilimin gelişeceği Üniversitelerin kurulması başlamıştı.

Çok partili ilk seçimlerden sonra, ülkemizin devlet idaresinde ve özellikle parlamentosunda bir yön değişikliği karşımıza çıkıyor. Bu değişiklik özellikle eğitim

alanında kendisini göstermeye başlıyor. Ancak kuşkusuz, eğitim alanındaki bu değişiklik, devletin genel ideolojisindeki değişikliğin ilk işareti idi.

Milli Eğitim Bakanlığı'na Hasan Âli Yücel'in yerine gelen Reşat Şemsettin Sirer zamanında, yoğun bir Köy Enstitüleri aleyhtarlığı başlamıştır. Bu okulların komünist yuvası, fuhuş yuvası oldukları şeklinde söylentiler yayılmaya başlıyor. Enstitülerin savunucuları ise, bu söylentileri şiddetle reddederek; köy kız ve delikanlılarının bir arada çalışmalarını, iş yapmalarını içlerine sindiremeyen tutucu çevrelerin uydurması olduğunu ileri sürüyorlar.

Kuşkusuz sadece şaya ve hatta bazı noktalardan kötü işleyiş, bu okulların kapatılması nedeni olamazdı. Vücudumuzda bir organımız hastalanıp, normal bir işleyiş göstermediğinde nasıl hemen onu atmayı düşünmez, tedavi çareleri arar isek; bu okulların da (eğer var idi ise) hatalı yönlerini düzeltme yoluna gitmek gerekirdi; yok etmek yoluna değil. Ancak kuşkusuz böyle bir yola gitmek için, temel olarak bu okullarla varılmak istenen amaç inanmak gerekli idi.

Kanımca, bu okulların ortadan kaldırılmak istenmesinin nedenleri daha farklı idi. Bu okul mezunları köylerine döndükçe iki gurubun sosyal ve ekonomik yararları zedelenmeye başlamıştı.

Bunlar köy ağaları ve imamlar idi. Bu kişilerin sosyal liderlikleri sarsılmaya başlamıştı. Bilgili, aydın yeni öğretmen ve eğitimciler, gerek genel dünya görüşleri, gerek getirdikleri (insan hakları, sosyal adalet, köleliğin bulunmadığı, herkesin eşit olduğu vb.) yeni değerlerle, köyde öncü, lider durumuna geçmeye başlamışlardı. Kuşkusuz bunda, bu yeni öğretmen ve eğitimcilerin yetişme tarzlarının da önemi vardı. Çünkü onlar köyün, köylünün günlük bazı gereksinimlerini karşılayacak yeni tarım yöntemleri, elektririk, inşaat vb. konularda da yeterince uygulama sahibi idiler ve bu alanlarda köylünün gereksinimlerini sağladıkça daha fazla saygınlık kazanıyorlardı.

Sosyal yararların zedelenmesi yanında, ekonomik yararların da kaybı tehlikesi bu sözü edilen iki gurubu, Köy Enstitüsü uygulamasının karşısına itiyordu. Köyde yeni bir öncü, yeni bir lider belirledikçe, bilgi açısından onunla rekabet edemeyen imamın öncülüğü zayıflıyor ve elde ettiği maddî ve manevî çıkarları azalıyor. Konu ağalar açısından daha da önemli idi. Köylüleri toprağında boğazı tokluğuna çalıştırmaya, köyleri içindeki köylülerle birlikte alıp satmaya, kısaca feodal düzenin tüm olanaklarından yararlanmaya alışmış ağalar, giderek bu olanaklarını ve daha kötüsü, bir toprak reformu ile geniş topraklarının bir kısmını

kaybetme tehlikesi içine girmişlerdi. Ayrıca unutulmamak gerekir ki, çok partili hayata girmenin temelini teşkil eden meşhur dördtlü takrir de parlamentoda Toprak Reformu Yasası tartışmaları sonucu ortaya çıkmıştı. İşte bu hava içinde köy enstitüleri yok edilmeye başlandı. İlk olarak Hasanoğlan'daki yüksek bölüm kapatıldı. Enstitüler amaçlarından saptırılarak klâsik öğretmen okullarına dönüştürüldüler ve 1950'den sonra işlevlerini tümüyle yitirdiler.

Kuşkusuz sadece Köy Enstitüleri'nin başlarına gelenlerle, eğitim hedeflerinde bir sapmanın mevcudiyetini ileri sürmek doğru olmaz. Fakat aynı tarihlerde birbiri peşi sıra yapılanlara bir göz atarsak, bu iddia haklılık kazanabilir. Köy Enstitüleri kapatılırken, buna karşın 10 il merkezinde 10 ay süreli imam hatip kursları düzenlendi. 1951 yılına kadar bu kurslar devam etti. 1951-52 ders yılında ise, bu kursların yeterli eğitim vermedikleri gerekçesi ile kursların yerini devamlı İmam Hatip okulları aldı. Aynı yıllarda ilkokullara seçmeli din dersleri konuldu. Dilde türkçeleşme hareketi durduruldu. Türkçe ezan zorunluluğu kaldırıldı; Anayasa değiştirilerek, dili Osmanlıca olan Teşkilâtı Esasiye Kanunu yürürlüğe sokuldu. Böylece artık yeni yetişen nesile Milletvekili sözcüğü yerine "Mebus", Cumhurbaşkanı sözcüğü

yerine "Reisicumhur", Genel Kurmay Başkanı kavramı yerine "Erkânı Harbiyeyi Umumiye Reisi" ve Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı kavramı yerine de "Sıhhat ve İçtimâi Muavenet Vekâleti" kavramı öğretilmeye başlandı. Tarikatlar yavaş yavaş ortaya çıkmaya başladı. Yani "1945 sonrası, çok partili bir dönem giriyor siyasi hayatımıza ve devrimlerden ödün üstüne ödün veriliyor."

Bütün bu gelişmeler bir arada ele alınınca görülmektedir ki, Cumhuriyet'in yeni ideallerine, yeni değerlerine göre gelecek kuşakları yetiştirmeye yönelik eğitim sistemimizde yavaş ve hafif bir değişiklik değil, hızlı ve keskin bir viraj söz konusudur. Bir takım yeni amaçlar doğrultusunda yeni kuşaklar yetiştirilmek istenmektedir. Bu doğrultudaki değişim, ne yazık ki günümüze kadar arada bir hızı azalsa dahi, devam edip gelmiştir; günümüzde de, özellikle 12 Eylül'den bu yana büyük bir ivme kazanmıştır.

Şimdi kısaca bu gelişmelere bakalım:

Şeriat ve teokratik devlet özlemi ile çağdışı bir ideolojiyi Türkiye'ye egemen kılmak isteyenlerin ülkeyi nereye götürmek istediklerini anlamak için dikkati günümüz eğitim ve öğretim kurumlarında yoğunlaştırmamız gerekir. Çünkü bilimsel veriler

yangının orada çıktığını göstermektedir.

Biraz önce belirtilen 1951-52 ders yılından itibaren ülkemizde imam hatip okulları yeniden açılmaya başlandı. Bu okullar sadece meslek okulu oldukları sürece, lâikliğe ve Öğretim Birliği yasasına aykırılıkları söz konusu olmaz. Aksine, gerekli bir kamu hizmetini görececek kişileri yetiştirme açısından yararlı sayılabilirler. Esasen Öğretim Birliği yasasında da "imamlık, hatiplik gibi dinî hizmetlerin yerine getirilmesinde görevli memurları yetiştirmek için" bu mekteplerin kurulabileceği, yani bu okulların ancak birer "meslek okulu" olabilecekleri öngörülmüştür. Ancak zaman içinde bu okullar "meslek okulu" niteliğinden uzaklaştırılmışlardır. Bir kere, bu okullara kız öğrenci alınmaya başlanmıştır. Oysa İslâm dininde kadınlar din görevlisi olamazlar. Bir mesleği yapamayacak kişilerin, o meslek adamı yetiştiren okullarda işleri nedir? 1963-64 ders yılında imam hatip okullarında sadece 3 kız öğrenci varken, 1989-90 ders yılında bu sayı 69.171'e çıkmıştır. Bu olay, söz konusu okulların "meslek okulu" niteliğinden uzaklaştıklarını gösteren ilk işarettir.

Daha sonra 1973 yılında bu okullar lise düzeyine getirilmiş, "1983 yılında da tüm fakültelere öğrenci yetiştiren okullar konu-

muna dönüştürülmüştür ve böylece bu okullar "meslek okulu" olmaktan tamamıyla çıkarak birer "din eğitimi veren lise" haline dönüşmüşlerdir: Birincisi lâik liseler; diğeri din eğitimine dayalı imam hatip liseleri. Böylece Öğretim Birliği yasası ve ilkesi zedelenmiş, dinî okul-lâik okul şeklinde Osmanlı devletinde görülmüş olan tehlikeli ayırım tekrar ortaya çıkmıştır.

Günümüzde imam hatip liseleri artık lâik liseleri ortadan kaldıracak bir hızla çoğalmaya başlamışlardır. 1960 yılında sayıları 35 iken 1996 yılında bu rakam 609'a ulaşmıştır. Yine 1960 yılında öğrenci sayısı 1170 iken 1996 yılında bu rakam da 515 bin'e ulaşmıştır. İmam Hatip Liselerinden yılda 53 bin 553 kişinin mezun olduğu saptanmıştır. Buna karşın yıllık imam gereksinimi ise sadece 2 bin 288 kişidir.

Anayasamız, Öğretim Birliği yasasını korumaktadır. Ancak koruma, küflü raflarda dokunulmadan bekletilmeli şeklinde olmamalıdır. Uygulanırılığını sağlamak gerekir.

Öğretim Birliği Yasası bu okulların ancak meslek okulu olarak açılabileceklerini öngörmektedir. Günümüzde ise yasanın bu hükmü uygulanmamaktadır. Anayasa'ya saygımız var ise, Anayasa uygulanmak durumunda ise. İmam Hatip okullarının mutlaka meslek okulları haline

dönüştürülmesi gerekir. Ağustos 1997'de yürürlüğe giren "8 yıllık kesintisiz eğitim" yasası önemli bir adım sayılabilir ama, yeterli bir çare değildir. Herşeyden önce Lise çağında yine imam hatip okullarında militanlar yetiştirilecek, yine Üniversitelerimiz bu militanlarla doldurulacaktır. Bindiği üzere teokratik bir düzeni özleyen siyasi oluşumlar İmam Hatip Liselerini kendi "arka bahçeleri" ve öğrencileri de "istikbaldeki militanları" olarak niteliyorlardı. Ve bu nedenle de kesintisiz 8 yıllık eğitime karşı çıkıyorlardı ve hala da çıkıyorlar. Bu gurupların en büyük korkusu, Lise'ye bir gencin gidiş yaşı olan 15-16 yaşlarından sonra, beyin yıkama olanaklarının azalmasıdır. Hakikaten 7-10 yaşları arasında çocuğun beynini yıkayarak militan kazanmak daha kolay iken, bunu 15 yaşından sonra yapmak oldukça zorlaşır. Yasanın Meclis'e sunulan tasarısında çocukların 5. sınıftan sonra Kuran kurslarına devam edebileceğine ilişkin bir hüküm vardı. Bu hüküm Meclis'de kabul edilmedi. Ama peşinden çıkarılan bir Yönetmelik ile aynı hüküm getirildi ve Kuran kursları düzenleme yetkisi de Diyanet İşleri Başkanlığına verildi. Yönetmeliğin bu hükmüne karşı açılan davada Danıştay, ufak yaşta çocukların tek yönlü beyin yıkanmasının sakıncalı olduğu gerekçesi ile yü-

rütmeyi durdurma kararı verdi. Bunun üzerine Diyanet İşleri Başkanlığı, Danıştay'ın gerekçesini hiçe sayarak ve adeta ona meydan okurcasına, yaş sınırı olmaksızın bütün çocukları Kuran kurslarına kabul edeceğini açıkladı. Ayrıca bu hüküm ile Öğretim Birliği yasasına aykırı hareket edilmiştir. Zira Öğretim Birliği Yasası bütün eğitim işlerinin tek merkezden Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yürütülmesini amirdir. Böylece bir yandan Anayasa ile korunan devrim yasasına aykırılık yapılırken, öte yandan bu kursların içeriği konusu yine oldukça kuşkuyla bırakılmıştır.

Ayrıca, temel eğitimin 8 yıla çıkarılmış olması tek başına çok büyük bir anlam ifade etmeyecektir. Önemli olan bu eğitimin niteliğidir. Çünkü "İnsanımızın yaşam biçimini değiştirebilmek, gözünü gönlümü çağa açabilmek, onu yanlışlarından kurtarıp çağdaş insan değerlerine ulaştırabilmek ancak akılcı ve bilimsel bir eğitimle olası'dır.

Konunun daha iyi aydınlanabilmesi için şu hususun da belirlenmesine gerek vardır: İmam hatip mezunlarının büyük çoğunluğu, imam veya müezzin olmak yahut İlahiyat Fakültelerine devam etmek amacıyla değillerdir. Onlar ileride ülke kaderine hakim olabilecek devlet kadrolarını ele geçirme amacındadırlar. Bir

araştırmadan örnek vermek gerekirse: 1988 yılında İmam Hatip Lisesi mezunlarının %67'si (20058'den 13468'i) Hukuk ve Kamu Yönetimi bölümlerini tercih ederlerken, İlahiyat Fakültesi'ni isteyenler sadece %12'dir (2496 kişi). 1996-97 ders yılında İmam Hatip Liselerinden mezun olanların sayısı 44 bin 319'dur. Buna karşın İlahiyat Fakültelerinin 1997-98 öğretim yılı toplam kontenjanı ise sadece 3118 kişidir. Şimdiye kadarki mezunların sadece %3'ü imam olmuştur.

Son yıllarda idare ve yargı kadrolarını ele geçirme gayretleri artmıştır. Örneğin 1994 başında atanan 99 kaymakamın 44'ü imam hatip kökenli idi. Polis memurlarının %40'ı imam hatip kökenlidir. Devletin resmî haber alma örgütleri de bu hususu doğrulamaktadırlar: 12 Nisan 1985 tarihinde YÖK merkez binasında Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği, Genelkurmay Başkanlığı ve Emniyet Genel Müdürlüğü uzmanlarınca hazırlanmış bir metin konferans olarak verilmiştir. Bu metinde imam hatip lisesi öğrencileri ile ilgili olarak şu bilgiler yer almaktadır: "Büyük çoğunlukla devlet yönetiminde yönetici kadroda görev alabilmelerini sağlama açısından öğrencileri Siyasal Bilgiler ve Hukuk Fakülteleri gibi kamu yönetimi ile ilgili konularda öğretim yapan okullara sokmaya çalışmaktadırlar. Bu öğrencileri

kendilerine ait yurtlarda ve evlerde çok az ücretle barındırmakta, bazılarına ise karşılıksız burs sağlamaktadırlar." Yargıya sızma gayretleri de aynı hızla devam etmektedir. Gazetelerde yer alan habere göre Mardin'de Kadiri Tarikatına bağlı olup, bu tarikatın zikir törenlerine katılan 7 yargıç ve savcı hakkında Yüksek Hakimler Kurulu'nca adli ve idari soruşturma açılmıştır. Bunun yanında, amaçlarına ulaşmada en büyük engel gördükleri Silahlı Kuvvetlere sızma girişimlerini büyük bir gizlilik içinde inatla sürdürmektedirler. Ancak bilindiği gibi Harp Okulu'na imam hatip lisesi mezunları alınmamaktadırlar. Buna karşılı da yöntemler geliştirmektedirler. Örneğin:

- a) Son sınıfta lise değiştiriyorlar ve böylece imam hatip lisesi dışı bir okuldan mezun olmuş tavrını takınıyorlar.
- b) Özel kolejler kuruyorlar. Ancak buralarda ağırlıklı dinî eğitim veriyorlar. 1994 yılı itibarıyla bu şekilde açılan özel tarikat liselerinin sayısı 100'ün üstünde idi.
- c) Askerî lise öğrencilerini ele geçirip, evlerde kurslara tabi tutuyorlar.
- d) TSK bünyesinde çeşitli problemlere sahip değişik rütbelerdeki askerî personele yaklaşılarak bunları Nurcu, Süleymancı, Nakşibendî ve Kürtçü-İslâmcı

subay ve astsubaylar olarak bölmek suretiyle, tarikatlar bazında ele geçirme yönünde girişimlerde bulunuyorlar.

Silahlı kuvvetlere sızmalar istenen düzeyde sağlanamayınca Emniyet Genel Müdürlüğü'ne sızma gayretlerine ağırlık verilmiştir.

Memur sınavlarında uygulanan yöntemlerle lâiklik karşıtı bir kadrolaşma sağlanmaya çalışılmaktadır. Özellikle sözlü sınavlarda sorulan sorularla (örneğin Sırat-ı müstakime nedir? gibi) bu sonuca ulaşılmaktadır. Polis Akademilerine alınan Yüksek İslâm Enstitüsü ve İlâhiyat Fakültesi çıkışı 77 kişi bir yıllık bir eğitimden sonra İç İşleri Bakanlığı'nda önemli görevlere atanırken, Ankara Polis Öğrenci Yurdu'ndan babası (dikkat: kendisi değil) solcu ya da alevî olduğu gerekçesi ile bir gecede 35 polis çocuğu sokağa atılmıştır.

Kuşkusuz devlet dairelerindeki kadrolaşma hareketinin yapılabilmesi için üst düzey kamu yöneticilerinin desteği gereklidir ve -maalesef- bu destek genellikle sağlanmaktadır.

Günümüz parlamentosunda yandaşları milletvekilleri Harp Okullarına imam hatip mezunlarının alınması için mücadele veriyorlar; Kur'an kursu mezunlarına orta okul diploması verilmesi için yasa önerisi hazırlıyorlar.

Kayseri Belediye Başkanı Doç. Dr. Şükrü Karatepe, 1996 yılında Atatürk'ü anma törenlerine katıldıktan sonra partilileri ile yaptığı toplantıda, Atatürk'ü anma törenlerine bulunduğu mevki nedeni ile "içi kan ağlayarak" katıldığını belirttikten sonra, dinleyenlere "Müslümanlar, sakın ola içinizdeki bu kini, bu nefreti eksik etmeyin" diye öneriyor. Aynı kişi daha önce ders verdiği Üniversite öğrencilerine "Kemalizm ideolojisi ölmüştür. İnsanları her 10 Kasım günü Anıtkabir denen o tapınağa götürmenin anlamı yoktur. Atatürk hep yanlış tanıtıldı, aslında beceriksiz bir insandır" diyebilmiştir. Aynı Karatepe 1997 yılında ise, 1996 yılındaki konuşmaları nedeni ile mahkûm olunca, göğsüne Atatürk rozeti takarak törenlere katılarak "takiyye"nin güzel bir örneğini verebilmiştir.

Şeriat özlemcilerinin at oynattığı bir diğer önemli alan da Kur'an kurslarıdır. 1990 yılında Türkiye'de 5197 resmî Kur'an kursu vardı ve Diyanet İşleri her yıl 250 civarında yenisini açmaktadır. Diyanetin açtıkları dışında resmî olmayan kursların sayısı ise belli değildir.

Resmî Kur'an kurslarına devam eden öğrenci sayısı (1997 rakamları ile) 1 milyon 685 bindir. Yapılan incelemede her beş yılda bir bu sayının iki katına çıktığı saptanmıştır. "Bu durumda 2005 yı-

hında bu rakamın 7 milyona çıkacağı değerlendirilmektedir."

Herkesin inandığı dinin kutsal kitabını öğrenmesi, içeriğinde neler olduğunu bilmesi en doğal hakkıdır (tabii sadece arapça bir takım cümleler ezberletilmekle kalınmıyor, aynı zamanda içinde ne olduğu, ne söylediği herkese anluyacağı bir dille anlatılıyor ise). Bu açıdan Kur'an kursları, soyutda bakılacak olursa, lâik düzenin sağladığı güvence altında, din ve vicdan özgürlüğünün gereği olarak yürütülecek kurslardır. Ebeveynin izni ile çocukların bu kurslara gitmeleri de, ebeveynin çocuklarına istediği dinî terbiyeyi verme hakkının doğal sonucudur. Soyut olarak baktığımızda doğru ve gerekli görülen bu hususlar, ne yazık ki somutda bir başka amaca yönelmişlerdir.

Devletin istihbarat birimleri bu konuda şu açıklamayı yapıyor: "Dinî inançların çocuk yaşlarda daha kolay aşılabilmesi bilindiğinden zararlı dinî unsurlar, gençlikten önce çocuk yaşta kiler el atmayı tercih etmektedirler."

Bu açıklamadan daha açık olan ve daha vahim bir durum sergileyen bir açıklama Tempo dergisinde yer aldı. Tempo dergisi Kur'an kurslarına başlarken çocuklara yaptırılan yemin metnini yayınladı. Bugüne kadar tekzip edilmeyen, yalanlanmayan,

hatta 1997 yılı içinde tekrar başında yer alıp tartışma konusu yapılan metin aynen şöyle:

"Ben Muhammed müslüman ümmetindenim. Türkiye dinsiz ve lâik bir memleket haline gelmiştir. Hayatımı Mustafa Kemal dinsizliği ile savaşa adayacağıma, Türkiye'yi bir din ve şeriat devleti haline getirmek için mücadele edeceğime, Kemal Paşa zamanında çıkartılan dinsiz kanunların tatbikini önleyeceğime, kısa zamanda ümmet esasına dayalı şeriat devletinin kurulması için devlet idaresinde söz sahibi olacak mevkilere gelmek için çalışacağıma dinim, Allah'ım bütün mukaddesatım üzerine yemin ve kassem ederim."

Zorunlu din dersleri de şeriatçılar için kullanabilecekleri yeni bir alan verdi. Din derslerinin zorunlu olması herşeyden önce insan haklarına aykırıdır. Türkiye'nin de imzaladığı ve bu nedenle ülkemizde bir yasa olarak yürürlükte olan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin ek Protokolü'nün 2. maddesi aynen şöyledir: "Devlet, eğitim ve öğretim alanında yükleneceği görevlerin yerine getirilmesinde ana ve babanın bu eğitim ve öğretimin kendi dinî ve felsefî inançlarına göre yapılmasını sağlama hakkına saygı gösterir." Zorunlu din dersi, çocuğunun bu derse girmemesini isteyen, ya da dini terbiye

veya belirli bir dinî terbiye alma-
masını isteyen ebeveynin bu an-
laşmada belirtilen insan hakkı-
na aykırıdır.

Bu derslerdeki sadece uygula-
malar değil içerikler de o derece
sakıncalı, bilim dışı bilgi ve dog-
mala içermektedir. Bir örnek: Li-
se 2. sınıflar için M.E.B.'nin ha-
zırlattığı Din Kültürü ve Ahlâk
kitabında şu sözler yer almaktadı-
r: "İnancımıza göre vatanımız-
da hür ve huzur içinde yaşamak
için gerektiğinde savaşmak da
Allah'ın emridir. Bunun dinimiz-
deki adı Cihat'tır." Oysa "Cihat"
din uğruna yapılan savaşa veri-
len addır. Böylece gencecik be-
yinler "Cihat" yani "din uğruna
savaş" fikri ile yetiştirilmekte ve
devletimizin "yurtta barış, dün-
yada barış" ilkesi reddedilmekte-
dir. Ancak belirtmek gerekir ki,
M.E.B.'mızın günahı sadece bu
derslerle de sınırlı kalmamıştır.
Anayasa'nın 58. maddesine ve
Millî Eğitim temel kanunu hü-
kûmlerine göre gençlerin müsbet
ilim ışığında, Atatürk ilke ve
inkılâpları doğrultusunda ye-
tiştirilmesi M.E.B.'nin görevidir.
Millî Eğitim Bakanlığı bu göre-
vini nasıl yerine getiriyor baka-
lım:

M.E.B.'nin, hepimizin bildiği gi-
bi, Tebliğler Dergisi adlı bir yayı-
nı vardır. Bu dergide öğrencilere
okumaları için öğretmenlerce
önerilmesi gereken ve bu nedenle
de okul kütüphanelerinde bulun-
durulması gereken kitap ve der-

gilerin isimleri yer alır. "Dinsel
kitaplar Tebliğler Dergisi'nde en
çok salık verilen kitaplar olarak
başta gelmektedir." Tebliğler
Dergisi'nde yer alıp, okul kütüp-
hanelerinde bulunması gereken
ve öğrencilere okumaları için
önerilecek dergilerde yer alan
bir kaç pasajı örnek olarak sun-
mak istiyorum:

Bu dergilerden birisinde şu satır-
lar yer alıyor:

"- Yemek yiyenlerin yüzüne bak-
mak günahtır

- Yerde oturarak yemek yemek
ve sol ayak üzerinde oturarak
sağ ayağı bükme gerekir. Aksi
günahtır.

- Dinimiz gereği el ile, hem de
elin üç parmağı ile yemek yemek
gerekir.

- Ekmek ve eti bıçakla kesmek
mekruhtur.

- Yemekten sonra önce elleri ya-
lamak, ondan sonra silmek gere-
kir."

Millî Eğitim Bakanlığı'nın lise ve
dengi okul öğrencilerine önerdiği
diğer bir dergide yer alan yazıda
"öldürün" önerisi yer almaktadı-
r: "Hangi çeşidi olursa olsun
veya hangi yolla düşünülürse dü-
şünülsün, netice olarak en vahim
bir felâket olarak İslâm fıkıhına
(hukukuna) göre küfrün neticesi
şudur: Küfre düşen insanın îma-
nı selbolur (gider). Yeniden îman
getirmesi, evli ise nikâhını
tâzelemesi, haczetmişse haccını

iade etmesi (yinelemesi) gerekir. Eğer mürted olmuşsa (dinden dönmüşse) telkinle imana davet edilir, kabulden imtina ederse (kaçınırsa) katli vacip (gerekli, uygun) olur."

İnsan sevgisinin, hoşgörünün tüm insanlar arasında yayılması için çalışılan, herkesin din ve vicdan özgürlüğüne sahip olması gerektiğinin kabul edildiği bir çağda, gençlerimizi ne güzel(!) eğitiyoruz.

Yine M.E.B.'nca lise ve dengi okullardaki öğrencilere eğitim ve öğretim açısından yararlı görülerek bir dergide kaval, def ve ney dışında müzik âletleri ile yapılan müziğin haram olduğu; okul piyeslerinde rol gereği nikâhlanmak veya kâfir rolü yapmanın haram olduğu; kezâ ister elle çizilmiş ister fotoğraf olsun her türlü resmin haram olduğu belirtildikten sonra küçük çocuklar ve gençler için en büyük günahın kahkaha ile gülmek olduğu vurgulanmaktadır.

Diyanet İşleri Din İşleri Yüksek Kurulu ve Milli Eğitim Bakanlığı önerileri ile 6-9 yaş çocukları için hazırlanıp okul kütüphanelerine gönderilen resimli bir hikâyeye kitabında şu olay yer alıyor; Küçük Elif ezan okunurken saygı göstermeyen bebeğinin ayağını çat diye kırıyor ve babasından kocaman bir aferin alıyor.

Adam öldürmek, adam yaralamak gerektiği kahkaha ile gül-

menin günah olması. İşte 21. asra yaklaştığımız günlerde adının başında "Millî" sıfatı da bulunan Eğitim Bakanlığı'mız "fıkri hür, vicdanı hür, irfâmı hür" gençleri böyle yetiştiriyor.

Bu şekilde yetiştirilen öğrencilerin çıkardıkları bir okul dergisinde de "Kızlarla erkeklerin bir arada oturmasının günah olduğu; tesettürün medeniyeti, açılmanın ilköğretimi anlattığı; ince çorap giyenlerin cehennem odunu olacakları" yazılıyor. Millî Eğitim Bakanlığı ilköğretim müfettişleri tarafından yapılan incelemelerde, bazı okulların kütüphanelerinin şeriatçı yayınlarla doldurularak öğrencilerin lâik sistem karşıtı yönlendirildiği saptandı. Müfettişlerin bu konuda Bakan'a sundukları raporda "Beyinler yıkanıyor, Atatürk'e, cumhuriyete ve lâikliğe düşmanlık zehirleri fişkiriyor" denildi.

Millî Eğitim Bakanlığı'nın belirli bir yönde davranışı sadece önerdiği dergi ve kitaplar ve din dersleri ile de sınırlı kalmıyordu. Atanan öğretmenlerin niteliği de çok önem kazanmaktadır. Kütahya'da bir ilkokulda bir öğretmen ilkokul 1. sınıftaki öğrencileri "G ü n a y d ı n" yerine "Selâmunaleyküm" diye selâmlamakta ve öğrenciler de tek bir ağızdan cevap vermektedirler: "Aleyküm selâm!". Sadece Anakara'da kılık-kıyafet hükümlerine aykırı hareket ettikle-

ri gerekçesi ile 70 öğretmen hakkında soruşturma açılmıştır. Aynı nedenle İstanbul'da haklarında soruşturma açılan öğretmen sayısı ise 40'dır. Ayrıca ilkokul, ortaokul ve liselerimizin çoğunda mescit açılmıştır. Ankara Çankaya Lisesi'nde açılan mescit ile ilgili olarak inceleme yapan Millî Eğitim müfettişleri verdikleri raporda "Okullarımızda mescit açılmasını yasaklayan bir hüküm yok" diyerek rapor vermiş ve mescitin devamını sağlamışlardır.

Okullarımızın bazılarında millî bayramlar dahi angarya olarak görülmeye başlanmıştır. Örneğin, 9.12.1993 tarihinde İstanbul Valiliği bir özel liseye yazdığı yazı ile 1994 yılı 23 Nisan etkinliklerine okulun 60 öğrencisi ve 2 beden eğitimi öğretmeni ile katılmasını ister. Valiliğe cevap Müdür imzası ile değil, Okul-Aile Birliği Başkanı imzası ile verilir. Yazıda bu tür etkinliklere katılmanın öğrenci ve idarecilerin çok vaktini aldığı, öğrencilerin çeşitli proje ve yarışmalara hazırladıkları belirtildikten sonra "öğrencilerimizin bu şekilde meşgul edilmesini istemiyoruz" denildi.

Yüksek öğretimde şeriatçı etkinlikler de devam ediyor. Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde öğretim üyesi olan Doç. Dr. Bekir Topaloğlu'nun öğrencilere yardımcı ders kitabı olarak önerdiği ve kendisinin yazdığı "İslâm'da Kadın" adlı kitabında

kadın sesi "kulak zinası", kadının elini sıkmak ise "el zinası" olarak tanımlanıyor.

Ve sonuçta:

Koltuğunda erkek oturtmayan bayan diş hekimleri yaratıyoruz. Kırıkkale'de bir çocuk doktoru tabelâsına, 9 yaşından büyük erkek çocuklara bakılmayacağını yazıyor;

Bir doktor adayı bir gazeteye yazdığı yazısında anatomi dersinde kadavraya don giydirilmesini öneriyor.

Atatürk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Konukçu, Atatürk Üniversitesi'nde ilân edilen kadrolara önceden belirlenen cemaat üyelerinin alındığını, cemalaatlerin bu kadrolar için adam hazırladıklarını ifade ettikten sonra "30 yıldır bu Üniversitedeyim. Atatürk Üniversitesi bilim yuvasından çok medreseye benziyor" diyerek görevinden istifa ediyor. Ama her Dekan böyle değil. Bir süre önce yapılan ve "75 yıllık zulüm" tabelâları taşınan yasa dışı gösteriye Van Üniversitesi'nde bir Dekan en başta katılıyor.

Kuşkusuz bu kadarla da kalmıyor. Bu şekilde beyinleri yıkılarak yetiştirilenler, tek silâhları kalemleri ve günahları da düşüncelerini yazmaktan ibaret olan Muammer Aksoy, Bahriye Üçok, Uğur Mumcu ve diğerlerini öldürüyorlar; dinsiz saydıkları 37 kişiyi Sivas'ta kılları kırırdama-

dan canlı canlı yakıyorlar. Son zamanlarda çeşitli illerdeki şeriatçı hareketlere, topluluklara dikkat ediniz. Büyük çoğunluğunu gençlerin oluşturduğunu göreceksiniz. Bunun ülkemizin yarınları açısından ne büyük tehlikeye teşkil ettiğini düşününüz.

Anayasamız 58. maddesinde aynen şöyle diyor: "Devlet, İstiklâl ve Cumhuriyetimizin emanet edildiği gençlerin müsbet ilim ışığında, Atatürk ilke ve inkılâpları doğrultusunda ve Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü ortadan kaldırmayı amaç edinen görüşlere karşı yetişme ve gelişmeleri sağlayıcı tedbirleri alır." Şimdiye kadar incelediğimiz uygulamaların Anayasa'nın bu hükmüne ne derece uygun düştüğünü de lütfen düşününüz.

Ülkemiz çok tehlikeli bir yol kavşağına gelmiş durumdadır. Ya çağdaş değerlerle, çağdaş uygarlık yolunda ilerleyeceğiz; ya da orta çağ karanlığına geri dönecek İran benzeri bir rejime mahkûm olacağız. Atatürk'ün 22 Eylül 1924'de söylediği şu sözleri hiç unutmamamız gerekir: "... medeniyetin kudret ve yüceliği karşısında çağdışı kalmış zihniyetlerle, ilkel, boş inançlarla yürümeye çalışan milletler yok olmaya veya hiç olmazsa esir olmaya ve aşağılanmaya mahkûmdurlar." "Usu özgürleştirmek, çağdaş, demokratik topluma ulaşabilmek için lâikliğe ve bilime dayalı kültür

ve eğitim rönensansına (yeniden) gereksinme vardır bugün. Ortaçağ karanlığına karşı aydınlığın üstünlüğü ve utkusu gereklidir. Kemalist bir eğitime yüzde yüz bir dönüş gereklidir. Yoksa çağdaş toplum ve demokrasi, insan hakları, çağdaş üretim ve bölüşüm, özgür düşünce birer tatlı özlem olarak kalmaya mahkûmdur."

Şeriat yanlıları, teokratik devlet özlemcileri her yanımızı sarmış durumdadır. Çok disiplinli, çok paralı örgütleri ile gelecek kuşakları, çocuklarımızı, gençlerimizi ele geçiriyorlar. Yâni geleceğimizi ele geçiriyorlar. Cumhuriyet gazetesinde yer alan bir demecinde Cezayir'in eski Millî Eğitim Bakanı "İrticayı eğitimle ithal ettik" diyor. Bunun üzerinde dikkatle durmalıyız. Çünkü biz de aynı yoldayız.

Genelkurmay Başkanlığı Mayıs-Haziran 1997 içinde irtica tehlikesini anlatan bir sıra brifing düzenledi. İrtica tehlikesinin boyutlarını tam kavrayabilmek amacı ile bu brifinglerde vurgulanan hususlardan bazı önemli noktaları aynen aktarıyorum:

".... çok partili sisteme geçişi müteakip siyasî beklentileri nedeni ile Atatürk ilke ve inkılâpları aleyhine verilen tavizlerin sonucu olarak, irticaî kesim, demokrasi şemsiyesi altında toplum içinde de teşkilâtlanma çalışmalarına hız vermiş, lâik devlet ol-

gusu, yasal bir teminat (mevcut) olmasına rağmen sulandırılmıştır.

Bu bağlamda; Ulu Önder Atatürk'ün ortaya koyduğu çağdaş ve lâik Cumhuriyet tehdit altına girme temayülü göstermiş; TC'nin temel nitelikleri yıpratılarak, irticaî hareketler, maksatlı bir şekilde desteklenmek suretiyle ülke ve millet, sonu olmayan bir karanlığın içine çekilmeye çalışılmıştır."

"İslâm mutlaka iktidar olmalıdır, yönetilemez" ideolojisine sahip üçüncü nesil fanatik ve şovenist köktendincilerin tahminlerin aksine, çok daha kısa sürede yaygınlaşarak, eylemlerini sürdürdüğü esfle müşahade edilmektedir". İrticaî faaliyetler iç ayaklanmaya doğru ivme kazanmışlardır.

İktidarlarını sandıktan çıkaracak bir nesli yetiştirme hazırlıklarındalar. Özellikle kurdukları çeşitli vakıflar aracılığı ile orta öğretimi büyük ölçüde ele geçirmek üzereler. Son bir iki yıldır, vakıflar aracılığı ile tarikatler yüksek öğretime de el atmış durumdalar.

İrticaî kesim propaganda faaliyetlerini de sahip olduğu 19 gazete, 110 dergi, 51 radyo ve 20 televizyon istasyonu aracılığı ile yürütmektedir. Bu kesim 2500 derneğe, 500 vakıfa, binin üzerinde şirkete, 1200 öğrenci yurduna, 800'ün üzerinde özel okul

ve dersaneye sahip bulunmaktadır.

Mevcut ortamın devam etmesi halinde önümüzdeki seçimlerde din eğitilmiş seçmenin etkisi ile bu zihniyetin tek başına iktidar olma ihtimali giderek artmaktadır.

Şeriat özlemcileri bir yandan "açtığı birçok özel okul vasıtasıyla Atatürk düşmanı gençler yetiştirmekte" ancak bununla yetinmeyerek "iktidarın silâhla ele geçirilmesi gerektiğinde, ihtiyaç duyacağı silâhlı gücü yaratma ve silâh temin etme amacıyla, başta radikal İslâmcı gruplar olmak üzere hızla silâhlanmaktadır."

Ülkemizde şeriat düzeni kurulması çalışmalarına bazı yabancı devletler de destek vermektedirler. "Suudi Arabistan, Kuveyt, Birleşik Arap Emirlikleri, Libya, Cezayir ve Mısır'da, Türkiye'deki legal ve illegal İslâmî kuruluşlarla İslâm rejimi ihraç çalışmalarına katılmaktadır. Ayrıca Bosna-Hersek, Çeçenistan ve Afganistan'daki İslâmî örgütler de, rejim ihracı konusunda dolaylı olarak araç olmaktadır."

Buna karşın aydınlarımız, lâik vatandaşlarımız genellikle suskun. İnsanlarımız belirli bir olay karşısında derhal tepki gösteriyorlar ama tepkileri uzun süreli olmuyor, giderek suskunlaşıyorlar ve özellikle uzun vadeli müca-

delelere girmiyorlar. Oysa lâik devletimiz giderse insan hakları da gidecektir. Lâiklik giderse kadınlar tekrar 2. sınıf insan olacaktırlar. Ve lâiklik giderse hepimiz hak sahibi özgür vatandaşlar olmaktan çıkacak, tekrar "kul" haline döneceğiz.

Artık dertleşme, sadece konuşma vakti geçmiştir. ".... Türkiye Cumhuriyeti'nin demokratik, lâik ve sosyal hukuk devleti yapısı yıkılma tehlikesi ile karşı karşıya"dır. Lâik kitle örgütlenmek, örgütlü mücadele yürütmek zorundadır. Toplumda lâik kitlenin sayısı sanıldığından daha çoktur. Ancak bu örgütsüz kitle, ülke sorunlarına ağırlığını koymamaktadır. Sadece cenazelerde bir araya gelerek "Türkiye lâiktir, lâik kalacaktır" diye haykırarak yeterli değildir. "Şimdi yapılması gereken, tekrar aydınlanma yoluna dönmek, tüm eğitim sistemimizi ve onu yürütmekle yükümlü MEB'nı çağdışı anlayıştan kurtarmaktır. Önemli olan zorunlu eğitimin kesintisiz 8 yıl sürmesinden çok, usçuluğun (akılcılığın) benimsetilmesi, iyi bir felsefe öğretimi ile yeni ufuklar kazandırılması"dır. Bunun için de örgütlenip, malî olanak sağlayıp, lâik okullar, lâik talebe yurtları kurmak zorundayız. Örgütlü bir kamu oyu oluşturarak, siyasi partileri etkilemek ve böylece lâik devleti yıkamak istemeyenlere bürokraside

gösterilen müsamahayı, işbirliğini ortadan kaldırmak zorundayız. Tehlike kapımıza gelmekle kalmamış, eşiği bile aşmıştır. Tren kaçmak üzeredir. Sonradan pişman olup, kafamızı duvarlara vurmanın faydası yoktur.

Daha iyiyi, daha güzeli, daha doğruyu bulabilmek için tartışmaya ve özeleştiriyi yapmaya zorunluyuz. O halde bu noktada masonların da bir özeleştiriyi yapmaları gerekir. Yıllardır malî olanaklarımızdan ne kadarını eğitim çalışmaları için katkıya ayırdık? Lâik okullar, lâik talebe yurtları kurulması için ne kadar katkıda bulduk? Eğitim kurumlarındaki malî güçleri zayıf Atatürkçü gençlere nasıl bir destek sağladık? Onlar için okullar, yurtlar açtık mı? 28 Kasım 1997 günü Şirnak'tan canlı yayın yapan ATV televizyonunun "Siyaset Meydanı" programında, pırıl pırıl lise öğrencileri kitapsızlıktan, kaynaksızlıktan yakındırlar, liselerinde kütüphane bulunmadığını haykırdılar. Kütüphaneleri olmayan bu liselere birer kütüphaneleri olmayan bu liselere birer kütüphane kurulması amacıyla etkinliklerde bulunmak ve çağdaş değerleri veren kitaplarla doldurmak bizler için olanaksız mı, çok mu zor?

Son zamanlarda şeriatçı cephe kurdukları vakıflar aracılığı ile özel ilköğretim okulları açmak-

ta, ufacak yavruların burada beyinlerini yıkamaktadır. Biz ne yapıyoruz? Bu şekilde bizler de vakıflar kurarak lâik eğitime katkı vermek için ve böylece kendimizin ve çocuklarımızın yarınlarını kurtarabilmek için bütçelerimizi elverdiği ölçüde maddi katkıda bulunmak gereğini acaba neden duymuyoruz?

Atatürk, Cumhuriyeti gençliğe emanet etmiştir. Ancak Atatürk'ün "genç" dediği sadece takvim yaşı itibariyle genç olanlar değildir. Onuncu yıl marşını hatırlayalım: "On yılda onbeş milyon genç yetiştirdik her yaştan." Demek ki her yaşta genç olmak mümkündür. Cumhuriyetin değerlerine inanan, bu değerleri korumak için kendinde güç ve enerji bulan herkes gençtir. O halde Cumhuriyet hepimize emanet edilmiştir. Artık uyuşukluğu bırakmak, Cumhuriyeti korumayı başkalarından, başka kurumlardan beklemeyi terk ederek harekete geçmek zamanı-

dır. Eğer Cumhuriyeti koruma görevini yerine getirmezsek. Atatürk'ün deyimi ile "gaflet, dalalet, hıyanet" kavramlarından hangisinin kendimize uygun olduğunu düşünmek durumundayız.

Son olarak şunu vurgulamak istiyorum: "Atatürk ulusumuzun solugudur. Türk toplumunun temelini oluşturan bir bilinç, bir ilerleme, bir ulusal birlik simgesidir. Geceyi hep O'nun ışığı kovacaktır. Uygarlık ustası olan Atatürk, her çağda çağdaş kalacaktır." Evet Atatürk her çağda çağdaş kalacaktır ama O'nun kurduğu lâik Cumhuriyetimizin çağdaş kalması, O'nun bizlere verdiği Cumhuriyeti koruma ve kollama görevimizi yerine getirmemize bağlıdır. Atatürk "İnkılâbın hedefini kavramış olanlar, daima onu muhafazaya muktedir olacaklardır" demişti.

Dilerim ki, Atatürk'ün bu inancını boşa çıkarmayız.

LOCALARDAN HABERLER

Localarda Yapılan Konuşmalar

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
İSTANBUL			
İDEAL	Arslan Ataman	Doğu ve Üstad-ı Muhterem	31.05.1999
KARDEŞLİK	Behzat Rızvani	Sevgi ve Dostluk	03.06.1999
HÜRRİYET	Reşat Tesal	Türkiye'de Çocuk Suçluluğuna Karşı Alınan Tedbirler Yeterli midir? Bu Alanda Daha Ne Gibi Çareler Gerekir?	01.06.1999
	Selim Siper	İnsanlık	15.06.1999
ATLAS	Jacques Leguernec	Tolerans	02.06.1999
AHENK	Akman Gökçakan	Masolukta Düşünce ve Metod	09.06.1999
DELTA	Ayhan Uçkun	Delta'nın Anlamı	24.05.1999
	Naif Timur	Neden Sevgi?	07.06.1999
ŞEFKATALI Verbas		Haz. Yusuf Efsanesi ve Sembolizması	31.05.1999
HÜMANİTAS	Vedat Anavi	Mutluluk ve Sevinç	08.06.1999

LOCASI	KONUŐAMACI	KONU	TARİH
HULUS	Walter Machate	Geometri - Masonluk - Mimarlık	09.06.1999
	Lefter Karakaő	Birinci Derece Tyler Tablosu	09.06.1999
	Lefter Karakaő	Güneőin Yaz Değişikliği	23.06.1999
DEVİRİM	Ural Aydiner	Őükretmek Meziyettir	16.04.1999
SEVENLER	Tamer Ayan	Merdiven Sembolizması	28.05.1999
ÖZLEM	Can Karahasanoğlu, Tanil Esemeli	Bilim, Sanat ve Düşünce	31.05.1999
	Hasa Tabakoğlu, Zeki Özkan	İnsan Hakları ve Özgür Düşünce	14.06.1999
PİRAMİT	İbrahim Taç	Templier Șövalyeleri	28.05.1999
NİLÜFER	Haluk DevletkuŐu	Atatürk'e Hümanizm ve Toplum Değerlendirilmesi Açısından BakiŐ	08.06.1999
ANADOLU	Yüksel Önel, Osman İŐmen, İrfan Hunca, Servet Sepkin	Evrenin Geometrik Düzeni	01.06.1999
AKIL VE HİKMET	Nusret Semi	Felsefi ve Masonik Açıdan Atatürk	03.06.1999
YEDİTEPE	Aydın Uluyazman	Atatürk'ün Müzik Devrimi	27.05.1999
GÖNYE	Metin Ertem	Atatürk'ün Müzik Devrimi	07.06.1999
GÜZEL İSTANBUL	Hakkı Demirci	3-5-7 Sayılarının Sembolizması	01.06.1999
GÜNİŐİęİ	İskender Targaç	Aristo ve Gazalî Metafiziklerinin Mukayeseli Analizi	31.05.1999
SADAKAT	Hasan AtaŐoęlu, Volkan Șenüren	Çıracak Bilgileri Dialog	01.06.1999
SABAH GÜNEŐİ	Haluk Ertürk	Muntazam ve Gayri Muntazam Mason Nedir?	24.05.1999
DOSTLUK	Tuğrul Șavkay	Masonik Gelenekte Çalışma ve Dinleme	24.05.1999
	Tamer Ayan	Merdiven Sembolizması	07.06.1999
GELİŐİM	Burçin Orhon	VaroluŐculuk	08.06.1999
UMUT	Hasan Coşkun	Tarihteki Türk Mason KardeŐleri Tanıyalım	31.05.1999
YAKACIK	Raşit Temel	Hakikat	14.06.1999
	Cemil Soğukçelik, Kerim Mehmetzade	Türk Kültürünün Tarihsel DeęiŐimi; Türklerin Tarih Boyunca Kullandıkları Alfabeler	28.06.1999
UFUK	Cem Tokbey	Türk Masonluğunun Dışa Açılmasında İletifim Strajeleri	11.06.1999

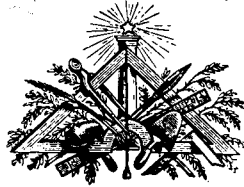
LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
DORUK	Ali Dinçol	Arkeolojik Verilere Göre Süleyman Mâbedi (Dia Gösterili)	28.05.1999
	Ahmet Madenci	21. YY.a GİRerken Türk Dili ve Masonik Terminoloji	08.06.1999
TESVİYE	Kaya Paşakay	Fransız Masonluğu	03.06.1999
GÜNEY	Ergun Zoga	Bir Masonun Vazgeçilmez Görev ve Sorumlulukları	10.06.1999
ATAYOLU	Naif Timur	Sevgi	14.06.1999
NAR	Ali Pulat	Topluluğumuz ve DıŐımızdaki Dernekler	24.05.1999
YÜCEL	Servet Binbir	Ebedi MaŐırık'a İntikal Edenler (1): Cevat Memduh Altar	10.06.1999
	Şevki Can	M.:luk Tarihi (1) "Efsaneler Dönemi ve Operatif Dönem	16.09.1999
GÜZELLİK	Erki Orkun	21. Yüzyılda Nasıl Bir Masonluk Düşünüyoruz?	01.06.1999
KÜRE	Nural Denker	Grup Motivasyonu, Toplantı Yönetimi ve Konferans Verme	31.05.1999
	İlkan Örs	Teknik, Zamani Etkin Kullanma Yöntemleri, Ritler	14.06.1999
TAŐOCAęI	Ali Oktay Cever	Ölüm Anını Düşününüz	02.06.1999
KÖRFEZ	Engin Gündüz	Masonluğun Temel Prensipleri	27.05.1999
	Engin Gündüz	Masonluğun Temel Prensipleri	20.06.1999
IRMAK	Necmi Karakullukçu	Tartışma Yöntemi	25.05.1999
RÖNESANS	Mithat Melen	Masonluk Günümüzün KoŐulları Altında Türk Toplumuna Nasıl Bir Katkıda Bulunabilir?	01.06.1999
VEFA	Yalçın Altay	Liderlik ve Vasıfları	04.06.1999
SUR	Eren Erbabacan	Neden Burada Değiller?	27.05.1999

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
ANKARA			
UYANIŞ	İlhan Erkan	İkinci Dereceden Anladıklarımız	04.06.1999
DOĞUŞ	Canan Toker	Spekülatif Masonluğun Temelleri	08.06.1999
YÜKSELİŞ	Yaşar Aysev	Türk Masonluğunun 90. Yılında Düşündürdükleri	17.06.1999
İNANIŞ	Engin Açıkşöz	Ben Masonum Diyebilmek İçin	14.06.1999
BİLGİ	Yıldırım Tuna	Kendini Bil	02.06.1999
	Yücel Akan	Masonun Dış Âlemdeki Davranışları Nasıl Olmalıdır?	16.06.1999
BARIŞ	Öner Çakar	Altın Oran	07.06.1999
	Haluk Önel	Yüzyılın Yüz Ünlüsü	21.06.1999
YILDIZ	İhsan Delilbaşı	Kültür	27.05.1999
ÇANKAYA	Cevat Ayvalı	Anderson Anayasası	11.06.1999
	İskender Oğuz	Landmarklar	25.06.1999
ARAYIŞI	Cengiz Yalçın	Bilgi	01.06.1999
	Yahya Kemal Bal	Ham Taşı Yontmak	15.06.1999
ÜÇGÜL	Orhan Sağcı	Skoç Riti'nin Britanya Adamlarındaki Gelişimi	09.06.1999
ÇAĞ	Canan Toker	Spekülatif Masonluğun Temelleri	21.06.1999
ANKARA	Volkan Erkal	Gönye	18.06.1999
YUNUS EMRE	Ali Padır	Adem ve Havva Efsanesi	14.06.1999
ATANUR	Yaşar Aysev	Türk Masonluğunun 90. Yıldönümünün Düşündürdükleri	31.05.1999
	Turgut Artun	Masonik Tolerans	07.06.1999
ÇUKUROVA	Erhan Tanrısever	Kardeşlik	08.06.1999
ERDEM	Teoman Güre	Nur	01.06.1999
TOLERANS	Altay Birand	Eski Mükellefiyetler	09.06.1999
ÜÇNUR	Sedat Tenik	Operatiften Spekülatife	24.05.1999
BAŞKENT	Mustafa Şişman	Orta Hücre	07.06.1999
GÖKKUŞAĞI	Reşit Ata	Masonluk Mısır'dan Nasıl Etkilendi?	21.05.1999
	Atilla Eriş	Meslek Ahlâkı	04.06.1999
	Orhan Sağcı	Masonluğun Aydınlatılması	18.06.1999

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
HOŐGORU	Zafer Yalçın	Hoşgörü	02.06.1999
EKİN	Yaşar Aysev	90. Yıl Kutlama Etkinlikleri	11.06.1999
UYUM	Süphan Gaffaroğlu	Öz Mâbedimizi Korumak	27.05.1999
AND	Tuncay Kesim	Düşüncenin Evrimi	27.05.1999
ESKİŞEHİR	Behçet Sepici	Masonluğun Yazılı Olmayan Kuralları	29.05.1999
	Tuncay Kesim	Hatâlarımı Görebilecek Gözler Edinmek İstiyorum	26.06.1999
PUSLA	Yıldırım Doğan	Yemin Üzerine	02.06.1999
DEFNE	Selman Ungan	21. Yüzyıla Doğu Türkiye Cumhuriyeti	16.06.1999
ÖZGÜRLÜK	Can Genç	Tanrı ve İnsan	08.06.1999

İZMİR

KARŐIYAKA	Ahmet Bülent Göksel	Medyadaki Őiddetten Etkilenen Mason	07.06.1999
	Özkan Aras	Uzun İnce Bir Yoldayız	21.06.1999
NİRENGİ	Ergün Aybars	Türkiye'de Çađdaőlaőma Hareketleri ve Masonluk	27.05.1999
	Hakan Atis	Bencillik İyi Duyguları Yok Eder	10.06.1999

ARAMIZDAN AYRILANLAR

ADI SOYADI	DOĞUM YERİ VE TARİHİ	TEKRİR TARİHİ	LOCASI	İNTİKAL TARİHİ
Mesut Gün	İstanbul 1907	12.08.1933	Bilgi	24.04.1998
Münir Arısan	Tire 1920	08.06.1970	Nirengi	05.04.1999
Ali Selahattin Erbil	İstanbul 1909	04.04.1956	Libertas	24.04.1999
Orhan Çakım	İstanbul 1921	18.02.1971	Tesviye	26.04.1999
Erdoğan Bağlum	Ankara 1929	01.02.1973	Yükseliş	18.05.1999
Ferit Sayman	İstanbul 1914	17.09.1950	Kültür	22.05.1999
Ayhan Türker	Devrek 1946	16.05.1989	Hoşgörü	31.05.1999
Ergin Gündeş	İstanbul 1939	14.04.1975	Sevgi	01.06.1999
Şekip Enarun	İstanbul 1927	27.11.1967	Sevgi	17.06.1999
Taylan Sezer	Ankara 1938	15.10.1976	Fazilet	17.06.1999
Mehmet Metin Bali	Ankara 1953	19.11.1986	Doğan Güneş	17.08.1999
Ata Ümit Aksoy	Hatay 1955	14.10.1996	Ankara	17.08.1999
Nejat Yaman	İstanbul 1931	15.01.1980	Hisar	17.08.1999
Cüneyt Erkuş	İstanbul 1967	26.04.1994	Sadakat	17.08.1999
Hikmet Cebenoyan	Tarsus 1924	05.10.1969	Freedom	17.08.1999
Hasan Coşkun	İstanbul 1947	17.04.1989	Umut	17.08.1999
Sayhan Bilbaşar	İstanbul 1990	26.02.1981	Freedom	10.09.1999

HIÇ BİR ŞEY ÖLMEZ – HER ŞEY YAŞAR

Eb. Maş. a intikal eden kardeşlerimize Ev. in Ul. Mi. ndan sonsuz mağfiret ve kederli ailelerine ve bütün kardeşlerimize sabırlar dileriz.

MİMAR SİNAN

Bulletin of the Grand Lodge

of Free and Accepted Masons of Turkey

ISSN 1301-2762

CONTENTS

6. Message from the Grand Master Sahir Talât AKEV
7. Freemasonry in Turkey..... Suha UMUR
19. Our Grand Masters of the
Past 90 years A. Oktay GÜNDOĞDU
39. W. Mimar Sinan Lodge, No. 43 Osman ALTINAY
47. In the Beginning of 21 st Century..... Ahmet ERMAN
57. First Step.....Doğan YALIM
63. Obedience & Jurisdiction &
Rite ConceptsTamer AYAN
81. Is Masonry Necessary?..... Neşet SİRMAN
85. How did we approached?..... Eralp ÖZGEN
107. News from Lodges Mimar SİNAN
112. Obituaries Mimar SİNAN

Adress : 25, Nuruziya Sokağı — Beyoğlu / İSTANBUL

YEAR : 1999

NO : 113

